

*Âşık Şenlik'in
Sevdakâr
ile
Gülenaz Hanım
Hikâyesi*

Doğan KAYA

DOĞAN KAYA

ÂŞIK ŞENLİK'İN
SEVDAKÂR
İLE
GÜLENAZ HANIM
HİKÂYESİ

Dr. Doğan KAYA

**ÅŞIK ŞENLİK'İN SEVDAKÂR İLE GÜLENAZ HANIM
HİKÂYESİ**

ISBN: 978-605-63437-4-2

Dizgi:

Kapak Tasarımı:

Baskı: Vilayet Yayımevi

Baskı Yeri –Yılı

Sivas - 2013

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca bu kitabın her türlü yayın hakkı yazara mahfuzdur. Hiçbir Şekil ve teknikle kısmen veya tamamen çoğaltılamaz. Kaynak gösterilmek kaydıyla alıntı yapılabilir.

Dr. Doğan KAYA

1952 Mayısında Sivas'ın Acıyurt köyünde doğdu. İskender ve Kadriye'nin oğludur. Altı çocuklu ailenin üçüncü çocuğudur. Kaya, Sivas'ta Dört Eylül İlkokulu, Atatürk Ortaokulu ve Sivas Lisesini bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi (1970). 1974'te bu bölümden mezun oldu. Sivas Lisesi, Diyarbakır Dicle Öğretmen Lisesi, Aksaray Ortaköy Lisesi, Bakırköy İmam-Hatip Lisesinde edebiyat öğretmenliği yaptı. Askerlik hizmetini yedek subay olarak Kırklareli'nin Vize ilçesinde yerine getirdi. 1983'te Cumhuriyet Üniversitesinin açmış olduğu Halk Edebiyatı Uzmanlığı kadrosu imtihanına girip başarılı oldu ve bu göreve getirildi. 1988'de C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü "*Mahmut ile Nigâr Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir İnceleme*" konulu tezini vererek Yüksek Lisansını, 1991'de G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde "*Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı*" konulu teziyle de doktorasını yaptı. Yazdığı şiirlerin bir kısmında *Mahcubî* mahlasını kullandı. 2002-2003 öğretim yılında Bişkek'te Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Türkoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. *İLESAM, Türkiye Yazarlar Birliği* ve *Folklor Araştırmaları Kurumu* üyesi olan Kaya, halen Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmakta olup evli ve Sibel, Zeynep Aslıhan ve Tâhâ Tuna adında üç çocuk babasıdır.

Kaya, millî ve milletlerarası toplantılarında doksan kadar bildiri sundu.

Muhtelif yıllarda şu ödülleri aldı:

1991 yılında Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından, "*İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü-91*"

2001 yılında Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği Gençlik Kulübü tarafından "*Halkbilimi Araştırma ve Hizmet Ödülü*",

2006'da Kayseri Sağlık Eğitim Enstitüsünce verilen "*2006 Türklük Bilimine Hizmet Ödülü*",

2008'de de Şarkışla Âşık Veysel Halk Kültürü Araştırma, Uygulama ve Dokümantasyon Merkezi tarafından "*Âşık Veysel Halk Kültürüne Katkı Ödülü*"nü aldı.

2010 Osmaniye Folklor Araştırma Derneği tarafından verilen *Türk Kültürüne Hizmet Ödülü* ve nihayet

9 Nisan 2011 günü Sivas Hizmet Vakfı tarafından verilen *Sivas Folkloruna Hizmet Ödülü*'nü aldı.

Kaya, yayın hayatına 1972 yılında *Türk Folklor Araştırmaları* (İstanbul) dergisinde başladı. 1984'ten itibaren alanı ile ilgili olarak 90 kadar millî ve milletlerarası kongre ve bilgi şölenine katıldı. 183 lisans, 19 tane de Yüksek Lisans tezi yönetti. Âşık Edebiyatı ile ilgili beş kitaba Takdim yazısı yazdı. Âşık tarzında şiirler yazdı ve bu şiirlerin çoğunda *Mahcubî* mahlasını kullandı. Ayrıca Atatürk Kültür Merkezinin hazırladığı *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisine*, *Türk Dünyası Edebiyatı Tarihine ve Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğüne* yüzden fazla ansiklopedi maddesi yazdı.

Kaya'nın Türk Halkbilim ve Türk Halk Edebiyatı konularında 210 makalesi ve 37 kitabı yayımlanmıştır.

KİTAPLARI:

Âşık İsmetî (1984), *Ruhsatî'nin Uğru ile Kadı Hikâyesi* (1985, 2009), *Şairnameler* (1990, 2009), *Âşık Ruhsatî Bibliyografyası* (1992), *Mahmut ile Nigâr Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (1993), *Âşık Minhacî* (1994, 2006), *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî* (1994/1999, 2005, 2010), *Âşık Sefîl Selimî-Çobanın Can Pınarı* (1996), *Âşık Zakirî* (1996), *Sızırılı Âşık Hasan (Coşarî)*, (1997), *Acıyurtlu Halk Şairleri* (1999), *Anonim Halk Şiiri* (1999), *Halk Hikâyeleri-1* (M. Sabri Koz ile birlikte), (2000), *Âşık Edebiyatı Araştırmaları* (2000), *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar* (2001), *Bir Dastan Kehramanı Mehrali Bey* (2001), *Sivas'ta Bıçakçılık* (Uğur Mesçi ile birlikte), (2002), *Çamşık Ozanları* (2002), *Halkbilim Araştırmaları* (2002), *Âşık Edebiyatına Giriş* (2003), *Yaşnameler* (2004), *Âşık Veysel* (2004, 2011), *Âşık Talibi Coşkun* (2005), *Âşıkların Diliyle Sivas*

(2006), *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*
(2007), *Sivas Halk Şairleri* (5 Cilt, 2009). *Şarkışlalı Âgâhî*
(2009), *Yunus Emre ve Seçme Beyitler* (2009), *Kaya Çiçekleri*
(2010), *Sivas Halk Oyunları Halk Oyuncuları Davul ve Zurna*
Sanatçıları, Sivas, (2011), *Sözlük Destanlar*, Sivas, (2011), *Çöm*
Çöm Çömelek-Sivas Çocuk Oyunları (2011), *Âşık Şenlik'in Lâtif*
Şah ile Mihriban Sultan Hikâyesi Sivas, (2012), *Sivas'ta Yatırlar*
ve Ziyaret Yerleri (2012).

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Âşık Şenlik

Âşık Şenlik Kolu

İslâm Erdener

Hikâye Anlatma Geleneği

Sevdakâr ile Gülenaz Hikâyesinin Tasnifi Meselesi

Hikâyenin Eşmetinleri ve Yapısı

Sevdakâr ile Gülenaz Hikâyesi (Metin)

Sözlük

Kaynakça

ÖN SÖZ

İç ve Doğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'de Halk Edebiyatı anlatım türlerinin canlı ve zengin bir şekilde yaşatıldığı yörelerin başında gelir. Anlatım türlerinden biri olan halk hikâyeleri de bu yörelerde, yakın zamana kadar büyük ilgi ile yüzyıllarca sevilmiş, nesilden nesile aktarılmıştır. Hikâye anlatma geleneği, teknolojik ürünlerin, ilçelere bucaklara hatta köylere kadar hızla girdiği şu son zamanlara kadar yaşatılmıştır. Daha ziyade köy odalarında, kalabalık bir cemaat karşısında, uzun kış gecelerinde anlatılan veya okunan hikâyeler, geceler boyu sürer, dinleyenler bundan sonsuz haz alır; mutluluk duyarlardı.

Halk hikâyeleri önceki devirlerde bilgi, görgü, zevk, eğlence, eğitim, düşmanlık, nefret, dostluk, yardımlaşma, tecrübe ve davranış gibi faktörler bakımından, insanların hayatlarında önemli bir paya sahiptir, yani Türk sosyal hayatında, inançtan günlük pratiklere kadar vazgeçilmez önemi haizdir.

Halk hikâyeleri sözü ile halkın okuduğu yahut dinlediği aşk kahramanlık ve dinî konudaki hikâyeler kastedilir. Bunlar genellikle Darendeli çerçilerin büyük bir kültür hizmeti yaparak köy köy dolaşıp sattığı *Kerem ile Ashı*, *Garip ile Şahsenem*, *Gül ile Sitemkâr*, *Şah İsmail*, *Sürmeli Bey*, *Elif ile Mahmut*, *Derdiyok ile Zülfüsiyah*, *Koroğlu ile Selma*, *Leylâ ile Mecnun*, *Siyer-i Nebi*, *Şahmaran*, *Kırk Vezir*, *Yedi Âlimler* gibi eserlerdir. Halkı coşturup, kahramanlık duygularını şahlandıran, dinî ve hamasî yönden güç veren *cenk kitapları* da bu türden eserlerdir.

Bir kısım halk hikâyeleri de musannif dediğimiz âşıklar tarafından tasnif edilmiştir. Bir âşık zihninde bir konu tasavvur eder. Bunu kahramanlar ve olaylarla örüp, araya manzum kısımlar katarak bir hikâye tasnif eder. Geçmişte pek çok âşığın hikâye vücuda getirdiği malumumuzdur. Günümüz âşıklarından bir kısmı da aynı geleneği sürdürme çabasıdadır.

Büyük musannifler denildiğinden Şenlik'i hatırlamamak değildir. Hatta Şenlik, bu hususta başköşeye oturtulur.

Edebiyatımıza *Latif Şah ile Mihriban Sultan, Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan, Salman Bey ile Turnatel Hanım* adlarında üç güzel hikâye kazandıran Şenlik'in bu hikâyeleri, muhtelif meraklılar yahut araştırmacılar tarafından daha önce tespit edilmiş ve yayımı gerçekleştirilmiştir. Ancak yayımlanan hikâyeler arasında farklılıklar, yanlışlıklar, eksiklikler vardır. Bunun sebebi, farklı anlatıcıların bazı bölümleri unutmalarından ve kimi zaman metne müdahale etmelerinden kaynaklanmaktadır. Hikâyelerin eşmetinlerinin tamamı gözden geçirildiğinde bu farklılık daha iyi gözlemlenmektedir. Tam ve doğru metnin ortaya konulması hususu, daima problem olarak karşımızda durmaktadır. Bu problemin ber-teraf edilmesi gerekir. Bunun için de 2007 Kasım ayında elimize bir fırsat geçmişti. Türk Haberler Ajansı Genel Müdürü Sayın Kutlay Doğan Bey, İslâm Erdener'den kameraya aldırıldığı üç hikâyeyi ve Kars yöresinde okunan âşık makamlarını bana verme lutfunda bulundu. Kutlay Bey, Kars'ta Şenlik hikâyelerini en güzel anlatan İslâm Erdener'in, vefat ettiğinde, bu bilgilerle toprağa gitmesine gönlü razı olmamış, onu Ankara'ya davet edip bir ay otelde konaklama imkânı sağlamış ve emeğin hakkını düşünerek cebine de karınca karınca harçlığını koymuştur. Erdener, hikâyeleri 14 Şubat 1986 günü tamamlamıştır. Üç hikâyenin her biri aşağı yukarı 8'er saat sürmüştür. Hikâyeler o günden bu güne kadar yazıya geçirilmeyi beklemiştir.

Biz, İslâm Erdener tarafından anlatılan ve Ensar Aslan tarafından *Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri-Karşılaşmaları-Hikâyeleri* adlı kitapta yayımlanan Latif Şah ve Mihriban Sultan adlı hikâyeyi tekrar kitaplaştırmayı gereksiz bulduk. Ancak İslâm Erdener'in anlattığı diğer iki hikâyeyi yani *Salman Bey ile Turnatel Hanım* ve *Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan*, adlı hikâyeleri kitap haline getirdik.

Bu kitapta yer alan hikâye metni, hemen hemen tamamına yakını İslâm Erdener'in anlatmasına dayanmaktadır. Metnin orijinal halini muhafaza etmek için üslubuna dokunulmamıştır. Metnin yazılımında büyük oranda ağız özelliklerine bağlı kalınmıştır. Mensur kısımlarda ise herkesin anlayabilmesi için kitabi lisan tercih edilmiştir. Unutulan yahut

metinlerin anlaşılmasında zorluk çekilen kimi yerlerde diğerk varyantlara müracaat edilmiştir. Böylelikle ortaya mümkün olduğu kadar doğru ve tam metin çıkarılmıştır.

Kitabın vücut bulmasında katkıları olan Sayın Kutlay Doğan'a teşekkürlerimi iletmek her türlü takdirin ötesindedir; ömrü var olsun. Ölümsüz Âşık Şenlik'e de Allah'tan rahmetler diliyorum. Mekânı cennet olsun, nur içinde yatsın.

Dr. Doğan KAYA

Sivas, 11 Haziran 2013

ÂŞIK ŞENLİK (1850-1913)

1850 yılının yaz aylarında Ardahan'ın Çıldır ilçesinin Âşık Şenlik (Eski adları; *Suhara* ve *Yakımsu*) beldesinde doğmuştur. Karakalpak Türklerindedir. Sülâlesine Kadirgiller denilir. Kadir ve Zeliha'nın oğludur. Asıl adı Hasan'dır. Çocukluğu, o dönemde köy odalarında yaygın olarak okunan Ahmedîye, Battal Gazi ve Hz. Ali'nin cenklerini anlatan kitaplarla, çeşitli felâketler, acılar, yiğitlikler üzerine söylenmiş ağıt ve destanları dinleyerek geçmiştir.

14 yaşında iken bir av sırasında "Kulaklar" denilen mevkide bir ikindi zamanı uyuyakalır ve rüyasında kendisine ledün ilmi, âşıklık yeteneği ve bunun yanında "Şenlik" mahlası verilir. Artık halkın gözünde "Hak âşığı" ve "badeli âşık"tır.

Meramını, duygusunu ve düşüncelerini şiirle dile getirir. Kısa zamanda şöhret sahibi olur. Gönül verip herkesten gizlediği Huri adındaki kızın başka köye gelin gitmesinden çok etkilenir. Köylüsü Abdullah'ın kızı Mürüvvet'le evlenir, üç yıl içinde çocukları olmayınca yine köylüsü olan Hasan'ın kızı Huri ile evlenir. Ancak onunla da aradığı mutluluğu bulamaz. Şenlik'in Mürüvvet hanımdan iki çocuğu (Mehmed, Hanife); ikinci eşi Huri'den de üç çocuğu (Kasım, Gülhanım, Gülenaz) olmuştur.

Sesi güzel olmakla beraber saz çalamayan Şenlik, 19 yaşındayken Ahılkelek'in Lebis köyünden, Âşık Hasta Hasan'ın çırağı saz ustası Âşık Nuri'nin yanına gider. Onunla karşılaşma yapar ve gücünü ispatlar. Bunu gören Nuri, Şenlik'i yanına çırak alır. Nuri Şenlik'e âşıklık sanatının inceliklerini öğretir. Şenlik, artık önünde durulamayan bir âşık olur. Kars, Ahıska, Borçalı, Tiflis ve Revan'da pek çok âşıkla karşılaşır. Karşılaştığı âşıklar içinde Feryadî, Mazlumî, Sümmanî, Âşık Abbas ve İzanî yaptığı karşılaşmalar iz bırakmış ve hâlâ canlılığını koruyan karşılaşmalardır.

Onun şöhretini duyanlar 1913'te Revan'a bir düğüne çağırırlar. Şenlik, çırağı ile birlikte Revan'a gider. Revan Hanı'nın âşıkları gücünü bildikleri Şenlik'ten çekinirler. Şenlik karşılaştığı âşıkları mat eder. Âşıkları yenildiği için itibarlarına hanel geldiğini düşünen han Şenlik'in yemeğine zehir koydurur. Şenlik, rahatsızlanır. Gümrü'ye kadar trenle gelir. Oradan da öküz arabasıyla Çıldır'a doğru gelirken Şenlik köyü (Suhara)'ne pek uzak olmayan Hozu köyünde ölür. Cenazesi Şenlik köyüne getirilir. Mezarı buradadır.

Latif Şah ile Mihriban Sultan, Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan, Salman Bey ile Turnatel Hanım adlarında üç güzel hikâye tasnif eden Şenlik, irticali çok güçlü olan bir âşıktır. Âşık Kasım'ın Âşık Şeref Taşhova'ya anlattığına göre Şenlik'in *Cihanşah* isminde tamamlanmamış bir hikâyesi daha vardır. Tasnif ettiği hikâyelerde, özellikle geniş Türk coğrafyasına yer vermiş, hikâyesini okuyan, dinleyenlerin beynine bu fikri yerleştirmeye çalışmıştır. Hikâyelerin yanı sıra edebiyatımıza divani, koşma, yedekli koşma, tecnis, cigalı tecnis, sicilleme,

destan, türkü ve bayatı gibi en nadide örnekleri de o kazandırmıştır. Kelime haznesi çok geniştir. Yöresinin dilini kullanmada oldukça mahirdir. İzan ve hoşgörü sahibi olma özelliğinin yanında sözünü budaktan esirgemeyen, açık sözlü ve inancından taviz vermeyen bir kişiliği vardır. Hatta Rus Generali karşısında okuduğu meşhur “93 Koçaklaması” hâlâ ezberlerdedir ve iştiyakla terennüm edilir.

Kars yöresinde yetişen önemli âşıkların başında *Âşık Şenlik* (1853- 1914) gelir. Âşıklık geleneğinin çok güçlü temsilcisi olan Şenlik'in çırakları da Kars'ın yetiştirdiği güçlü âşıklarındandır. Oğlu *Âşık Kasım*, köylüsü *Âşık Mehmet*, *Âşık Süleyman*, *Âşık Asker*, *Âşık İbrahim*, Çıldır'ın Cala köyünden *Âşık Hüseyin*, Çıldır'ın Bekteş'in köyünden *Âşık İbrahim*'in oğlu *Kasım*, Arpaçay'ın Geçit köyünden *Âşık Mansur*, Arpaçay'ın Sosih köyünden *Âşık Mehmet*, *Âşık Merdan*, *Âşık Mirza*, Çamdıralı *Âşık Mevlüt*, Muzulu *Âşık Latif*, Selim'in Bezirgangeçit köyünden *Âşık Ömer*, Revanlı *Bala Mehmet*, Gökçeli *Âşık Ali*, Gümrülü *Âşık Ahmet* gibi âşıklar, Şenlik kolunun önemli simalarıdır. Bu âşıklar, Şenlik'in şiirleri, makamlarını ve hikâyelerini yaşatmış, yörede bu geleneği canlı tutmuş önemli simalardır. Edebiyatımızda en güçlü âşık kolu olan *Şenlik Kolu* vücut bulması da onun sanatının gücünden kaynaklanmaktadır.

ÂŞIK ŞENLİK KOLU

Âşık Edebiyatında çırak yetiştirme geleneği yüzyıllar boyu yaşatılan geleneklerden biridir. Usta âşık saza ve söze kabiliyeti olan bir genci çırak edinir, yanında gezdirir, saz ve söz meclislerine sokar, günü gelince mahlasını verir. Yıllar boyu ustasına hizmet eden ve bu arada âşıklığın vecibelerini öğrenen çırak da zamanı gelince ustanın izniyle şiirlerini çalıp söylemeye başlar. Şiirlerinde ustanın tekniği, kültürü ve söz dağarcığı açıkça kendini hissettirir. Ustasının ölümünden sonra meclislerde, sohbetlerde onun şiirleriyle söze başlar, çeşitli vesilelerle ustanın ismini zikreder, onun izinden gittiğini hissettirir. Bütün bunlar ustanın adını yaşatmak içindir. Çırağın, ustasında hâkim olan tavır, üslup, icraat, kültür ve dile bağlılığı, kendisinin yetiştirdiği çırağına da sirayet eder. Zamanla, bu gelenek zinciri içinde bir *âşık kolu* ortaya çıkar. İşte, XIX. yüzyıldan itibaren, edebiyatımızda önemli kollar olarak zikredebileceğimiz *Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Dertli, Sümmanî, Derviş Muhammed, Huzurî ve Şenlik Kolları* da bu şekilde vücut bulmuştur.

Kol; çıraklık geleneği içinde, birbiri ardınca yetişen âşıklar tarafından, odak hüviyetindeki usta âşığa bağlılık duyarak, ona ait üslup, dil, ayak, ezgi, konu, hatıralar ve hikâyelerin devam ettirildiği mekteptir.

Bir âşık kolunun var olabilmesi yahut yeni bir âşık kolunun ortaya çıkabilmesi için birtakım belirleyici öğelerin var olması gerekir. Öğelerin sayısı, çeşitliliği ve değişik oluşu, kolların belirlenmesine ve farklılaşmasına yol açar. Bu öğeleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1. Odak hüviyetindeki usta âşığın dil ve üslubu,*
- 2. İşlediği konular,*
- 3. Usta âşığın başından geçen ve hafızalardan silinmeyecek izler bırakan çeşitli olaylar,*
- 4. Usta âşığın karşılaşmaları,*
- 5. Usta âşığın tasnif ettiği hikâyeler,*
- 6. Usta âşığın kendisine ait ezgiler,*
- 7. Usta âşığa ait ayaklar.*

Bu faktörleri daha da artırmak mümkündür. Faktörlerin sayısının artması kollarını tefrikini daha iyi belirler. Farklılıkların mevcudiyeti; "Kendisini herhangi bir âşık kolu içerisinde gören âşığın, sanat ve icraat bakımından, acaba diğer âşıklardan farklı bir tarafı var mıdır?" sorusunun açıklığa kavuşmasına da yardımcı olur.

Bir kol içerisinde yer alan âşık, yukarıda sıraladığımız faktörlere riayet eder, sanatını bu çerçevede icra eder. Saz meclisine ustaya ait bir divanla başlar. Fırsatına getirip ustasına ait bir veya birkaç hatırayı yad eder. Sık sık yaptığı karşılaşmalardan örnekler verir. Âşık şiirinde, her ne kadar işlenen konular müşterek ise de ustanın temayül gösterdiği konulara daha fazla ağırlık verir. Şiirlerinde ustaya ait yahut onun kullandığı ezgiler ve kullandığı ayaklara benzer ayaklar açıkça kendilerini hissettirirler. Şayet usta âşık, hikâyeler tasnif etmişse çeşitli vesilelerle o hikâyeleri yahut hikâyelerden bir bölümü anlatır. Kendisini bir kol içinde gören âşığın bunları yerine getirmesi, kolun icaplarındandır. Ne var ki, bütün âşıkların bu davranış içinde olduğunu söylememiz mümkün değildir. Bilhassa, sonraki kuşaklar bu faktörlerden bir kısmını terk edebilmektedir. Bunların sayısının fazlalığı, kolun fonksiyonunu yitirmesi anlamına gelir. Şurasını söyleyebiliriz ki, henüz böyle bir durum vuku bulmuş değildir.

Âşık edebiyatında, kollar önemli fonksiyon icra ederler. Usta-çırak geleneğinin mevcudiyeti, saz ve şiir sanatının, halk hikâyelerinin sistemli olarak yaşamasında, önceki kültür ve bilgilerin aktarılmasında birinci derecede rol oynar.

Âşık kolu içerisinde *ezgi* ve *ayak* ile *halk hikâyeleri* önemli rol oynarlar. Kol içinde yetişmiş çıraklar, saz meclisinde sık sık ustanın ezgilerine yer verirler. Erzurum'da, hatta Erzincan ve Sivas'ta, Sümmani'ye ait olan *Sümmanî Makamı* vazgeçilmez önemi haizdir. Kars'ta ise, Şenlik'ten miras kalan ve bununla beraber âşık şiirinin bir şekli olan *Tecnis Makamı* ile aynı ezgi olmakla beraber *Şenlik Divanı / Çıldır Divanı / Şenlik Güzellemesi / Çıldır Güzellemesi* adlarıyla tanınan makamlar hemen her mecliste icra edilirler.

Çıraklar, ustasının kullandığı ayağı kullanmakta hiçbir sakınca görmez. Şenlik, ustası *Hasta Hasan*'a ait olan ve;

Bir salatın meni davet eyledi

Doldurdu badeyi oğlan bir bir çek

diye başlayan cigalı tecnisine, aynı ayakla ve hemen hemen aynı sözlerle başlayan bir şiirle karşılık vermiştir.¹ Şenlik'in pek çok çırağının da kendisine ait ayakları kullandıklarını bilmekteyiz.

Biraz önce de belirttiğimiz gibi, halk hikâyeleri, âşık kolu içinde önemli bir yere sahiptir. Ruhsatî, didaktik ve mensur bir eser olan *Uğru ile Kadı Hikâyesini* manzumeleştirmiştir.² *Sümmanî*'nin Bedehşan ilindeki *Gülperiye* âşık olması ve onu bulmak için rivayete göre Tiflis, Mazenderan, Kırım, Afganistan, Hindistan gibi yerlere gitmesi³ halkı derinden etkilemiş, bu aşk nesilden nesile iştiyakla anlatılmıştır. Öyleki, bu macera zamanla kitap haline dahi getirilmiştir.⁴ Şenlik ise, bilindiği gibi edebiyatımıza, *Latif Şahile Mihriban Sultan, Sevdâkâr Şah ile Gülenaz Hanım, Salman Bey ile Turnatel Hanım* adlarında üç hikâyeye kazandırmıştır. Şenlik'in tasnif ettiği bu hikâyeler, Kars, Erzurum hatta Azerbaycan'da bugün dahi zevkle anlatılmakta, toplantıların vazgeçilmez bölümünü teşkil etmektedir. Şenlik'i takip eden âşıklar da tıpkı onun gibi hikâyeler tasnif ederek geleneğe hizmet etmiş, kolun yaşamasına katkıda bulunmuşlardır. Sözgelîşi, Arpaçaylı Mehmet Hicranî beş tane türkölü hikâyesi vardır.⁵ Şenlik'in oğlu Kasım'ın çırağı olan günümüz âşıklarından Şeref Taşhova'nın da *Kırk Çeşmeli Şehir, Bağdat ile Hafız, Gülistan ile Süleyman* adlarında hikâyeler tasnif ettiğini biliyoruz.⁶

¹ Ensar ASLAN, *Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri-İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara, 1975, s. 16-17.

² Doğan KAYA, *Uğru ile Kadı Hikâyesi*, İstanbul, 1985.

³ Mehmet Kardeş, *Meşhur Saz Şairi Âşık Sümmanî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul, 1963, s. 8-13.

⁴ Murat Uraz, *Büyük-Resimli Âşık Sümmanî ile Gülperi Hikâyesi*, İstanbul, 1981.

⁵ Ensar Aslan, a. g. e., s. 20.

⁶ Muammer Mete Taşhova, *Âşık Şeref Taşhova'nın Tasnif Ettiği Hikâyeler*, Sivas 1995.

Doğu Anadolu, Azerbaycan yöresinde yaşatılan Şenlik Kolu hakkında şu bilgileri verebiliriz:

Hasta Hasan'ın çırakları: *Nuri, Şenlik.*

Şenlik sağlığında pek çok çırak yetiştirmiştir. Bunlar. *Bala Kişi, İbrahim, Gazeli, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım Asker, Mevlüt, Süleyman, Gülistan ve Hüseyin*'dir. Bunlardan İbrahim, Kasım ve Gülistan'ın çıraklarını takip edebiliyoruz. Diğerleri ya çırak yetiştirmeden öldüler yahut yetişen çıraklar çevrelerinde iz bırakmaya muktedir olamadılar. İbrahim'in çırakları: *Çerkez, İlyas, (Çırağı: Rüstem Alyansoğlu), İsrafil, Hüseyin.*

Kasım'ın çırakları: *Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Şeref Taşlıova, Fikret Şenlik, Dursun Durdağı, Salih Şenlik, Şevki Halıcı, Abbas Seyhan, İslam Erdener, Mehmet Hicranî.*

Şeref Taşlıova'nın çırakları: *Sadrettin Ulu, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arif Ataman, Şah İsmail.*

Gülistan'ın çırakları: *Murat Çobanoğlu, Nusret Yurtmal, Hakkı Baydar, Murat Yıldız.*

Murat Çobanoğlu'nun çırakları: *Mürsel Sinan, Arif Çiftçi, Metin Bektaş.*

Murat Yıldız'ın çırakları: *Günay Yıldız, İlgar Çiftçioğlu, Mahmut Karataş.*

Çıraklar daha ziyade âşığın çevresinden ve aynı kültürden beslenen insanlar olabileceği gibi, âşığın soyundan gelen kişiler de olabilir. Minhacî, Ruhsatî'nin oğlu, Nusrettin Yazıcı (Nusret Torunî) ile Hüseyin Sümmanioğlu ise Sümmanî'nin torunlarıdır. Şenlik kolundaki âşıkların soy beraberliği ise şöyledir:

<i>Bala Kişi</i>	: Nuri'nun oğlu
<i>Fikret</i>	: Kasım'ın torunu
<i>Günay Yıldız</i>	: Murat Yıldız'ın oğlu
<i>Kasım</i>	: Şenlik'in oğlu
<i>Murat Çobanoğlu</i>	: Gülistan'ın oğlu
<i>Namaz</i>	: Şenlik'in oğlu
<i>Nuri</i>	: Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu

Salih : Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu
Yılmaz : Kasım'ın oğlu, Şenlik'in torunu

Günümüz âşıklarından Şeref Taşhova'dan aldığımız bilgilere göre *Şenlik Kolumda* yer alan âşıkların başlıcası ve bu âşıkların yöreleri şöyledir:

Âşığın adı	Yöresi
<i>Abbas Seyhan</i>	Susuz-Yolboyu
<i>Arif Çiftçi</i>	Telek-Arpaçay
<i>Bala Kişi</i>	Levis-Akbaba(Gürcistan)
<i>Baba Mehmet</i>	İran Azerbaycanı
<i>Çerkez</i>	Urta-Çıldır
<i>Dursun Durdağı</i>	Gediksatılmış-Çıldır
<i>Fikret</i>	Suhara-Çıldır
<i>Gazeli</i>	Suhara-Çıldır
<i>Gülistan</i>	Koçköy-Arpaçay
<i>Günay Yıldız</i>	Karahan-Akyaka
<i>Hakkı Baydar</i>	Kars
<i>Hasta Hasan</i>	Havet-Gürcistan (Şenlik'in ustasının ustası)
<i>Hikmet Arifi Ataman</i>	Demirdöver-Posof (Müdamî'nin oğlu)
<i>Hüseyin</i>	Taşbaşı-Çıldır
<i>İbrahim*</i>	Gülyüzü-Çıldır
<i>İlgar Çiftçioğlu</i>	Taşdere-Arpaçay
<i>İlyas*</i>	Gereşen-Çıldır
<i>İslâm Erdener</i>	Kümbetli-Kars
<i>İsrafil</i>	Urta-Çıldır
<i>Kasım</i>	Suhara-Çıldır
<i>Mahmut Karataş</i>	Kars
<i>Mehmet Hicranî</i>	Taşdere-Arpaçay
<i>Metin Bektaş</i>	Benli Ahmet-Kars
<i>Mevlüt</i>	Doğruyol-Çıldır
<i>Muhlis</i>	Taşbaşı-Çıldır
<i>Murat Çobanoğlu</i>	Koçköy-Arpaçay
<i>Murat Yıldız</i>	Karahan-Akyaka
<i>Mürsel Sinan</i>	Dikme-Kars

<i>Namaz</i>	Suhara-Çıldır
<i>Nesip</i>	Akbaba-Çıldır
<i>Nuri Şahinoğlu</i>	Adiller-Ermenek
<i>Nuri</i>	Lebis-Ahılkelek
<i>Nuri</i>	Suhara-Çıldır
<i>Nusret Yurtmalı</i>	Kars
<i>Rüstem Alyansoğlu</i>	Baykara-Selim
<i>Sadrettin Ulu</i>	Kümbet-Arpaçay
<i>Salih</i>	Suhara-Çıldır
<i>Şah İsmail</i>	Kars
<i>Şeref Taşlıova</i>	Gülyüzü-Çıldır
<i>Şevki Halıcı</i>	Akçakale-Çıldır
<i>Yılmaz</i>	Suhara-Çıldır

Şurasını da belirtmeliyiz ki Şenlik koluna ekleyeceğimiz daha pek çok âşık vardır. Çünkü Kars ve civar yörelerde Şenlik hâlâ etkisini sürdürmektedir.

Bu bilgilerin ışığı altında âşık kollarıyla ilgili olarak ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Âşık kolunda çıraklık geleneği önemli bir husustur. Bir âşık kendi yerini tutması, izinden gitmesi, eserlerini ve adını yaşatması için, istidatlı bir veya birkaç genci çırak alır, âşıklığın vecibelerini öğretir. Bunlar, çevreden yahut aileden biridir. Alınan çırak çok genç olmayıp, âşıktan birkaç yaş küçük de olabilir. Bunun yanında, bizzat âşığın yanında yetişmeyip de kendisini o kol içinde gören âşıklar da vardır.

2. Âşık edebiyatının sistemli olarak yaşatılmasında, kolların önemli rolleri vardır. Usta âşık, çevresindekileri etkileyebildiği gibi kolun dışında kalan âşıkların üzerlerinde de etkili olur. Böylelikle saza-söze kabiliyetli gençlerle, halkın âşıklık sanatına olan ilgileri giderek artar.

3. Âşık kolunun ortaya çıkması için bazı esasların var olması gerekir. Bunlar; usta âşığa ait dil, üslup, ayak, halk hikâyesi, ezgiler, hatıralar, âşığın yaptığı karşılaşmalar ve ağırlı olarak işlediği konulardır.

İSLÂM ERDENER (1921-25 Aralık 1995)

Asıl ismi, İslâm Erdenanar'dır. 1921 yılında Kars'ın Kümbetli (Eski adı; *Ladikars*) köyünde doğmuştur. İsa ve Lalezar'ın oğludur. Doğumundan 1,5 ay kadar önce ailesi Gürcistan'dan Türkiye'ye göçmüştür. Göç etmek için yola çıkan 30 aileden ancak ikisi Türkiye'ye gelebilmiştir.

Geçimini çiftçilikten, hayvancılıktan ve âşıklıktan sağlayan Erdener'in dördü kız altı çocuğu vardır. Çocuklarından Musa ve İsa da saz çalmaktadırlar. İslâm'ın iki de çırağı vardır: Emrah Naroğlu, İlgar Çiftçioğlu.⁷

Küçük yaşlarda saz-söz meclislerine girmiştir. Sohbetlerde sazlar çalınır, hikâyeler anlatılır, türküler okunur. İslâm, köylerinde bir gün düğün yapılır ve düğüne davet edilen sazı, sesi ve anlatımı güzel olan Aziz ismindeki âşığı, dört gece dinlemiş, o zaman hikâyeci olmaya karar vermiştir. Saz çalmayı kendi kendine öğrenmiştir. Önceleri köy odalarında, düğünlerde hikâyeler anlatmıştır.

Daha sonra Şenlik'in oğlu Kasım'a çırak olmuş; üç yıl onun yanında sanatın inceliklerini öğrenmiştir. Kasım bu müddet içinde şiir ve hikâyelerin en doğru şeklini öğretmiştir. İslâm'ın usta bir sanatçı olması askerlik sonrası döneme rastlar. İslâm usta olduktan sonra Kars ilinin hatta civar illerin aranan siması olmuştur. Gittiği yerlerde Şenlik'in bütün eserlerini ölünceye kadar okumuş ve onların yaşamasına katkıda bulunmuştur. Bir süre Gülistan Çobanlar, Posoflu Müdamî ile de birlikte olmuştur.

İlkokul üçüncü sınıfa kadar okumuş olmasına rağmen okumayı çok seven biridir. Devamlı okumuş ve bulunduğu yeri yeterli görmeyip hep mükemmeli aramıştır. Hatta Kiril alfabesini dahi öğrenmiş, bu alfabe ile yazılmış eserleri de

⁷ Erdoğan Altınkaynak, "Kars Halk Şairleri Âşıkları Ozanları I. Âşık İslâm Erdener", *Erciyes*, 252, XXI, 1998, s. 14.

okumuştur. Sevdalı olduğu Şenlik hakkında kitap yazmış bunu *Çıldırılı Âşık Şenlik Dîvanı* adı ile yayımlamıştır. Tam manasıyla bir Şenlik uzmanı olan İslâm, Göğceli Âşık, Tufarganlı Abbas, Hasta Hasan, Dede Kasım, Kasım Şenlik, Samet Vurgun, Zilemhan Yakup, Necef, Şair Nebi, Âşık Taşkın, Behmen Vatanoglu gibi pek çok âşığın şiirini de ezbere bilmektedir.

Hem hece hem de aruz vezni ile yazdığı şiirleri vardır. Gerek kendisinin gerekse başka âşıklara ait şiirlerine ait bildiği şiirlerin dörtlük sayısı 2000'in üzerindedir. Hepsini sağlığında deftere kaydetmiştir ve aynı zamanda hafızasında tutmuştur.

1972 yılında ablasını ziyaret amacıyla küçük oğlu ile birlikte Gürcistan'a gitmiş, ablası onu 62 gün misafir etmiştir. Giderken üç gün Azerbaycan'da dönüşte de Ermenistan'da kalmıştır. İslâm Erdener, Azerbaycan ve Gürcistan'da Âşık *Emrah Gülmammedov, Hüseyin Saraşlı, Ekber, Azaplı Mikail, Ehmed Sadaklı, Âşık Aydın, Pervana Hasan* gibi üstatlarla tanışmış; karşılıklı türküler söylemiş, bu vesile ile bildiği hikâyelere yeni bilgiler eklemiştir. 1966'da yapılan davet üzerine Tebriz'e gitmiş orada 44 gün kalmıştır. 1977'de de kendi arzusuyla İran'a ikinci defa gitme imkânı bulmuş, saz meclislerine katılıp oradaki âşıklarla karşılıklı şiirler söylemiş; burada dolu dolu 23 gün geçirmiştir.

İslâm, ayrıca yurt içinde pek çok ilde sayısız programlara katılmış sanatını icra etme imkânı bulabilmiştir.

Karakter itibarıyla büyük küçük herkes tarafından sevilen biri olmuştur. Meclislerde daima kendisine başköşede yer verilmiştir.

Beş tür saz akordu yapabilen İslâm Erdener, her akortta 21 forma, 18 forma, 15 forma 13 forma makam icra etme yeteneğine sahiptir. Bildiği saz makamlarının sayısı 83'tür. Bunun yanında mevcut olan 136 türkü makamının 55-60 kadarmı bilmekteydi.

Bu büyük usta 25 Aralık 1995 günü Kars'ta vefat etmiştir. Mezarı kendi köyü olan Künbetli'dedir.

İslâm Erdener'in ifade ettiğine göre hikâye anlatma genellikle ana hatlarıyla şöyledir:

İslâm Terekeme / Karakalpak Türklerindedir. Böyle olmakla da daima övünmüştür. Hatta meclislerde söze çoğu defa Terekemeler için koştugu türkü ile başlar.

*Ne güzel huyludur Terekemeler
Derdini bölerler el arasında
Ağlasam ağlarlar gülssem gülerler
Gözyaşım silerler el arasında*

*Ağır meclisleri hoş sohbetleri
Güzel nişaneli hostur kentleri
Merhametli duygulu milletleri
Derdini bölerler el arasında*

*Terekeme asilzade nesliyem
Özüm kocalmışam çok hevesliyem
Adım Âşık İslâm Ladıkarşiyam
Hatırım sayarlar el arasında⁸*

İslâm Erdener, makamları icrası, irticali, divanı, lebedğmez şiiri ve koçaklamaları ile Şenlik ekolünün en güçlü ozanlarında ve hikâyecilerindedir. Şiirlerinde İslâm, Karşı Âşık İslâm, Âşık İslâm, Erdener gibi mahlaslar kullanmıştır.

Dadakdeğmez Cigalı Tecnis

*Yazın ezel ayı gayza gelende
Yağış yağar garhın salar dağlarda
Âşık diyer dağlarda
Seyyah gezer dağlarda
Yaz gelende el çıkar
Seyran eyler dağlarda
El kaytır ararlara çekilir*

⁸ Yusuf Yıldız, "Karşı Halk Ozanı Âşık İslâm Erdener", *Türk Folkloru Dergisi*, S. 22, İstanbul, Mayıs 1981, s. 23-24.

Hisarlı kaleler kalır dağlarda

*Serin yeller eser sahraya değer
Çiçekler rayhası sahraya değer
Âşık sahraya değer
Serin sahraya değer
İlk seherin ziyası
Çıkar sahraya değer
Leyla'nın hayatı sahraya değer
Hasret intizarın alır dağlarda*

*Yiğit gezer kalkan kılıç at alar
Tarihlerde yazılıdır Ata'lar
Âşık diyer at alar
Geldi geçti atalar
Yiğidin gaydasıydı
Çatal dilli at alar
Erdener der istidatlı atalar
Ceng ü cidal eylediler dağlarda*

Divan

*Halime rahm eyleyip derde dermandı(r) gelen
Menim bu sınıh gönlüme mehlem salandı(r) gelen
Sahavette Hatem deyif kimse tutan olmadı
Çün işitip dar günümü yola revandı(r) gelen*

*Kıl ermez o Mevlâ'nın elifine sinine
Cümle yaranan muhtaçdı(r) âlemin Rabb'isine
Evvel Allah gümanımız var Nebiler Nebisine
Himmatine imdat için aziz Yaradan(r) gelen*

*Ne ölçüde bilemedim bu aşkın hevesini
Sayra teslim edif evlâ'm her kulun nefesini
Karşlı **İslâm** böyle gördüm dünyanın vefasını
Akıbet ömür şehrine tipi borandı(r) gelen*

HİKÂYE ANLATMA GELENEĞİ

Hikâyeler yapısına göre halk tarafından iki şekilde adlandırılmıştır. Türküsüz olan, dedelerin, ninelerin söylediği hikâyelere *kara hikâye*; manzum kısımları olan ve bunların ezgi ile terennüm edildiği hikâyelere de *türkülü hikâye* demiştir.

Kara hikâyeler evlerde daha çok büyüklerin küçüklere anlattığı veya bir sohbet sırasında konuya uygun düştüğü zaman anlatılan hikâyelerdir.

Türkülü hikâyeler mensur ve manzum yapıya sahiptirler. Her türlü düğünlerde, dost, ahbap toplantılarında, usta halk âşıklar tarafından özellikle güzün ve uzun kış gecelerinde söylenir. Kars hikâyeyi nöbetleşe iki kişi de anlatabilmektedir. O vakit hikâyedeki manzum kısımları karşılıklı söylerler. Mensur kısımlarına *saya* türkülü kısımlara ise *deyiş* denilir.

Kırsal kesimlerde halkın en önemli eğlencelerinden biri olan halk hikâyelerine ilgi duyma hususu Sivas'ta da yaygındı ve Sivas, yakın zamana kadar, halk edebiyatı anlatım türlerinin canlı ve zengin bir şekilde yaşatıldığı yörelerden biriydi. Bu türlerden birisi de halk hikâyeleridir. Hikâye anlatma geleneği *Erzurum* ve *Kars* gibi yörelerimizde hâlâ yaşatılmaktadır. Bu durum son bir kaç yıla kadar Sivas'ta da mevcuttu. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ağa Dayı'nın sürdürdüğü gelenek, teknolojik ürünlerin kazalara, bucaklara hatta köylere kadar hızla girdiği şu son zamanlara kadar yaşatılıyordu. Daha ziyade köy odalarında kalabalık bir cemaat karşısında, uzun kış gecelerinde anlatılan hikâyeler geceler boyu sürer, dinleyenler bundan sonsuz haz alır, mutluluk duyardı. Şimdi bu hikâyeciler yok denecek kadar azaldı. Biraz ilerde kendisinden söz edeceğimiz *Âşık Ahmet Bozkurt* hikâyeciler zincirinin son halkasıdır.

Halk hikâyeleri, önceki devirlerde bilgi, görgü, zevk, eğlence, eğitim, düşmanlık, nefret, dostluk, yardımlaşma, tecrübe ve davranış gibi faktörler bakımından insanların yaşama sistemi içerisinde pay sahibidir. Halk hikâyeleri, Türk sosyal hayatında, inançtan günlük pratiklere kadar vazgeçilmez

bir önemi haizdir. Bu hususta *Eflatun Cem Güney*, şu bilgileri veriyor:

Bundandır, ölüm döşegindeki baba : 'Oğul; ben bugün kendimi beğenmiyorum. Gel üstüme bir Köroğlu oku!' derse, varıp üstüne bir Köroğlu okuyorlar. Bundandır, bir evin direği, bir yurdun dayanağı oğul askere çağrılırsa, dağarcığına yolluktan, pulluktan önce, gariplik gurbetlik bir hikâye sarp sarmalıyorlar da öylesine yola vuruyorlar.

Bundandır, yüzü örtülü delikanlılar Gayri beni baş-göz edin!' demeye dili varmazsa, yastıklarının altına yanık Kerem koyup yatıyorlar da dünya evine girmek istedikleri böylece malum oluyor.

Hâsılı her gönlün aynası, her derdin devası bu hikâyeler.⁹

Aşk hikâyeleri yüzyıllar boyu ya bir hikâyeci âşık tarafından anlatılır ya da bir kitaptan okunurdu. Genellikle taş baskı tekniğiyle basılmış olan bu kitaplar, okuması düzgün birisi tarafından okunur, hikâyenin uygun bir yerinde, ileride devam etmek üzere okunması yarıda bırakılırdı.

Hikâye dinlemeye gelenler, erken gelirler. Herkes oturacağı yeri bilir. Düğünün yegâne hâkimi hikâyeci âşıktır. Toplantı yerine geç gelenler cezalandırılır. Geç gelenler suya basılır. Koç veya değerli bir nesne verenler suya basılmaktan kurtulur.

Halk hikâyesi anlatılacağı zaman herkes yerini alır. Âşık hikâyeye başlamadan önce türküler söyleyerek onlara hoşça vakit geçirir. Hikâyeye başlanacağı zaman bir sessizlik başlar. Hikâye anlatıldığı sıra, dinleyenler kendini hikâyelere o kadar kaptırır ki, neredeyse deprem olsa duymazlar.

Eskiden hikâyeci, hikâye repertuarı çok olduğu için istek üzerine hikâye anlatırdı. Son zamanlarda âşıklar, kendi arzu ettikleri hikâyeleri anlatmaktadırlar. Âşık, sazın kılıfını yahut mendilini sağ omzuna atar, sazı sol omzuna asar, dinleyicilerin ortasında gezinerek hikâyesini anlatmaya başlar Zaman zaman mendiliyle yahut sazın kılıfıyla terini siler.

⁹ Eflatun Cem Güney, *Folklor ve Halk Edebiyatı*, İst., 1971, s. 47.

Bilindiği gibi halk hikâyelerinin birçoğu manzum-mensur bir yapıya sahiptir. Bu durum aşk hikâyelerinde daha çoktur. Hikâyeci genellikle, *Hikâye ve destan kahramanlarının birbirleriyle karşılaşmalarını, bu kahramanların hikâyede adı geçen diğer kişilere başvurmaları, muhabbet ve sevgi ifadeleri, sevinç ve kederleri, ıstırap ve heyecanları, karşılıklı deyişme ve atışmaları, soru sorma ve cevap almaları*¹⁰ şiirle ve terennümle ifade eder. Manzum kısımların farklı ezgilerle söylenmesi ile hikâyeye akıcılık kazanır. Böylece dinleyiciler, hikâyeyi daha çok sever.

Hikâye anlatma geleneği teknolojinin yayılmasıyla gün geçtikçe kuvvetini yitirmektedir. Kars'ta, Erzurum kısmen Artvin, Bayburt ve Sivas'ta bu gelenek son zamanlara kadar sürdürülmüştür. Hikâyeler mevsim olarak güzün ve kışın anlatılırdı. Hikâyelerin anlatılmasına daha çok düğünler vesile olur. Köy yerinde salon olmadığı için dinleyenler geniş odalara yahut ahırlara toplanır. Ahırlar temizlenir, kilimler döşenir. Kadımlar, kız çocukları geriden, kilimlerin arkasından dinler.

Sözlü gelenekteki halk hikâyeleri incelendiğinde *şekil* olarak şunlar görülür: Halk hikâyelerinin anlatılışının belli bir geleneği vardır. Hikâyeci önce bir *fasıl* yapar. Bu *fâilatün fâilatün fâilatün failün* (son zamanlarda hecenin 4+4+4+3 kalıbı) ile söylenen bir *divan*dır. Divanın kafiyeye düzeni koşmada olduğu gibidir. Divanı *tecnis* (cinaslı türkü ve makam adı) onu da *tekerleme* adı verilen bir türkü izler. Tekerlemeden sonra ikinci bir türkü olarak *koşma*, arkasından da *semâi* okunur. En sona *destan* bırakılır. Okunan destan *yaş, pire, zügürtlük, iki avrat, gelin-kız*, tarzında mizahi veya düşündürücü nitelikte destandır. Buna *deyişmeli destan* da denilir.

Bunların arasında mutlaka *Köroğlu* söylemek icap eder. Hikâyeci âşıkta ve o mecliste bir başka âşık varsa *muamma* ortaya atar. Hikâyeci herhangi bir usta elinden çıkmışsa, bir başka deyişle musannifi belli ise onun hatırasına saygı duymak için aralarda onun türkülerinden, şiirlerinden örnekler vermek

¹⁰. Hasan Kartarı, *Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları*, Ankara, 1977, s. 66.

usuldendir. Bazı âşıklar gaz faslının bitiminde *döşeme* adı verilen *mensur tekerleme* söyler. Buna *yalan düzme* yahut *sersuhana* da denilir. Âşık, komik bir macera olan bu döşemeyi, kendi başından geçmiş gibi anlatır. Hikâyeden önce söylenen ve manzum-mensur bütün parçalar *döşeme* olarak nitelendirilir. Döşemeler sabit bir karakter göstermez, her parçası değişebilir.

Asıl hikâyeye *dua* ile başlanır. Hikâyenin mensur kısmında hikâyeci tam bir serbestlik içindedir, yani konunun ana hatları dışına çıkmamak şartıyla hikâyeyi istediği şekilde uzatıp kısaltabilir. Bu arada asıl hikâye arasında *karavelli* denilen müstakil bir hikâye anlatılır. Birtakım atasözü, deyim, teşbih, mecaz, dua, beddua, yemin ve tekrar gibi sözlerle, söz gruplarıyla anlatımına zenginlik kazandırır, onu daha çekici hale getirir. Hikâyenin manzum kısımlarında herhangi bir değişiklik yapılmaz. Bunu yapmaya kalkan âşık hikâyeyi bilenler tarafından ikaz edilir, o aşığın adı kötüye çıkar.

Doğu âşıklarının (Azerbaycan, İran sahası) her türkünün her dördlüğünden sonra bir *bayatı* (mani) söylemesi gelenektendir. Şayet Köroğlu kollarından birisi anlatılıyorsa ve sıra türküye gelmişse araya yine Köroğlu'nun başka bir kolundan 8 heceli türkünün bir dördlüğü getirilir. Hikâyeci, şayet âşık ise bu tarzda kendisinden de türküler okuyabilir. Gerek bayatı, gerekse Köroğlu olsun araya getirilen bu parçalara türkülerin *pîşrevîsi* denir.

Basma halk hikâyeleri ile sözlü gelenekte yaşatılan hikâyelerde şekil ve üslup birbirinden pek farklı değildir. Bunları sanat itibarıyla birbirine yaklaştıran hususlar, basma hikâyelerin sözlü hikâyelerden alınıp basılmaları, diğeri de hikâye anlatıcılarının anlattığı birçok unsuru yazılı edebiyattan almalarıdır. Sözgeleşti şu formeller yazılı edebiyattan alınmıştır:

"Raviyan-ı ahbar ve nakılân-ı asar ve muhaddisan-ı rûzigâr, şöyle hikâyet böyle rivayet ederler ki..."

Hikâyeci, güzel bir kızı överken, kitaptan aldığı şu tasvir klişesine yer verir:

"Afet-i cihan, hüküm-i Süleyman, bir karış gerdan, Zalha-yı sani, Yusuf-ı zaman, alı al, kırmızısı kırmızı, her kırmızısı değer

*yüz bin kırmızı (altın). Yanağına bir fiske vursan bal paluzesi (pelte) gibi, kırk gün kırk gece tim tim titrer."*¹¹

Basılmış halk hikâyeleri, kısalıkları bakımından sözlü gelenektekilerden ayrılırlar. Hikâyeci sanatını icra ederken, hikâyeyi birtakım tasvir, tekrar, tekerleme, benzetme, yakıştırma sözleri gibi klişe sözlerle zenginleştirir, dolayısıyla hikâyeyi uzatır. Basılmış halk hikâyelerinde bunlara pek rastlanmaz.

Hikâyeler çoğu defa bir gecede bitmez. Bu hikâyenin hacmine göre 3-5-7... gece olabilir. Hikâyenin yarım bırakılan yerleri *yatılacak yer* olarak nitelendirilir.

Bilindiği gibi halk hikâyelerinin anlatımı, genellikle birkaç gece sürer. Hikâyeci, hikâyesini sonraki gün devam etmek üzere hikâyeyi uygun yerinde keser. Buraya hikâyenin "yatılacak yeri" denir. Yatılacak yerde kullanılan ifade, nesir şeklinde olmakla beraber âşığın ustalığına göre manzum şekilde de olabilir. Âşık Ahmet, anlattığı hikâyelerde bunu, manzum olarak dile getirmiştir ve okudu yatılacak yer şiiri şu şekildedir:

*Bir sigara verin keyfçiler
Tütmenin zamanı geldi
Herkes kendi hanesine
Gitmenin zamanı geldi*

*Çağıl çağıl çağlar özler
Ciğerim ateşe közler
Yengelerim sizi gözler
Gitmenin zamanı geldi*

*Ahmed'im zihnim bulandı
Yarelerim pek sulandı
Uykular fir fir dolandı
Yatmanın zamanı geldi"¹²*

¹¹ Pertev Naili Boratav, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ankara, 1946, s. 42-43.

¹²Doğan Kaya, *Mahmut ile Nigâr Hikâyesi Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Ankara, 1993, s. 11.

Anlatım sırasında hikâyeci çay, sigara, kahve içmek için zaman zaman istirahat verir. İstirahattan sonra hikâyeye doğrudan başlanmaz. Hikâyeci nerede kalındığını topluluğa sorar. Usulen bu, hikâyeciye bırakılır. Yanılıp söyleyen kişiye hikâyeci, “Öyleyse sen anlat.” diyerek sazını ona verir. O da bunu yapamayacağı için cezasını / bahşişini vermek durumunda kalır. Âşık nerede kaldığını birkaç dörtlükle sazına sorar; ondan aldığı cevapla, kaldığı yerden hikâyeye devam eder. Hikâyenin sonunda kahramanlardan birine *güzelleme* söylenir. Neşeli bir türkü olan güzellemeye *toy* denir. Hasretler ve garipler için dua edildikten sonra “*Ustamızın adı Hıdır, elimizden gelen budur.*” diyerek hikâyeci hikâyesine son verir.

Eski hikâyeciler içerisinde en güçlü hikâyeciler olarak Dede Kasım ve Şenlik bilinir. Dede Kasım’ın 40 hikâyesinin olduğu söylenir. Günümüzde aşağı yukarı halk hikâyecisi kalmadı gibi. Bizlerden, ayrıca Karşlı Kasım, Gülistan, Dursun Cevlanî, Abbas (Seyhan) Şevki (Halıcı), Bayram Köroğlu, İhsan Kılıç Divanî, Murat Çobanoğlu, Murat Yıldız, Erzurum’dan Behcet Mahir, Mevlüt İhsanî, Yaşar Reyhanî, Ruhani, Nuri Çırağı Sivas’ta Ali Dayı, Ahmet Bozkurt, Hüseyin Kantar, Süleyman Usta, Osman Taş önde gelen âşıklar ve hikâyecilerdir.

Dinlemenin de bir adabı vardır. Herkes oturacağı yeri ve oturmasını bilmek durumundadır. Eğer biri ayağını uzatırsa, öksürürse, konuşursa hikâyeci onu cezalandırır. Sözgeşi âşık o kişinin yanına gider, bir mehdiye söyler. Kişi, ceza olarak âşığın sazına para takar. Olumsuz davranışların sayısı artarsa, cezayı cemaat verir. Sözgeşi suya basılır. Geç gelen atlı ikinci bir ceza alacaksa, atlı eşeğe ters bindirilir. Ayağını uzatan varsa birisi onu iğne batırarak ikaz eder.

En önemli varlıklarından birisi de havaldır / makamlardır. Her âşık makam bilmelidir. Makam bilmeyen âşığın âşık olması mümkün değildir. Şeref Taşlıova’nın ifadesine göre eskiden 214 makam vardı. Son zamanlarda icra edilen makam sayısı bu 154’e inmiştir. Dinleyiciler de makamlara vakıf

kimselerdir. Eskiden, köy düğünlerinde, dinleyenlerden yaşlı olanı, âşığı “Fılan hikâyenin, falan yerinde, filan türkü gelir. O türküyü bu makamdan diyeceksin.” diye ikaz eder ve

*Derde kerem
N'eylesin derde Kerem
Koşmuşam gam kötümü
Özüme dert ekerem*

şeklinde bir de cinaslı maniden bir örnek verir.¹³

Hikâyelerde acıklı kısımlar *Zarınca, Guba Kerem, Yanık Kerem, Bey Usulü, Yıldızeli, Keşişoğlu, Derbeder, Garibi, Atüstü* makamlarında, koçaklama olanlar da *Destan, Köroğlu, Karaçı, Hoşdamak* makamlarında söylenir.

Hikâyede iyi ve kötü tipler vardır. Anlatıcı tiplerin durumuna göre tavır takınır, çeşitli jest mimiklerle özelliğini yansıtmaya çalışır.

Hikâyeye biraz önce de belirttiğimiz gibi *divan* ile başlanır. Arkasından döşeme söylenir. Sonunda da “duvakkapma” söylenerek hikâyenin anlatımına son verilir. Bunlar genellikle muhammes şiirlerdir.

Hikâye anlatılırken dinleyicilerin sıkıldığını anladığında, âşık, hikâyenin mensur kısımlarında araya hemen ya bir masal, ya fıkra sokar; bilmece sorar. Anlatıcı atasözleri, deyimler, fıkralar, benzetmeler, yeminler vs. gibi sözlerle anlatımına zenginlik ve ahenk katar. Ancak manzum kısımlarda herhangi bir değişiklik yapamaz. Çünkü şiirler, musannifin özenerek oluşturduğu önemli kısımlardır. Anlatan âşık, şayet unuttuğu kısımlar olursa buraya kendisinden eklemeler yapabilmektedir.

Saz çalamayan hikâyeciler de vardır. Bunlar, bir değneği saz gibi eline alıp gezerek hikâyelerini anlatırdı.

¹³ Türkmen, Fikret, Mete Taşhova, Nail Tan, *Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri*, Ankara, 2008.

SEVDAKÂR İLE GÜLENAZ HİKÂYESİNİN TASNİFİ MESELESİ

Âşık Şenlik, şiirleriyle, karşılaşmalarıyla ve tasnif ettiği hikâyeleriyle edebiyatımızda mümtaz yere sahip, hayâl gücü yüksek bir şairdir. Muhayyilesi çok güçlüdür. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki âşıkların harman olduğu Kars ve civarında yetişmiş âşıkların en güçlüsüdür. Onun büyüklüğündendir ki edebiyatımızda vücut bulmuş en güçlü âşık kolu, “Şenlik Kolu”dur.*

Âşıklığın Doğu Anadolu’da en başta gelen gereklerinden birisi, hikâye tasnif etmedir. Büyük âşık olma vasfını Şenlik’e kazandıran unsurlardan birisi de onun edebiyatımıza üç büyük hikâye kazandırmış olmasıdır. Bunlar *Latif Şah ile Mihriban Sultan*, *Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan*, *Salman Bey ile Turnatel Hanım* hikâyeleridir. Bunların her birinin tasnif ediliş sebepleri vardır ve hikâyeler gerçek hadiselerden alınmıştır.

Sevdakâr Şah ile Gülenaz Sultan hikâyesi Türk hikâyecilik geleneği içerisinde aşk hikâyeleri grubuna girer.

Bu hikâyenin sonunda “Şenlik” tapşırması bir üç dörtlük halinde bir şiir yer almaktadır. Şenlik, şiirin sonundaki şu dörtlükte;

*Bu bir hikâyedi(r) tasnifi yüzde
Künhü yüz kırk hane otuz sekizde
Tarih bin iki yüz doksan dokuzda
Kul Şenlik’in vâf-ı halın diyese*

şeklinde hikâyenin tasnif ediliş tarihini telaffuz etmektedir. Bu duruma göre hicrî 1299 yılı, miladî olarak 1881 yılına tekabül etmektedir. Şenlik Latif Şah hikâyesini 23 yaşında yani 1973’te, Salman Bey hikâyesini ise 1893 yılında tasnif etmiştir. Sevdakâr hikâyesini tasnif ettiğinde 31 yaşındadır.

* XIX. yüzyıldan itibaren, var olagelen ve tespit ettiğimiz âşık kollarından başlıcası; *Dertli*, *Derviş Muhammed*, *Erzurumlu Emrah*, *Deli Derviş Feryadî*, *Huzurî*, *Ruhsatî*, *Sümmanî* ve *Şenlik Kollarıdır*.

Şahoğlu Şah Abbas'a ait bir kassa ile bu hikâyenin konusu arasında göz ardı edilmeyecek derece benzerlik vardır. Şenlik, Sevdakâr hikâyesini bu kıssadan hareketle ortaya koymuştur. Kıssa Ensar Aslan'ın tespitine göre şu şekildedir:

“Şah Abbas, evli olduğu halde cariyelerden birisi ile buluşup görüşmektedir. Şah Abbas bir seferdeyken bu cariyeden oğlu olur. Cariye çocuğunu gizli büyütür. Büyüyen çocuk vezirin kızına âşık olur. Çeşitli engeller yüzünden bunlar kavuşamaz. Çocuğun ıstırabını gören annesi, onu babası olan Şah Abbas'ın yanına gönderir. Çocuk kendisini tanıtır ve sevgilisine kavuşur.”¹⁴

Usta Şenlik, özü bu kıssaya dayanan hadiseyi daha da genişletip ve farklı olaylarla zenginleştirerek kendisine ait bir hikâye haline getirmiş; Türk hikâye geleneğinin kabullerine uyarak hikâyenin muhtelif yerlerine manzum parçalar ekleyip hikâyesine son şeklini vermiş ve böylelikle edebiyatımıza Sevdakâr Şah ile Gülenez Sultan hikâyesini kazandırmıştır.

¹⁴ Ensar Aslan, *Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri-Karşılaşmaları-Hikâyeleri*, Basıldığı yer yok, 1992, s. 71.

HİKÂYENİN EŞMETİNLERİ VE YAPISI

Elimizdeki Sevdakâr Şah ile Gülenez Sultan hikâyesini eşmetinleri farklı şahıslar tarafından anlatılmıştır.

Ensar Aslan'daki metin *Âşık Kasım*'a ait bir defterden alınmıştır¹⁵

Alptekin ve Coşkun'un yayımladıkları metin de 1972 yılında Çıldır'ın Akçakale köyünden olan *Halil Sarıçayır* (1886-1975)'dan derlenmiştir.

Üçüncü metin Nusret Ferudun tarafından yayımlanmıştır.¹⁶ Nusret Ferudun bu metni; "*Âşık Şenlik'in yaşadığı civar ve havalide birçok seneler dolaşarak dolaşarak büyük fedakârlıkla yaptığı araştırmalar neticesinde...*"¹⁷ topladığını ifade etmektedir. Ne var ki mesrur kısımlarda İslâm Erdener'de gördüğümüz ahenk ve zenginlik yoktur. Manzum kısımlarda da pek çok eksik dörtlük eksiktir ve kelimelerin çoğunda yanlış yazılımlar bulunmaktadır.

Bunun dışında üniversitelerimizde hazırlattırılan muhtelif yüksek lisans tezlerinde de bu hikâye metinlerinin mevcut olduğunu bilmekteyiz. Ancak bunlar hacimsiz ve eksik metinler olduğundan dolayı değerlendirmeye alınmamıştır.

Bu kitaptaki anlatmanın tamamı *İslâm Erdener* anlattığı metindir.* Bu anlatma kaydedilirken, yukarıda adından söz ettiğimiz diğer metinler de göz önünde bulundurulmuştur. Gerek manzum gerekse mensur kısımlarda onun anlatmasına bağlı kalınmıştır. Bilhassa manzum kısımlarda, Erdener'in ifadelerinde anlaşılamayan kısımlarda diğer eşmetinlere müracaat edilmiştir.

¹⁵ Ensar Aslan, a. g. e., s. 471-416.

¹⁶ Nusret Feridun [Alaydın], *Sevdakâr Hikâyesi*, Ankara, 1938.

¹⁷ Nusret Feridun [Alaydın], a. g. e., s. 2.

* Erdener'in, Şenlik sevdalısı Kutlay Doğan Bey tarafından 1986 yılında Ankara'ya davet edilmiş, bir ay müddetle bir otelde âşığın bütün masrafları karşılanmış, bu arada bildiği üç hikâye ve bildiği Kars'ta icra edilen "âşık makamları" Mustafa Ulubay, tarafından kamara ile tespit edilmiştir. Bu kayıtları Kutlay Doğan Bey, 2007 Kasım ayında lutfedip mana vermiştir. Kendisine şahsım ve kültürümüz adına şükran borçluyum. (D. K.)

Sevdakâr Şah ile Güleney Sultan hikâyesi manzum ve mensur yapıdadır. Hikâyelerde olayların anlatıldığı kısım mensur, önemli olaylar ve şiddetli hisler manzum olarak ifade edilir. Bu durumda hikâyeci, *dille söyleme* yerine *telle söylemeyi* tercih eder. Pek çok hikâyeye nazaran -Şenlik'in değer hikâyelerinde olduğu gibi- manzum kısımlar sayıca oldukça fazladır. Hatta hikâyenin sayısında da aliterasyon ve asonans yönünden secili ve tekerlemeli kısımlar vardır.¹⁸

Hikâyede ki manzum kısımlar üçe ayrılır.

Müstakil şiirler, karşılaşmalar ve pişreviler.

Bunları sayı ve özelliklerine göre şöyle izah edebiliriz:

Müstakil şiirler

Güleney Sultan, Sevdakâr Şah, Vezir Allahverdi Han ve Zöhre Sultan'a ait şiirlerdir.

Şiirlerin dörtlük sayısı 3, 4 ve 5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Dörtlük sayısı 5 ve 4 olan sadece birer şiir vardır. Diğerinin tamamı 3'er dörtlüktür.

Hikâyedeki müstakil şiirler, en fazla Sevdakâr'a aittir. Sevdakâr, hikâyenin on dört yerinde müstakil olarak deyiş söylemektedir. Bunlardan on biri 11 hece, ikisi 8 hece, birisi de sicilleme şeklinde söylenmiştir. Hikâyenin sonunda söylenen şiiri de Sevdakâr söylemekle beraber, son dörtlükte hikâyenin musannifi olan Şenlik, mahlas olarak kendi adını kullanmıştır. Sevdakâr'a ait şiirlerin toplam dörtlük sayısı 44'tür.

Güleney'in 6 müstakil şiiri vardır. Bunlardan birisi cigalı tecnis, birisi divanî, dördü de koşma tarzında şiirlerdir. Şiirlerdeki dörtlüklerin toplamı 18'dir.

Hikâye kahramanlarından Vezir Allahverdi Han'ın ve Zöhre Sultan'ın da üçer dörtlük olarak söylediği iki müstakil şiir vardır.

Karşılaşmalar

Sevdakâr ile Güleney Sultan hikâyesinde yedi kahramanın karşılaşmaları bulunmaktadır. Bunlar; *Güleney Sultan, Koca*

¹⁸ Selâhattin Olcay, Ahmet Bican Ercilasun, Ensar Aslan, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara, 1976, s. 242-254.

Nene, Sevdakâr, Vezir Allahverdi Han, Becan, Zöhre Sultan, Haramî'dir. Karşılaşma seyri şu şekildedir.

Gülenez Sultan-Koca Nene: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük).

Gülenaz Sultan-Sevdakâr: 6 karşılaşma olup her karşılaşmada kahramanlar, birbirine üçer dördlkle cevap vermiştir. Toplam 36 dördlük vardır. Karşılaşmalardan ikisi, 8 heceli; dördü, 11 hecelidir.

Gülenaz Sultan-Vezir Allahverdi Han: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük).

Sevdakâr-Koca Nene: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük).

Sevdakâr-Becan: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük, sekiz heceli)

Zöhre Sultan-Sevdakâr Şah: 2 Karşılaşma (Toplam 12 dördlüktür. Karşılaşmalardan biri altışar dizeli olarak secilleme şeklindedir.)

Zöhre Sultan-Gülenaz Sultan: 2 Karşılaşma (Toplam 12 dördlük).

Zöhre Sultan-Becan: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük, sekiz heceli).

Haramî-Becan: 1 Karşılaşma (3+3= 6 dördlük).

Karşılaşmaların tamamı 78 dördlüktür.

Pişrevîler

Doğu Anadolu'da, hikâye anlatan âşık kimi zaman şiirin bünyesindeki dördlüklere lirik ve mistik tarzda söylenmiş cinash maniler ekler. Bu uygulamaya *pişrevî* denilir. Bu hikâyede de 29 adet pişrevî vardır.

Sevdakâr ile Gülenez Sultan hikâyesinde ayrıca biri metnin başında biri de içinde olmak üzere iki tekerleme vardır. Metnin anlatımına Âşık Elesker'e ait 7 dördlük olan bir divakkapma ile son verilmiştir.

SEVDAKÂR İLE GÜLENAZ HİKÂYESİ

SEVDAKÂR İLE GÜLENAZ HİKÂYESİ

Men Karslı Âşık İslam Erdener.

Söyleyecek olduğumuz hikâyemiz Sevdakâr ile Gülenaz hikâyesi. Biz, hikâyelerimize üstatlarımızdan aldığımız sözlerle böyle başlarız.

*Aşk-ı ihtilat,
Seyr-i meşkulat,
Zevk ile sohbet
Vasf-ı hikâyet,
İzzet ü iltifat*

ile huzurlarımızda nerelerden ve kimlerden haber vermeli?

Birinci perde; İran'ın İsfahan şehrinden, İsfahan Padişahı *Şahoğlu Şah Abbas'dan*, Vezir *Allahverdi'den*, *Becan Pehlivan'dan*, *Mısır Kralı'ndan*, Mısır Kralı'nın baş vezirinden ve askerî kuvvetinden, Şahoğlu Şah Abbas'ın birinci hanımı *Peri Hanım'dan* ikinci hanımı, cariyesi *Gülşah Sultan'dan*, kırk ince cariyelerden, *Koca Nene'den*, oğul *Sevdakâr Şah'dan* ve askerî kuvvetinden;

İkinci perde; *Kandehar Padişahı'ndan*, onun kızı *Gülenaz Sultan'dan*, Gülenaz Sultan'ın *Taya Nene'sinden*, *Has Bahçe'den* ve Gülenaz Sultan'ın cariyelerinden ve onun askerî kuvvetinden;

Üçüncü perde; *Haramibaşı'ndan*, Vezir *Allahverdi'den*, Tahran şehrinden, Tahran Padişahı'ndan, onun bacısı *Zöhre Hanım'dan*...

Bahsedecek mevzuumuz, bu ismi geçen memleketlerde ve ismi geçen şahıslar arasında cereyan edecektir. Göz ile görmemişiz, bizden evvelki üstatlardan dil ile öyle bellemişiz ki İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas namında, çok adaletli ve merhametli bir hükümdar var idi. Bunun adaleti ve merhameti her tarafta bilinirdi. Bütün kâinat ona duacıydı, herkes ondan

razıydı. Bunu Mısır Kralı da duymuştu. Ona haset eyledi, baş vezirine hemen emir verdi. Dedi ki:

-şubelere haber ver, on bir posta asker toplanacak, İnan'a şahoğlu şah Abbas'ın üzerine harbe gideceğiz.

Vezir aldığı emre göre şubelere haber verdi. Yakın bir müddette asker toplandı. Tekmili verdi, Mısır Kralına. Mısır Kralı ikinci vezirine, tahtı, tacı emanet etti, kendisi de cenk elbisesi giyindi, atına bindi, zamanın düstur mizanına göre, bir de yedeğine at çektirdi "Ver elimi İnan" deyip yola ıktı. Bunlar epey gittikten sonra İnan topraklarına geldiler. İnan'ın o zaman paytahtı İsfahan'mış. İsfahan şehrine bir buçuk gün kala, asker bir nehir kenarına kondu, çadırlar kuruldu. Asker istirahata geçti.

Mısır Kralı iki tane elçiye yazı verdi ve elçilerini şahoğlu şah Abbas'a gönderdi. Elçiler bir zaman sonra şehir gelir. Tahtıgh binasının önüne geldiler ve izin istediler içeri gitmeleri için. şah Abbas'a haber verdiler. şah Abbas müsaade etti. Elçiler girdi içeri, zamanın düsturuna göre içeri girer girmez, elçiler selm verdi ve toprağa düşüp kalktılar, el pençe durdular ve getirmış oldukları yazıyı da şahoğlu şah Abbas'ın masasına koydular. şahoğlu şah Abbas veziri Allahverdi Han'a emir verdi. Dedi ki:

-Hele bak! Bunlar ne istiyir, kimdir bunlar?

Efendim bunlara buyur etti, oturdular. Tabi elçiye zeval yoktur bunları Vezir Allahverdi Han, aldı zarfı açtı ve kğı okudu ve gülümsedi.

-Hele bak, bir sinek mandaya deyir ki gel dvşek.

Dedi hükümdar;

-Vezir vezir! Edebiyat kullanma, ne demek istiyirsen?

Dedi:

-Mısır Kralı toprağımıza kadar gelmiş, bizden harp istiyir.

-Öyle mi?

-Evet.

Elçilere haber verdi,

-Derhal hazırız.

Elçiler gitti, haberi Mısır Kralı'na verdi.

Bu tarafta Şah Abbas ordusunu donattı. Efendim, Şah Abbas da kılıç kuşandı, ordunun başına geçti. Ordusu zamanın silahlarıyla teçhiz edilmişti. Çekti, sür ha sür etti, Mısır Kralı'nın üzerine. Atının başını çekip generallerine dedi ki:

-Ordu, bu çay kenarında konsun, burada istirahat etsin, Men vezire bir şey söylemeyi unuttum, gedip tembihimi yapıp, yarın geleceğim.

Şah Abbas'ın buradaki maksadı başkaydı. O güne kadar oğul olsun kız olsun bir zürriyeti yok idi. Böyle hesap etti ki; "Men harbe gedirem. Allah vermesin belki bir yay okunan veyahut bir kılıca rastladım, meni öldürdüler, benim nişanemi kestiler, dünya yüzünden. O zaman bu ülkenin hali ne olur?"

Bu fikirle geri dönüp Gülşah Sultan'ın sarayının önüne geldi. Atından indi. İner inmez, hizmetçiler atını çekip götürdüler. Şahoğlu Şah Abbas, Gülşah Sultan'ın merdivenlerinden takır tukur yukarıya çıkmağa başladı. İçerden Gülşah Sultan baktı, merdivenlerin pillekenlerinde bir takırtı var. Çıktı balkona böyle sürmeli gözlerini eğdi ve baktı ki Şahoğlu Şah Abbas yukarı doğru gelir. Kapıyı açtı, buyur etti. Şahoğlu Şah Abbas geçti oturdu. Kız buna hoş geldin etti ve geri geri çıktı. Bir kahve yaptı, getirdi, önüne koydu. Şahoğlu Şah Abbas kahvesini içtikten sonra boşu aldı götürdü. Yine geldi el bağladı, Şahoğlu Şah Abbas önünde böyle durdu.

Şah Abbas dedi ki:

-Kız insan misafire hoş geldin yapar, hoş geldinizden sonra da, "Ne istiyirsen?" diyer, neden konuşmadın?

-Dedi ki;

-Allahu âlem, Siz bu İran ülkesinin baş tacısımız. Men sizin hanımınızım, bir cariyesiyim, baş cariyesi. Menim ne haddim var ki size diyem, neye geldiniz?

-Yok, dedi, sizin şahsınıza ait evinize gelmişim, men misafirem, uzun söz Kur'an'a yakıştır. Men geldim, Allah'ın emri ile Peygamberimizin ahkâm-ı şer'iyesiyle sizi kendime helâl edinmeye. Bu hususta sizden cevap istiyirem.

Gülşah Sultan ağladı.

-Kız niye ağladım? Meni beğenmedin mi, dedi.

-Hayır, benim ne haddim sizi beğenmeyem! Siz, öyle bir adaletli hükümdarsınız ki en az bir menzile, bir harbe gitseniz en az dönüşünüz bir yıl, bir buçuk yıl çeker. Siz benimle burada nikâhlандınız, bir gece kaldınız. Hikmet Allah'tan, keramet insanlardadır. Baktın ki men sizden çocuğa kaldım. Sizin hanımınız Peri Hanım, bu sırra vukuf olursa, meni katırlar kuyruğunda helak ettirir. Men ona ağlıyırım dedi.

-Hiç merak etme kimseye bildirme, dedi ve çıkardı bir Hâtem yüzük verdi. Şu yüzüğü de sana verirem. Oğlumuz olursa parmağına takın, kız olursa satın savın yiyin men gelene kadar. Men, dini bir âlimim aynı zamanda hükümdarıım. Bizim dini inancımıza göre; iki melek benim omuzlarımdadır, iki melek senin omuzlarımdadır, mendeki melekler oğlan vekili, sizdeki melekler kız vekili, bu dört meleklerin şahadetiyle men nikâhımızı kendi elimle kıyaram dedi.

Şah Abbas, kendi nikâhını kendi eliyle kıydı. O gece yattılar, ertesi günü kalktılar. Dini ahkâmlarımızın emri neyse, yıkanıp pir ü pak oldular. O zaman kahvaltısını yaptı, Şahoğlu Şah Abbas;

-Allahâısmarladık dedi, atını bindi yetiştirdi orduya. Yürüdü Mısır Kralı'nın üzerine. Mısır Kralı, yüksek, hâkim noktaları işgal etmişti. O zaman baktı ki İran, kuvvetlerini harekete geçirmiş. Dedi ki içinden; "Menim gibi belki dört hükümdarın kuvveti ona yetişmez." Emir verdi, çadırları söktürdü. Tabana kuvvet, gerisin geriye kaçmağa başladı.

Şah Abbas orduları Mısır Kralı'nın ordusunun yakınına geldi. Becan Pehlivan adında bir pehlivanı vardı. Bu pehlivanın sırtı yere gelmemişti, tek başına orduları bozardı. Şah Abbas döndü Becan Pehlivan'a dedi:

-Ne deyirsen Becan?

-Şahım sağ olsun, ne diyecem! Bunlara haddini bildirmeden men buradan geri dönmem, dedi.

Bunlar da sür ha sür ettiler, Mısır ordusunun peşi sıra, doğru Mısır'a. Mısır'ın payitahtı olan şehrine geldiler. Bir muazzam bina işgal etti. Şahoğlu Şah Abbas tahtıgâhını kurdu orda. Becan'a emir verdi.

-Buramın ıslahına başla, dedi. Bize itaat edene dokunma etmeyeni ıslah et, dedi.

Becan'ın kılıcı Mısır'da oynasın. Biz gelelim, İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas ikinci bir evlenmiş olduğu Gülşah Cariye'ye...

Gülşah Sultan, Allah'ın hikmeti çocuğa kaldı, gün be gün etekleri kısalmağa başladı. Mahallelerinden bir Koca Nene, bu sırra vukuf oldu. Koca Nene çarşafını örttü, eline bastonunu aldı, günlerin birinde Şahoğlu Şah Abbas'ın birinci hanımı olan Peri Hanım'ın evine gitti. Efendim, müsaade aldı girdi içeri.

-Selâmünaleyküm!

-Aleykümselâm.

Peri Hanım Nene'yi buyur etti, oturttu hoş geldin etti. Buna çay, kahve ikram etti. Çay, kahve ikram ettikten sonra Nene'nin ne istediğini sordu.

-Hanım Sultan derdim çok büyüktür, derdimi sorma!

-Derdini söylemeyene derman olunmaz. Söyle bakalım, derdin nedir, biz de ortak olalım.

Dedi ki:

-Sultan Hanım, Peri Hanım! Şahoğlu Şah Abbas, sizin gibi bir eşinin üzerine bir cariye kızı tenezzül edip nikâhlaşa, ondan bir çocuğu olsa, sizi ona hizmetçi yapsa, benim bundan büyük derdim ne olur?

Peri Hanım:

-Ne deyirsen nene?

Dedi;

-Men anamdan bir defa doğdum, bir daha söylemem, söyledim ya!

-Nene peki bunun çaresi?

-Artık men size haber vermeye geldim. Onun çaresine siz bakın.

Peri Hanım, emir verdi. Hazineden epey altın getirtti. Koca nineye verdi. Nene'ye dedi ki:

-Sen hiç korkma yavrum. Neçe ki men selâmetim, bu işin çaresine bakaram, dedi.

Nene fakirdi, altını aldı, geldi, evine koydu. Artık plan düşünmeye başladı.

Günlerden bir gün Koca Nene, fakir kıyafetiyle geze dolana geldi, Gülşah Sultan'ın saraylarının merdiveninin dibine uzandı.

-Öldüm Allah, yandım Allah!

diye fizah etti. Fizahı göklere dayanırdı. İçerden bunu duyan Gülşah Sultan, dışarı çıktı. Baktı ki, bir koca karı merdivenlerin dibinde bar bar bağırır. İndi aşağı, bunu kaldırdı, koluna girdi, merdivenden yukarı çıkarttı, içerde oturttu, buna sıcak çay getirtti. Buna yemek hazırlığı yaptı, sofraya donattı. Yeyip içtikten sonra;

-Söyle bakalım nene; nerelisen, neye geldin, niçin böyle fizah edersen?

-Aman kızım, dedi. Biz 40 tene nenedik, Hacc'a gedirdik. Hac, otuz dokuzuna nasip oldu, mana olmadı. Men sancılandım, hastalandım, onlar gitti, men gidemedim.

Gülşah Sultan, bu neneye öyle hürmet etti ki artık bunun vasfı dile gelmez. Gün, dördüncü güne devroldu. Koca Nene, o gün insafa geldi. Sabah kahvaltısını yaptıktan sonra;

-Kızım Gülşah Sultan!

-Buyur nene.

-Sen bilir misen, men neye geldim?

-Valla, işte sen söylemiştin.

Dedi ki nene:

-Yooook! Men senin kastına garaz edip seni öldürmeye gelmiştim. Söz aramızda filan kişiyle. Sen mana iyilik yaptın, çok hürmet ettin. Men bu iyiliğe karşı kemlik yaparsam, ruz-ı kıyamette Allah mana zulüm eder. Şimdi yavrum senin çocuğun olmağa kaç ay, kaç gün var. Onu mana söyle. Bu andan itibaren sen hastasın, hemen yatağını ser, üzerini soyun, gir yatağa. Sana dışarıya çıkmak yasak. Men gidip gelip Peri Hanım'ı oyalayacağım. Ta ki senin çocuğun oluncaya kadar. Çocuk doğduktan sonra başka şeyler düşünürüz.

-Vay Koca Nene! Allah senden razı olsun.

Koca Nene çıktı gitti evine. Arada bir gidip Peri Hanım'ı ikna ederdi. Nihayet dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat, dokuz dakika tamam oldu. Gülşah cariyeye doğum yaptı. Nur topu gibi bir erkek evlat dünya yüzüne getirdi. Bunun ebeliğini Koca Nene de yaptı. Çocuğa ne lâzım gelirse, göbeğini kesti, yıkadı, yuydu, kundak yaptı. Çocuk ağlamağa başladı. Koca Nene korktu. Dedi:

-Kızım Gülşah Sultan!

-Buyur nene.

-Şimdi bu çocuk seni de meni de belâya sokar. Bu çocuğu def etmemiz lâzımdır.

-Nene öldürecek sen mi?

-Hayır.

-Peki ya ne yapacaksın, dedi.

-Bu çocuk bu memlekette, bu toprakta büyüyemez. Bunu ecnebi bir devlete geçireceğiz. Orda büyüyecek.

Koca Nene, her gidip geldikçe Peri Hanım'dan çok aşırı bahşişler almıştı, altın almıştı.

-Şimdi yavrum bu çocuğu sen al, benim biraz işlerim var onları bitirip geleyim.

Koca Nene çok marifetli biriydi. Bir erkek elbisesi alıp giyindi. Saçlarını tepesinin ortasına topladı, üzerine de bir kalpak giyindi. Koca Nene oldu bir seyyah tüccar, yani bir bezirgân kıyafetine girdi. Kırk tene katır aldı. Dört tane katıra da hizmetçi aldı, her on katıra da bir hizmetçi, efendim kırk katıra da İran kumaşı yükledi. Öndeki katırım üzerinde de kendisine yer yaptı. Geldi, çocuğu Gülşah Sultan'dan aldı, çocuğun yüzüğünü de aldı. Şah Abbas'ın vermiş olduğu hatem yüzüğü aldı. Öndeki katırım üzerine bindi. Hizmetçilere emir verdi, sür ha sür ettiler. İran'dan geçtiler. Doğru Kandehar şehrine geldi. Kandehar şehrinde endi. İner inmez kumaşı da sattı, katırları da sattı. Hizmetçilerin de hakkını hesabını kesti, yolcu etti. Kendisi kadın elbisesini giyindi. Kundağı aldı kucağına, şehrin orta yerinde Ulu Cami diye bir caminin havlusuna geldi. Şöyle böyle akşam namazı vaktine yakın idi. Caminin havlusunda oturdu, kundak kucağında.

Kandehar Şahı her beş vakti bu camide kılardı. Kandehar Şahının bir Koca Bağman'ı vardı, onu çok severdi. Biraz sonra Kandehar şahı önde, Bağman arkada geldiler Cami-yi Şerife. Kandehar Şahı girdi içeri, caminin mihrap olan yerine oturdu. Koca Bağman döndü, baktı ki bir nene oturur, kucağında bir körpe çocuk var. Bunu gördü. O da girdi içeri. Ezan okundu. Namazlarını kıldılar. Kandehar Şahı geçti gitti. Bağman eylendi. Koca Nene'nin tam karşısına geldi ki buna bir şey ihsan ede, para vere, o zaman Koca Nene dedi ki:

-Yavrurum! Allah senden razı olsun. Paraya herkesin ihtiyacı var. Yalnız paradan evvel benim bir ihtiyacım var. Meni bu gece Allah misafiri et dedi.

Bağman baktı, bunun kucağında bir de körpe sabi var. Bağman sabiyi aldı kucağına, neneyi de yanına buyur etti, evine götürdü. Kapıdan içeri girdiler bu sabinin kundağını beşik gibi bir şeyin içine koydular. Bağman'ın da hiç çocuğu yok; bir hanımı bir kendisi. Hanım baktı ki benim beyi bir misafirle gelmiş. Allah ne vermişse sofraya donandı. Akşam yemeklerini yediler, çaylarını içtiler, sofraya toplandı. Az sonra Koca Nene'nin

kısa kaburgasının altından bir sancı peydah oldu. Koca Nene kendi kendine dedi ki;

-Men hayatımda böyle bir acılı sancı görmemiştim. Muhakkak bu benim ecelimdir.

O zaman Bağman'ı da Bağman'ın hanımını da karşısına aldı. Dedi;

-Gelin buraya. O körpe sabi Şahoğlu Şah Abbas'ındır.

Sonra olup biten serancamı bunlara anlattı.

-Bu çocuğu size verirem. Bak bu yüzük de bu çocuğundur. İçinde Şah Abbas ismi yazılı. Bunu da size verirem, dedi.

Üzerine ne kadar pul para varsa, hepsini de Bağman'a bağış etti. Dedi;

-Bağman! Men öldükten sonra ister meni mezara koy, ister kuyuya at, ister suya at. Herhalde men bu hastalıktan kurtulamayacam.

Bir-iki saat sonra Koca Nene vefat etti, Allah'ın rahmetine gitti.

Bağman gece vakti hiç durmadan mezarını falan kazdı, yıkadı, yuydular. Hanımıyla beraber götürüp defin ettiler. "Bu iş dallanırsa başımız belâya girer." diye korkurlardı. Eve gelince Bağman hanımına dedi ki:

-Hanım, bizim birkaç tene çocuğumuz oldu, yaşamadı, öldüler. Sonra da çocuğumuz olmadı. Cenab-ı Allah kimine elden verir, kimine belden verir. Demek ki bizim belden nasibimiz yokmuş, bizim nasibimiz eldenmiş. Şimdi gömleğini soyun, üç defa bu çocuğu gömleğinden geçir. Elli bin tene Şahoğlu Şah Abbas olsa, men yine bu çocuğu vermem, bu çocuk benimdir. Sen bunun büyötmeye bak, dedi.

Hanımı çocuğu bağrına bastı, büyötmeye başladı. Efendim hikâyelerde çocuk çabuk büyöür tabi. Çocuk beş yaşına geldi. Bir Cuma günü çocuğu güzel giydirmişti, gözlerini sürmelemişti, ellerini kınalamıştı. Çocuk kapıda oynuyordu. Kandehtar Şahı Cuma namazına gedecek, bu kapıdan geçerken

baktı Bağman'ın kapısında o kader sevimli bir çocuk var ki sorma.

-Bağman Bağman!

Bağman dışarı çıktı.

-Lebbeyk ya Padişahım, dedi.

-Bağman bu çocuk kimindir?

-Şahım, dedi çocuk bizimdir.

-Barekallah Bağman, dedi senin yalanına. Bizim bildiğimize göre senin birkaç tene çocuğun oldu, öldü, yaşamadı. Daha da çocuğunuz olmadı. Peki, bu yalanı nerden konuşursan?

Dedi ki:

-Hâşâ haklısınız şahım. Tahminime göre, bundan beş yıl evvel bir akşam oturmuştuk, bir derviş baka geldi, bize misafir oldu ve bizden sordu.

-Sizin çocuğunuz falan yok mu?

-Yok, dedik. Bize bir muska verdi. İşte yukarda Allah'ın izniyle Allah aşağıda o dervişin sayesinde bu çocuğa sahip olduk. Bugün yaşı beş, bize de tembih etmişti beş yaşına kader dışarı çıkarmayın nazar değer, senin çocuğun yaşamır. Bugün yaşı beş, anası da giydirmiş, dışarı çıkarmış. Çocuk bizimdir.

Çocuk çok sevimliydi. Kandeher Şahı, çocuğu kaldırıp öptü, yere koydu. Ceplerine harçlık koydu.

-Bağman bunun ismi nedir?

-Vallahi Şah'ım, siz ne lâyük görürseniz odur.

Çocuk çok sevimli olduğu için Kandeher Şahı çocuğun ismini koydu Sevdakâr.

Geçti gitti, namazlarını kıldılar.

Efendim! Bağban, çocuğu sünnet ettirdi, okuttu Bu çocuk bir kaç sene okuduktan sonra tahsilini bitirdi. Tabi Bağman ihtiyarladı, fakat Sevdakâr 17-18 yaşlarına geldi.

Bir gün çarşıdan Sevdakâr mahalle yoluna girdi evlerine gedir. Bunun da okul arkadaşı, sözüml ona başı kel bir arkadaşı var. Bunun arkasında, bunun şapkasını kaldırdı. Şapkası yere düştü, bu kel arkadaşı şapkayı aldı. Başına koydu, geri döndü ve baktı ki bu Bağman'ın oğludur. Çok ağır ağır kelimeler konuştu. Dedi.

-Yav, sen utanmırsan mı? İhtiyar baban bağda bahçıvanlık yapıyor, bağmanlık edir. Sen boş boğaz boş boğaz mahallede, şehirde dolaşırsan, ayıp olmur mu? Üstelik bir de benim şapkamı mapkamı yere atıp benimle alay edersen.

Sevdakâr Şehzade'ye o güne kadar öyle bir acılı ve ağır bir kelime kimse kullanmamıştı. Bu acılı sözleri duyduktan sonra Sevdakâr geldi evlerine. Tabi gözünü açıp Bağman'ı baba hanımını ana bilmişti.

-Anacan, dedi. Bu sabah yatağımdan geç kalktım, Acaba babam hangi bahçeye gitti, dedi.

-Yavrum dedi kadın, gül bahçesine gitti. Gel benim yavrum yemek hazır, bir yemek yiyelim.

-Ana benim bir kel arkadaşım vardı. Mana o kadar yemek yedirdi ki men yarın bu zamana kadar yemek istemirem.

Oradan çıkıp babasının olduğu gül bahçesine geldi.

-Selâmünaleyküm, baba.

-Vay aleyküm selâm.

-İşin kolay gelsin.

-Hoş geldin yavrum.

-Baba, elindeki beli mana verir misin? Aldı beli eline, belin ucunu yere dayadı, sapını göğsüne.

-Baba! Bugüne kadar siz çalıştınız, çabaladınız meni büyüttünüz. Artık bundan sonra çalışıp sizi saklamak benim hakkım. Siz gidin, beş vakit namazınızı kılın. Artık namazınızda niyazınızda olun. Bu bağmanlık mana geçti.

-Evladım, sen acemisin.

-Yok baba, dedi. Sizden daha güzel becerebilirem.

Babası, “Allah sana şükür” deyip döndü gitti evine. Kendi kendine; “Yâ Rabbi sen sonunu hayır et. Adamın kendi oğlundan kendisine hayrı yoktur. Bu elden olan oğulun acaba mana hayrı olacak mı?” deyip geçti gitti evine. Tabi genç yaşlı bir delikanlıyla ihtiyar bir adamın hevesi bir olmaz ki. Sevdakâr, başladı bağı bellemeye.

Bu bağ, bu bahçe Kandeher Şahı'nın kızı Gülenaz Sultan'ın idi, fakat Sevdakâr Şahzade bunu bilmirdi.

Bir gün Gülenaz Sultan cariyelerine dedi ki;

-Herkes elbisesini giyinsin, bahçeleri gezmeye gideceğiz.

Başta Gülenaz Sultan, kırk ince cariyeye elbiselerini giydiler, bahçeleri gezmeye çıktılar. Geze toza, dolana dolaşa gül bahçesine geldiler. Gülenaz Sultan dedi ki:

-Kızlar dağılın, bir deste gül toplayın; geri giderken gül götürelim.

Kızlar dağıldı gül toplamağa. Gülenaz Sultan'ın da mevsimi de genç mevsimi; bunun da yaşı genç. Başladı, güllerin arasında gezip dolaşmağa. Biraz ileri gitti, elli metre kadar ileri baktı ki genç bir bağman gül ağaçlarının arasında kendi işiyle meşgul, ama bunun arkası Gülenaz Sultan'a doğruydu. Gülenaz Sultan bunu görür görmez, kendi fikrinde; “Heyy benim gül bahçem. Sen binlerce yaşa. Demek ki mana böyle bir fidan gibi bağman da yetiştirmişsin.”

O sırada Sevdakâr Şah, -elinde bağ budama aletleri- geriye döndü. Cephesini Gülenaz Sultan'a doğru dönünce, Gülenaz Sultan oğlana şöyle bir baktı. Bakınca bir gönülden bin gönüle vuruldu ve âşık oldu. Orada “Hıh” dedi, dizi kırık deve gibi yere düştü. Biraz sonra kızlar toplandılar bunun başına

-Aman Şahzade Sultan, hayrola!

-Kızlar, dedi, meni götürün çok hastalandım, kötülendim.

Getirdiler bunu sarayına O zaman efendim büyüklerin çocuklarına taye neneler tayin edilirdi. O nineler büyüklerin çocuklarını beslerdi, büyütürdü. Bunun da bir taye nenesi vardı. Haaa! Bir de sır arkadaşı bir kız vardı Buna dedi ki;

-Tez, taye nenemi mana çağırım.

Kız, taya nenesini çağırđı. Nene geldi kapıdan içeri girdi.

-Buyur kızım.

Gülenaz Sultan'ı yatakta görünce şaşırđı ve üzöldü.

-Yavrum geçmiş olsun.

Bunu öptü möptü, sevdi.

-Hayrola dedi.

-Nene işte rahatsız oldum.

-Niye yavrum?

-Bilmirem.

Nene çayımı kahvesini içtikten sonra bunun ateşine baktı, nabzımı tuttu.

-Ne istersen iste yavrum dedi. Men gücüm yettiğı kadar da hizmetimi esirgemem sizden.

O zaman Gülenaz Sultan kalktı, oturdu.

-Koca Nene benim sözlereme kulak as. Firkat bir el verdi. Bakalım, Gülenaz Sultan Koca Nene'ye ne söylesin, Koca Nene ne dinlesin. Ondan vekil men okuyayım, meni dinleyenler sağlığına, her zaman devranımız şâd olsun.

(Baş divâni)

*İçtim aşkın badesinden nûş eyle kan dediler
Sarfet sine defterinden cevahir kân dediler
Serini sevdaya salan giyer gam libasını
Aşk odunun alavına alışıp yan dediler*

Koca Nene dedi;

-Kızım kim dedi?

-Nene kulah as.

Koca Nene anlamır ya! İkinci hanesini bu şekil okuyur:

*Üy be üy cümle azamda hicr-i gam oldu maden
Gözümün iptilâsıdır gönlümü gamgin eden
Müştakım yâda gelende el çekersin dünyadan*

Cisminde ruhun titirer cesette can dediler

*Gülenaz'am aşk ucundan olmuşam cünun deli
Sevda zulmü bir belâdır kahrımı çeken bili(r)
Sinemin nev-baharında açılan gonca gülü
Hasbahçe'nin bağmanına teslim et sen dediler*

Koca Nene:

-Kızım, kim ne dedi onu mana söyle.

Gülenaz Sultan baktı ki Koca Nene'nin asla ariflikte hakkı yoktur. Dedi ki;

-Koca Nene meni Hasbahçe'nin bağmanına versinler, men onunla evleneceğim, ona gedecem.

Bunu duyunca Koca Nene buna kızdı ve kahretti. Sandı ki Has Bahçe'nin ihtiyar bağmanını istiyir.

-Artık bundan sonra gözüm seni görmesin, deyip, hırs etti evine gitti.

Koca Nene, fakir bir nenedi. Gülenaz Sultan'ın verdiği bir kaç kuruş parayla geçinirdi. Koca Nene'nin de bir kızı var idi. Koca Nene en az 5-6 gün evden çıkmadı. Koca Nene'nin kızı tekneyi, tabağı, sandığı, sepeti yokladı, baktı evde hiç bir parça ekmek parçası bile yoktur.

-Ana dedi, ekmek yoktur.

-Ne yapayım kızım?

-Para ver, dedi.

-Para yoktur.

-Git Gülenaz'ın yanına dedi.

-Gülenaz ölsün, sen de onun yanına uzan.

-Niye?

-O iki ayağını bir başmağa koymuş, deyir; "Meni Hasbahçe'nin bağmanına versinler, men onunla evleneceğim, ona gedecem."

Bunu duyunca kız anasının yakasından tuttu, sürükleye sürükleye dışarıdaki kapıya kadar getirdi, dedi ki:

-Sen ne söylüyorsun? Senin bu saçın ağarmış, aklın niye ağarmamış? Efendim bir atasözü var; "Mollaya para versin, ölü ne olursa olsun." Sen git paramı al, geçimine bak, o kime gederse gitsin sana ne! Eğer para getirmezsene bu eve gelme, dedi.

Koca Nene orda ayıldı. Dedi ki; "Bu kız menden akıllı." Efendim döndü ikinci bir sefer, Gülenaz Sultan'ın sarayına geldi. Geldi kapıdan içeri girdi, selâm verdi. Cariyeler ayağı kalktı. Gülenaz Sultan bunu buyur etti, oturttular. Neyse; "çay, kahve, tütün, keyifler oldu bütün." Yemeklerini falan yediler, sofraya toplandıktan sonra;

-Kızım, dedi. Hele bir söyle bakayım, senin isteğın nedir, ne demek istiyorsun?

-Dedi nene kulak as, bak gör sene ne diyecem.

Gülenaz Sultan, götürüp bu cigalı tecnisi okuyur, Koca Nene ve kızları dinliyor, vekâleten men okuyuram, bizi dinleyenlerin sağlığına...

*Nagehandan ataş alıp yanaram
Arzualım yetirseniz bir yara
Men ezzinem bir yara
Bir hicrândı(r) bir yara
Dert bilen tabib gelse
Merhem sever bir yara
Gece gündüz dîde giryan olmuşam
Leyl ü nehar intizarem bir yara*

-Kızım bir yaran mı var senin; yaran nerendedir?

Nene, gene anlamadı. Gülenaz Sultan ikincisini söylüyor.

*Var mı benim tek müştâğına leliyen
Şirin cânı aşk oduna taliyan
Men ezzinem kaHYam
Talan düşüp taliyan
Diyerler murat alır
Ha'tdan dilek dileyen
Meni bele deli derviş eyliyen
Bir efkârdır bir hicrandır bir yara*

-Kızım yaran bir midir, başka yerinde gene yara var mı?
Gülenaz Sultan baktı ki bu Nene'nin hiç anlayışta hakkı yoktur.

-Nene kulak as.

Aldı Gülenaz:

*Gülenaz'ın kara bahtı ağ değil
Sinem üste çalı çapraz dağ değil
Men ezzinem dağ değil
Düyün değil dağ değil
Geçti devr-i zamana
Zaptı mümkün çağ değil
Var endamım baştanbaşa sağ değil
Yüz bin yerden şan şan oluf bir yara*

Gülenaz, bu sözleri ağlayarak söyledi. Bunu görünce Nene de ağlamaya başladı. Gülenaz'ın sözlerinden gene bir şey anlamamıştı.

-Yavrum! Mana açık söyle sevdiğin kimdir, dedi.

Gülenaz tekrar aldı, bakalım ne dedi:

*Lelinciyem dide giryan olmuşam
Müşkil işim bitirseniz ne olur
Gözü yolda intizarlı kalmışam
Muradımız yetirseniz ne olur
Ne dane
Sırrın deme nadane
Aktardım ne gül taptım*

Viran bağda ne dane

*Aşk ehline bele zulüm olur mu?
Felek perakende saldı yolumu
Gözyaşımla vaf-ı arzu halimi
Yazıp yara götürseniz ne olur
Can deye
Vefalya can deye
Görmedim hercayiler
Cananına can deye*

***Gülenaz Sultan**'am çekerem ahı
Kametim şuh kaddim süca sürahi
Sevdiğim zulüm-kâr Sevdakâr şahı
Bize mihman getirseniz ne olur
Alma yarı
Kırmızı alma yarı
Nası(l) kabre koyarlar
Muradın almayanı*

-Hay hay benim yavrım! Şimdi benim vazifem nedir?

-Gedeceksen Hasbahçe'nin bağmanını onu alıp mana getireceksen.

Taya Nene'sinin ceplerini de parayla doldurdu. Taya Nene sevine sevine düştü yola. Yürüdü doğru Hasbahçe'ye. Bahçeden bahçe kapısından girdi içeri, bahçeyi aramağa başladı. Biraz ileri gitmişti, baktı ki delikanlı bir oğlan. Suphanallah o kadar yakışıklı ki sorma. Sevdakâr Şahzade, elinde bağ budama bıçağı, birden yaprakların arasından baktı ki bir Koca Nene mana kendisine bakır.

-Nene, hayrola neye bakırsan?

Dedi;

-Oğul, sana bakıram.

-Niye?

-Dedi

-Oğul, İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas namında bir adam duydun mu?

-Evet.

-Onun öyle şansı var ki el atıp yerden bir avuç toprak alsa, elini açsa, hepsi altın olur. Senin şansın ondan yaverdir.

-Nene nasıl?

-Haa! Yavrum dinle. Bizim bu Kandeher Şah'ının bir kızı var, Gülenaz Sultan isminde. 16-17 yaşlarındadır. Seni nerede görmüşse, senin aşkın ile yanıp tutuşmaktadır. Gel seni götürüyüm. Onun aşkı sana, senin aşkın ona, kıyamete kadar yeter.

Sevdakâr Şehzade, kendi kendine dedi ki; "Masalların içinde koca neneler insanı götürür dağdan, taştan atar, telef eder öldürürmüş. Herhalde bu, o masalda söylenen nenelerdendi, meni öldürecek." Beli omzuna kaldırdı;

-Nene buyur gedek, dedi.

Taya Nene düştü öne, Sevdakâr da bunun peşi sıra. Nene'nin neden haberi var, hiç bir şeyden haberi yok. Hisar duvarına yanaştılar. Nene arkadan habersiz. Sevdakâr, ayağının birini ileri koydu, birini geri koydu, var kuvvetiyle gerildi, nenenin bu sol taraf kaburgalarının üstüne, elindeki beli nasıl vurduysa Nene'yi boylu boyunca uzattı. Taya Nene baktı, düşündü, "İkinci bir bel inerse, Hz. Âdem gözünü açınca kadar mana göz açmak yoktur." Oradan sürünerek acıyla kaçtı, bağdan çıktı, yürüdü saraya.

Taya Nene yavaş yavaş gelmede olsun Gülenaz Sultan, tez tez balkona çıkıp bakırdı. Bir zaman çıktı ki nene perişan bir vaziyette gelir. O zaman döndü girdi içeri. Nene kapıdan içeri girdi. Merdivenlerin pillekenlerinden çıktı. Kapıyı açtı içeri girer girmez Gülenaz Sultan'a aşkı bir fırkat verdi. Alsin bakalım nenenin gelişine ne söylesin? Taya Nene de karşılık desin. Biz okuyalım, bizi dinleyenler sağlığına. Her zaman devranımız şâd olsun.

(Makamı: *Telli Karaci*)

*Söyle görüm ne haberle gelirsen
Ezizim vefakâr emektar taya
Dindirmeden düzer sinem üstüne
Felek tan okların mindirip yaya*

Taya Nene dedi;

-Hele dur kızım sen bu delikanlının aşkına bir şeyler söylüyürsen. Men de demin bağda bir bel yemişem. O belin korkusuna bak, benim cevabı al.

Aldı Koca Nene:

*Dindirmeynen dide giryan olmuşam
Akıp çeşmim yaşı dönüpdü çaya
Yetişende meni bed-nam eyledi
Bed asıldan ne ar olur ne haya*

Aldı Gülnaz Sultan:

*Gördün mü bi-insaf bi-vafa yâri
Bir çift kelme cevap deseydi bari
Ruz u şeb kılaram figani zâri
Gece gündüz işim dönük ah-vay'a*

Aldı Taya Nene:

*Yetişende derdin eyledim malûm
Keşke demeseydim lal olsun dilim
Sana yâr olamaz o kanlı zalim
Efsane zehnini uğratma zaya*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz** şâd değil yas donun geyer
Gönlü gamgin olan canından doyar
Rica minnet kabul etmezse eğer
Leliyip düşeydin o haki paya*

Aldı Taya Nene:

***Nene'n** kurban olsun kadir bilene
Bel bağlama aslı hariç olana
Dönüp afsun almaz şahmar yılana*

Ne kadar yalvardım gelmir imlaya

Söz tamama yetiştii. Taya Nene dedi ki;

-Kızım, senin âşık olduğun bir bağman oğlu, aşktan ne anlar. Gel, sen bu sevdadan vazgeç.

Gülenaz Sultan baktı ki Taya Nene, oğlanı gözden çıkarmış.

-Ay nene, dedi. Göz gördü gönül sevdi, men indi ne yapım? Gönül haber dinlemez.

Gülenaz Sultan, para verip Taya Nene'yi evine gönderdi. Nene sürüne sürüne kendisini evine zor attı. Nene'nin kızı anasını aldı, yatağa koydu. Tez beri ceplerini yokladı, baktı ki anası para getirmiş. Gitti ekmek, kaz, tuz, çay, şeker, pirinç öteberi aldı getirdi. Efendim, karnı doyduktan sonra Taya Nene dedi.

-Kız kendi derdine bakma, benim derdime bak. Menim filan arkadaşımı çağır dedi. Menim kaburgaların zarar görmüş.

Çağırıldı, o nene geldi, yakı filan yaptı. Taya Nene'nin kaburgasını sardı. Yakın bir zamanda Taya Nene biraz iyileşti. Nene burada kalsın biz gelelim gene Gülenaz Sultan'a...

Gülenaz Sultan'ın artık sabrı tahammülü kesildi. Abanoz sandığı isminde bir sandığı vardı. Açtı onu. İçinde atlas kumaştan elbiseleri vardı. Çıkarttı giyindi. Bütün ziynetlerini takındı. Ver elini bağ deyip saraydan çıktı, Hasbahçe'ye, bahçenin hisar kapısından girdi içeri.

Sevdakâr Şahzade, yine kendi işiyle meşguldü. Kafasını kaldırıp baktı ki sık yapraklar arasından bir tanesi gelir, ama o evvel gelen gibi değil, bu çok süslü püslü biriydi. Başını biraz ileri çıkardı.

-Heyy! Evvel gelen misin, onun nesli misin? Vallahi sana iki bel vururum, geldiğine pişman ederem, çık buradan, dedi.

Gülenaz Sultan, biraz ileri geldi.

-Delikanlı, ömrüm delikanlı! Hâşâ ki men zararlı biri değilim. Sana bir şeyler söyleyip gedecem. Hele meni dinle, dedi.

O zaman Sevdakâr Şahzade, durdu, ona kulak astı.

Aldı Gülenaz Sultan, bakalım ne desin? Sevdakâr Şahzade dinlesin, men okuyayım, her zaman devranımız şad olsun inşallah.

*Sevda şeri meni gamgin eyledi
Cevr ucundan şikâyetim var sana
Yazık oldu düştüm aşk eserine
Müştak oldum ehtibarsız yar sana*

Bu sözü bitirir bitirmez Gülenaz Sultan, göğüs kısmını biraz açtı, kar gibi beyaz göğsünü. İkinci kıtada bu ibareyi okuyur.

*Nezakette hub nevrağım var benim.
Şamame butalı tağım var benim
Sinem üste gülşen bağım var benim
Getirmişem goşasından nar sana*

Aldı son bendini:

*Gülenaz'am ataşına düşmüşem
Sevdan ile şirin candan geçmişem
Sine üryan fetin nikab açmışam
Nazar kılıp mah camalım görsene*

Sevdakâr Şahzade, kıza baktı. Bunu böyle kabul edelim ki Gülenaz Sultan'ın sinelerinden bir aşk oku, Sevdakâr Şah'ın kafasına nasıl değdiyse, beynini darmadağın eyledi.

Sevdakâr Şah'ın aklı başından gitti, bayıldı yere düştü. Bunu gören Gülenaz Sultan, bakalım Sevdakâr Şah'ın o vaziyetine ne söylesin? Biz ne söyleyelim, bizi dinleyenler sağlığına... Her zamanımız, devranımız şad olsun inşallah!

*Şahlar şahı sen imdat et bu günde
Sevdakar'ı saldım aşkın gamına
Ayılanda el çekecek dünyadan
Ah u fiğan salar zir-i zemine*

*Hayıf oldu düştü gam talaşına
Alışıp yanacak aşk ataşına
Akıbet değecek ahret taşına
Düşüdü dünyanın serencamına*

*Civan iken gem gölüne inecek
Sevda çekip ataş oduna yanacak
Gülenaz aşkına içip kanacak
Elini uzatıp kırklar camına*

Sevdakâr Şah baygın yere düşmüştü. Kız ikinci haneyi okuyunca sağ elini yukarı kaldırdı, yere indirdi. Ona binaen dedi ki; elini uzatıp kırklar gamına. Bu söz tamama yetiştii. Gülenaz Sultan eğildi. Bunun o yüzünden bu yüzünden bir öptü.

-Çek oğlan müddet-i ömür cezan

dedi ve geçti geldi saraya. Aradan bir beş-altı gün geçmişti. Koca Nene baktı ki gene harçlık tükenir. Kaktı yavaş yavaş Gülenaz Sultan'ım sarayına geldi. Kapıdan içeri girdi. Kızlar bunun yaşına hürmet ayağa kaktı, buyur ettiler. Koca Nene oturdu. Ellerini öptüler. Buna çay kahve. Bu sefer Nene sohbeti açtı.

-Kızım Gülenaz Sultan! Ne var ne yok o taraftan?

Kız dedi ki:

-Koca Nene şimdi dinle bak gör ne var.

Alsın bakalım Koca Nene'yi söz ile nasıl gönderecek oraya.

*Ah u nalem ser çekipti semaya
İntizarım asumandan indi git
Sen gören tertipler tedbir oluptur
Sevdakâr'ım o hayaldan döndü git
Yada men
Fikire men yada men
Yaradanım yar olsa
Yalvarmazam yâda men*

-Kızım barekallah bu yalamı neye söylüyorsen?

-Dedi dinle.

*Olup üryan nikab gösterdim yüzü
Biraz danıştırdım şirindi sözü
Cismine salmışam alışan közü
Ataş alıp aşk oduna yandı git
Bağda dara
Zülfünü bağda dara
Bülbülü gülden ötürü
Çekerler bağda dâra*

-Kızım sen gittin mi, görüştün mü?

-Kulak as.

*Gülenaz'am girdim melek donuna
Kadem bastım sevgilimin yanına
Öyle bir od saldım şirin canına
Yelken açıp aşk atına bindi git
Giden gitme dayan dur
Halim sana ayandır
Gelişine can kurban
Gedişine yamandır*

Bu söz tamama yetişti. Gülenaz Sultan sandığı açtı. Koca Nene'ye öyle bir kat elbise giyindirdi ki sanki yeni ütülenmiş, pırıl pırıl. Saçını güzelce taradı, düzeltti. Cebini de paraynan doldurdu. Koca Nene'yi yolcu etti. Koca Nene, bahçenin yolunu tuttu, ama sırtına yediği bel hatırına gelende Koca Nene, istiyirdi ki geri döne. Neyse, bahçeye gitti. Bahçenin hisar kapısından içeri girdi. Uzaktan uzağa Sevdakâr Şah'ı aradı.

Sevdakâr Şahzade sık yapraklar arasından baktı ki o bel vurduğu Koca Nene tekrar gelir, ama öyle bir kıyafette geliyor ki sorma. Beli elinden attı, yaprakların arasından çıkanda Koca Nene geriye doğru kaçtı.

-Oğul dedi, mana yaklaşma. Sözü varsa söyle, ama mana yakın gelme.

-Hay hay!

Sevdakâr baktı, Koca Nene baktı. Sevdakâr olduğu yerde durdu. Bu sefer Koca Nene bir üç beş adım Sevdakâr'a doğru gitti.

-Yavrum kulak as. Men sana bir söz demeye gelmişem. Sözümü kabul edersen, sen kârlısın.

*Eğer ki hasyetin tebdil olursa
Cevap deyim cevabıma kan indi
Eğer düşürmüşsem sevda şerrine
Ataş alıp aşk oduna yan indi*

Aldı Sevdakâr Şah:

*Söyle görüm ne haberle gelifsen
Dilim tutmur haber alım men indi
Sen gelen yollara ser feda olsun
Harcedem uğruna şirin can indi*

O zaman bel Koca Nene'nin hatırına geldi. Bakalım bu bendini nasıl söyler, iz de söylüyek? Bizi dinleyenler sağlığına...

*Heç inanmam ehtibarsız delisen
Fehle kurar meni tora salı(r)san
Emr-i Hakk'ın merhemetsiz kulusan
Sende yoktu(r) iman insaf din imdi*

Aldı Sevdakâr Şahzade, baktı Nene haklıdır.

*Taksirliyem cünham çoktu(r) özüme
Hacalet suçumu vurma yüzüme
Baktıkça hoş görünürsen gözüme
Giyinifsen bir ecayip don imdi*

Aldı Koca Nene:

***Nene'yem** korkumdan titriyir bu camım
Gözü yolda durur Gülenaz Hanım
Sana bir teklifdi muradım benim
Yelken açıp aşk atına bin imdi*

Aldı Sevdakâr Şahzade:

*Eğer rehmin gelse **Sevdakâr Şah'a**
Dolanır başına dönerem daha
Gülenaz akma düşmüşem âha*

Men eylerem zar-i figan ün imdi

Söz tamama yetiştı.

-Buyur Nene gidek, dedi.

-Hayır oğlum. Allah etmesin sen benim önüme düş, men arkadan gelerem.

Sevdakâr'ı kattı önüne, yürüdüler. Bunlar gelmede olsun, Gülenaz Sultan, tez tez balkona çıkıp bakırdı. Bir daha çıktı. Baktı ki nasıl bir jandarma bir suçlu getirir, Koca Nene de Sevdakâr Şah'ı o vaziyette getiriyor. Girdi içeri. Kızlar elbisesini giymişti. Kırk tane kız oturmuşlardı. Gülenaz Sultan giyim odasına gitmiş; büyük beden aynasının önünde elbisesini giyinirdi. Hemi de dedi "Bakalım, Sevdakâr meni bunlar içinde tanıyabilecek mi" Koca Nene'yle Sevdakâr Şahzade, az sonra girdiler içeri. Kızlar, bunun altına sandalye koydular. Oturdu. Sevdakâr Şahzade böyle gözünü dolandırdı, baktı ki hayır, Gülenaz Sultan burada yoktur. Koca Nene'de de bir kenara oturdu.

Bakalım Sevdakâr Şah, Gülenaz Sultan'ın haline vakıf olabilecek mi? Bunu nasıl söyleyecek, men de söyleyim? Hepimizin sağlığıma inşallah!..

(Makamı: *Kerem*)

Tavus kimi cilve verir özüne

Bahtavarın pervazına ne söz var

Bedirlenmiş on beş günlük ay kimi

Melek sıfat şu yüzüne ne söz var

Bu sözleri duyan Gülenaz Sultan, orda bir kahkaha çekti. O gülüşe binaen Sevdakâr bunu söylüyor:

Gülendamı ala haşhaş gazeli

Gilmandan nevreste dünya güzeli

Güler kah kah çeker keklük misali

Bülbül sesli avazında ne söz var

Sevdakâr der boynu şamama tağı

Sinesi bezestan billur buhağı

*Kızıl gülden al reng alır yanağı
Elvan elvan gülgezine ne söz var*

Bu söz tamama yetişti. Gülenaz Sultan geyim odasından kaktı, geldi. Orada kızlara emir verdi. Kızlar benim çok şâd günümdür, dağılın bahçelere gül toplamağa. Koca Nene'ye de gene epey para bahşiş verdi, başından savdı.

Bakalım orada aşka gelip sevgilisinin gelişine ne söylesin, o da karşılık desin. Men de bunu Tebriz dübeytinde okuyum. Bizi dinleyenler sağlığına. Her zaman devranımız şâd olsun.

Söyler Gülenaz Sultan:

*Derdinden deli olduğum
Hoş geldin bizim otağa
Selvi boyu sucalanıp
Kurbanam dala butağa*

Aldı Sevdakâr:

*Sen çekipsen çalı çarpaz
Sinem sen baksan bu dağa
Salıpsan ecel cengine
Düşmüşem lenge badağa*

Aldı Gülenaz:

*Dert çekip gam yeme ele
Gel sarılak ince bele
Aşk yoluna düşen kula
Olur mu koruk kadağa*

Aldı Sevdakâr:

*Gamhyam müşkül günüm var
Onün çün figan ünüm var
Cesette bir tek canım var
Vererem sana sadaka*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz** muhabbetinde
Zevk ile saltanatında
Birinci gömlek katında*

Soyunup girek yatağa

Aldı Sevdakâr Şahzade:

*Murad ver murad al mennen
Zevk eyle **Sevdakâr Han**'nan
Gel verek dil dile sennen
Emişek dodah dodağa*

Söz tamama yetişti. Her iki genç hasretli birbirine sarmaş dolaş oldular. Efendim bunlar bir zaman sonra ayırt oldular. Yemek hazırlandı, sofraya donandı. Çay, kahve tütün, keyifler oldu büsbütün. Allah cümlemize keyif versin inşallah. Bunlar yemeklerini yediler, çaylarını içtiler, oturdular, konuştular.

Sevdakâr Şahzade, Gülenaz Sultan'dan müsaade istedi;

-Artık men bağa gideyim, dedi. Bizim ikimizi burada görürler başımıza bir dert çıkar. Gün olur bağda, gün olur bahçede, gün olur sarayda buluşuruz. Bakalım akıbet bizi de ayine-i devran ne gösterecek?

Böyle deyince Gülenaz Sultan ağladı. Dedi;

-Neye ağlıyorsan?

Dedi ki:

-Korkuram ki bu ikrarında durmayasın, bir daha dönmeyesin geri.

O zaman Sevdakâr Şahzade'nin aşkı mevce geldi. Alsin görek orda ne desin, hamımız dinlesin. Biz diyek, bizi dinliyenler sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun inşallah.

*Kalk ayağa ahd ü peyman eyliyek
Kesme menden hulus ehdiyarı kız
Unutmuyak bu günneri heç vade
Kalmadı gönlümün intizarı kız*

*Kametın şuh kaddin suca ürüşan
Zülûf dağlıf mah üzünde perişan
Sadrm mermer telin sanki bir gülşan*

Koynun içi sekiz cennet barı kız

***Sevdakâr** lebinen emdi bal kimi
Nem çekip çiğ düşmüş kızıl gül kimi
Tomurcuk düzülügül-ab sel kimi
Tazelenif var sinenin teri kız*

Söz tamama yetişti. Gitti bahçeye. Artık vazifesinde olsun, Gülenaz Sultan sarayında olsun...

Biz kime gelelim; tahtıgâha Kandeher Şahı'na gelelim...

Kandeher Şah'ının baş veziri emekliye ayrılmıştı, öteki vezirlerden birisi, vekâleten baş vezirliğe bakırdı. Kandeher Şah'ın çok neşeli, çok mutlu saatleriydi. Hükümet erkânıyla beraber dairesinde oturmuştu. Şah dedi ki vezirlere;

-Arkadaşlar! Birkaç zamandan beri biz baş vezir tayin etmedik. Bize başvezir lâzım.

O zaman erkân dedi ki

-Kible-yi âlem, biz on iki kişiden mürekkep hükümet erkânıyık. Hangimizi emredersen o vazifeye geliriz.

Kandeher Şah'ı dedi ki:

-Arkadaşlar! Şimdi meni dinleyin.

Kandeher Şahı, Sevdakâr Şahzade'yi çok severdi. Bir gün veziriyle beraber Koca Bağman'ın bağı gezmeye gitti. Orada Sevdakâr bunlara çok hizmet etti.

Kandeher Şahı, orada Sevdakâr'a dedi ki

-İste dileğini verecem muradım.

Sevdakâr Şahzade orada dedi ki:

-Men bu Bağman'ın sülâlesinden değilim. Menim anam babam eğer kimse, onlar bulunsun, men onlara teslim.

Çünkü Bağman'ın tutumları hareketleri her zaman Sevdakâr'a ters düşürdü. Demişti ki Sevdakâr; "Hayır men bunun evladı değilim."

Sevdakâr Şahzade'nin arzusu üzerine Kandeher Şahı orada bir kâğıt imzalayıp Sevdakâr'a verdi.

Aradan zaman geçti, Kandeher Şahı, Sevdakâr'ın hizmetini unutmadı. Maksudı, Sevdakâr Şah'ın hatırı için ona babalık yapan Bağman'ı vezir yapmaktı.

-Eğer dedi, mana kalırsa, men kendime vezir tayin etmişim.

Dediler ki:

-Hayrın mı mübarek olsun.

Koca Bağman'ı çağırırdı. Hemen ona, zamanın modasına göre elbisesini giydirdi, baş vezir mevkiinde oturttu.

İkinci vezir buna haset çekti. İçinden bir plan düzdü.

Dedi ki kendi kendine: "Ulan sürüntü Bağman!. Yıllar boyu bu memlekete men emek vermişim, sen böyle at bağlanmaz bağda Bağman iken gel baş vezir ol. Bak senin başına ne ters değirmenler açacam." Daha hazineleri teslim etmemişti, hazine açar anahtarları bu ikinci vezirin elindeydi. Hazinelerin her birinden üç beş tane inci, mercan yakut, elmas, mücevher, kıymetli taşlardan çıkarttı, bir gizli yerde sakladı. Yeni vezire ondan sonra hazineleri teslim etti, anahtarları verdi.

Âlem-i devran on beş, yirmi gün devam ettikten sonra, bu vezir bir gün şehrin içinde fakir-makir, baldırı çıplakları çağırды, her birine bir taş verdi.

Dedi ki:

-Alın bu taşları siz piyasada satın, sizi men yakalattıracam, Men sizi ifadeye çektim mi deyin ki: "Biz bunları yeni olan vezirden aldık, bunu bize vezir verdi."

Bunun her birine de epey para verdi. Çünkü "İnsanoğlu hilebazdır, kimse bilmez fendini." Çocuklar taşları piyasada satmakta olsunlar. O zaman ikinci vezir, hemen bunları yakalattı ve huzuruna çekti, ifade aldı.

-Nerden aldınız bunları?

-Yeni olan vezirden aldım.

-Niye?

-Bize verdi, "Satın parasını da mana getirin" dedi. Biz de sattırdık.

Bu durum Şah'a aksetti, şah emir verdi.

-Demek ki dünyanın işi böyle, dedi Şah.

Emretti. Bu Bağman Lele'nin arkadan kollarını bağladılar. Bağman, öyle çöktü, oturdu. Kandehar Şah'ı emir verdi ki;

-Bu Bağman Lele'nin ne kadar sülâlesi varsa toplayın gelsin. Onların hepsinin katline ferman verip hepsini kılıçtan geçirtecem.

Tarlardan, çayırdan, piyasada, çarşıdan pazardan, mahalleden, bu Bağman'ın sülâlesinde ne kader adam varsa topladılar. Kandehar Şah'ı hepsine bir baktı. Fark etti ki içlerinde oğlu yoktur.

İki tane meşhur cellâdı var idi. Cellâdın birinin ismi Kibar idi, birinin ismi Rical idi. Allah'ın merhamet yağmurundan binde bir zerresi bile onların üstüne düşmemişti. Saniyede bin kelle kesse of demezlerdi. Hemen cellâtlara emir verdi.

-Bağman'ın oğlunu getirin bahçeden. O anda Gülenaz Sultan'la Sevdakâr Şahzade bahçede oturmuşlar, güzel sohbeteydiler. Sevdekar'ın arkası cellâtlara doğru, Gülenaz Sultan'ın önü cellâtlara doğru. Gülenaz Sultan, Sevdakâr'la konuşurken birden yüzüne bir parıltı düştü. Baş kaldırdı böyle baktı ki iki cellât gelir. Derhal anladı. Orda merakı mevce geldi. Sevdakâr'a bu sözü okudu. Sevdakâr karşılık verdi. Okuyur Koca Âşık İslam her ikisine vekil, hepinizin sağlığına...

*Özünden bi-haber oğlan
Üstümüze yağı geler
Kuruluf fitne-yi feller
Hicr-i gam tuzağı geler*

Sevdakâr özüne dedi ki; "Yav! Bu ne deyir, burada konuştuğumuz yerde" Cellâtlardan haberi yoktur, Buna binaen Sevdakâr bu şekil karşılık deyir:

*Selvi boylum seda verdi
Gûşuma sorağı gelir
Şuh durup kıya baktıkça
Gönlüme nevrâğı gelir*

Aldı Gülenaz Sultan;
*Men ne dedim yâr ne kandı
Gafil insan bi-gümandı(r)
Çiyinde ecel peymandı(r)
Piyalah sağı gelir*

Aldı Sevdakâr:
*Değerrî danışma tezden
El götür töhmetli sözden
Perişan cilveyi nazdan
Hacalet figanı gelir*

Aldı Gülenaz:
*Müzevir haber götürdü
Gülenaz aklın yitirdi
Cellâtlar özün yetirdi
Melekü'l-mevt çağı gelir*

Aldı Sevdakâr:
*Sevdakâr canından beze(r)
Men kurmanam ala göze
Bir bak söylediğin söze
Elfazınan ağı gelir*

Söz tamama yetişti. Cellâtlar yetiştiği gibi Sevdakâr'ın arkadan kollarını bağladılar, kattılar önlerine, doğru tahtıgâh. Sevdakâr, tahtıgâh kapısından içeri girdi, baktı ki Bağman Lele'nin ne kader sülâlesi varsa, hepsinin kolları arkadan bağlı. İçeri girer girmez Kandehar Şahı;

-Cellât dedi.

Cellât deyince, Sevdakâr Şahzade toprağa düştü ve kalktı.

-Ey kible-yi âlem idama giden bir insanın da son ifadesi alıdır. Şah'ım, mana aman ver. Sinemde birkaç kelime söz var, o söyleyim, ondan sonra öldürsen adalet, bırakırsan mürüvvet edersen. Dinimizde kolu bağlı ifade almak yasaktır.

Kandehar Şahı, işaret verdi. Sevdakâr'ın kolunu açtılar. Orda bakalım, Sevdakâr ne dedi, men vekâleten söyleyim, cümleminizin sağlığına...

Aldı Sevdakâr Şehzade:

*Her ne yapsan cebr-i zulüm eylersen
Âlem bilir sen bir ülke Han'ısın
Hak yapan binayı bende bozamaz
Rahme gelip kul Allah'ı tanısan
Salmasa
Hoy'dan geder Salmas'a
Bendeler ne yan eyler
Mevlâ'm gözden salmasa*

Bu söz, Kandehar Şahı'nın zoruna getti.

-Ulan çocuk, dedi. Sen çocukluğunla Allah'ı tanıyorsan da men tanımıram mı? Bak seni ne zulümle öldüreceğim. O zaman Sevdakâr Şahzade'ye firkat da el verdi, ikinci bendini bu şekil okuyur. O arkadaki kolu bağlamların fizahı göğe çıktı.

*Zulmün ile arşa dayandı dilek
Yerde insan ağlar semada melek
Bu kadar mahlûku eyleme helak
Bir bendeye veremezsin canı sen
Men aşigem bahtı kem
Bağbanım yoh bağ tikem
Men feleye neyledim
Felek mene bahtı kem*

Aldı son bendini:

*Ülke harap olur rahme gelmesen
Sefil Sevdakâr'a rahim kılmasan
Öz imzana özün sahip olmasan
Yaz fermamı ver cellâda meni sen*

*Dağlar dağımdı benim
Gam ortağımdı benim
Dindirme kan ağlaram
Yaman çağımdı benim*

Sevdakâr, sözlerini tamama yetirdi. Hemen cebinden Kandehear Şahı'nın önceden imzaladığı kâğıdı çıkartıp önüne koydu.

Kandehear Şahı aldı kâğıda baktı ki evet, bu kendisinin imzasıydı. Hemen emir verdi:

-Bu kolu bağlıların kolunu açın, azat ettim.

Allah cümlemizi darda koymasın. Bunları bıraktı, Sevdakâr'ın zaten kolu açıktı. Bağman'ın da kolunu açtırdı. Dedi:

-Ey Koca Bağman! Şimdi gel söyle bakalım. Bu çocuk kimindir?

Dedi ki:

-Bu çocuk İsfahan'da Şahoğlu Şah Abbas'ın oğludur. Filan zaman bir Koca Nene getirmişti. Bize geldiği ahşam da öldü, kimsenin haberi olmadan defnettım. Menim de çocuğum mocuğum olmadığı için bunu kendime çocuk ettim, bugün de meydana çıkardım. İşte şahım, dedi, oğlan da size, siz de size.

-Men azat ettim, git dedi, Kandehear Şah'ı.

Bağman geldi eve, hanımına dedi ki;

-Hanım hikâye böyle böyle oldu. Onun yüzüğünü mana ver. Şah Abbas'ın Gülşah Sultan'a verdiği yüzüğü.

Aldı tekrar Kandehear Şahı'nın huzuruna geldi. Kapıdan içeri girince Kandehear Şahı dedi ki:

-Aye Bağman! Sen ne utanmaz adamsan. dedi Yeni kılıçtan kurtuldun, gene mi geldin?

Dedi ki:

-Ey kible-yi âlem! İcap etti geldim. Bak bu hatem, Şah Abbas'ın verdiği yüzük, onu vermeye geldim.

Kandehar Şahı, Sevdakâr'ın yaştaşları olarak iki-üç tane de yaşlı adam, hepsi yüz kişi atlı bindirdi. Kandehar'dan İsfahan'a gönderdi.

Bunlar, atları bindiler, ana yola çıktılar. Sevdakâr Şah, attan indi, atı arkadaşlarından birine verdi.

-Allah'ımızı severseniz, men gelinceye kadar burada durun,

dedi, doğru Gülenaz Sultan'ın sarayına geldi. Saraya gelince Gülenaz Sultan dışarı çıktı.

-Hey zalim! O kılıçların altından nasıl kurtardım?

Sevdakâr Şah dedi ki:

-Keşke o kılıçlar meni keseydi.

-O ne demek?

O zaman Sevdakâr Şahzade bu şekil der, Gülenaz karşılık verir. Vekâleten okuyuram, dinleyenler sağlığına...

*Gel seninle helallaşıp ayrılak
Felek saldı bize cüda sevdiğim
Bir ataş düşürdün şirin canıma
Alışıp yanaram oda sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Aşık maşuğundan düşende cüda
Ölene dek dönmez şâda sevdiğim
Meni gamgin koyup hara gedirsen
Yerişmedik bir murada sevdiğim*

Sevdakâr Şahzade

*Hasretinden bir gün düşsem aralı
Geniş dünyam bu başıma daralı(r)
Hangi güne desen kavlı ü karalı
Gel seninle kesek vade sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Sen gedirsen ulusuna eline
Özge bülbül kondurallar gülüne*

*İtkin düşsem elim yetmez eline
Meni de vereler yâda sevdiğim*

Demek istiyir ki bağda yetişmiş bir meyveyi, indirir yerler. Menim de evlenme çağımdır, men de bağda bitmiş meyve gibiyim, meni başkasına verirler. Buna karşı götürüp Sevdakâr Şahzade taşırmasında böyle der:

*Ehdibarsız bilme Sevdakâr Han'ı
Uğruna koymuşum bu şirin canı
Yeddi iklim şaha vermerem seni
Yazıfşa takdir-i Hüda sevdiğim*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Serendib'e düştü ol Âdem Ata
Gene ceht etti ki Havva'ya yete
Gülenaz müştakı Sevdakâr buta
İçmişem destinden bade sevdiğim*

Ahd ü peyman eylediler. Sevdakâr Şahzade, geldi atına bindi, yol aldı. Gülenaz Sultan, ağlaya ağlaya geri saraylarına döndü.

Biz gelelim Sevdakâr Şahzade ve atlı arkadaşlarına...

Sevdakâr yirmi yaşına gelmişti. Yirmi sene önce Şahoğlu Şah Abbas Mısır'a gitmişti. Oraya gidende Mısır Kralı'yla harp etti, onlara haddini bildirdi, döndü geri İsfahan'a geldi.

Sevdakâr Şahzade, arkadaşlarıyla beraber birkaç gün yol gittikten sonra, güne bir menzil, şehre menazil İsfahan toprağına ayak koydular. Şehre yakın en az yüz kilometre şehrin uzaklığında, bunlar atlarından endiler. Bunların konakladıklarını hükümdara bildirdiler.

Zamanın âdeti, geleneği, hükmü öyleymiş; onlara çadır gönderildi ve onların hizmeti görüldü. Bunlar günü gününe bir ay burada kaldılar. Sevdakâr Şah'ı getiren atlılardan aklı kesenin biri dedi ki:

-Arkadaş! Artık misafir yolu bu kadar olur. Babanın memleketine gelmişsin geç git. Babana kendini tanıtır, bizim de yakamız kurtulsun, gidek. Bizim de bize göre işlerimiz var.

Sevdakâr baktı, bunlar haklıdırlar. Ufacık bir kam curası vardı, onu eline aldı, doğru şehre geldi. Doğru tahtıgâh binasının önüne geldi. Müsaade aldı, içeri girdi. Vezir Allahverdi Han'la Şahoğlu Şah Abbas, ikisi de satranç oynuyurlardı. Bu içeri girende Şahoğlu Şah Abbas fili attı, gözü çocuğa düştü.

-Vezir! Hele bir sor, bu kimmiş.

Vezir geldi, güya soracaktı. Saz paltosunun altındaydı, palto omzundaydı çocuğun.

Şah Abbas dedi:

-Vezir! Onun koltuğu neye kabarık? Bak bir.

Vezir paltoyu kaldıranda, baktı bir saz.

-Eyy Şah'ım! Bu bala keyifçidir, bu balanın sazı var.

Şah Abbas kızdı,

-Hele bu Kandehar Şahı'na bir bak; benim âşığa ihtiyacım mı var ki mana âşık göndermiş?

Böyle dedi ama içine bir kuşku düştü. Şah'ın Becan pehlivan adında bir pehlivanı vardı. Bunu hikâyemizin başında söylemiştik. Allah göstermesin, Becan'ın tüyleri mızrağa dönmüştü. Eniyle uzununu birdi, aynı değirmen taşına benziyordu. Harp kavga olmasa yuhusu basardı, yatardı.

Şahoğlu Şah Abbas, bu Becan'ı çağırdı. Becan geldi, elini dizine koydu, kulağını Şah'a verdi. Şah dedi:

-Becan! Şimdi burada otur, gözünü gözüme dik. Men sana işaret verdimi, o delikanlının boynuna bir kılıç vur. Damla kanı yere düşmesin.

Becan'ın gözleri ışıldadı, bıyığının kılları mızrak gibi tikeldi. Elini kılıcın kabzasına koydu.

Vezir yerinden kalktı Sevdakâr'ın yanına gitti.

-Menim yavrurum, burası Şah Abbas meclisidir, siyaset meydanıdır. Sakın zülf-i yâre dokunma, kelleni verersen. Söyle bakalım senin arzun nedir?

Orada Sevdakâr aldı sazı eline bakalım ne söyledi. Biz ne söyledik, dinleyenler ne dinledi. Hamımızın sağlığına...

Aldı Sevdakâr Şehzade:

*Gâfil olma uyan hab-ı gafletten
Bir bak puşt insanın ehtibarına
İtgin balan divanına gelipti
Değişme dünyanın küllü varına*

Şah Abbas, Becan'a işaret verdi. Becan kılıcı kaldırdı vuracaktı ki vezir kılıcı tuttu.

-Dur ulan Becan ananı ağlatırım senin, deyip göğsüne vura vura Becan'ı götürdü yerine oturttu. Hırsından Becan'ın göğsünün tahtası indi, kaktı. İstiyirdi ki kalka veziri de vurup yere uzata.

Vezir geldi Sevdakâr'ın yanına.

-Aman yavrum! Sana bu ikinci tembihimdir. Sakın sakın zülf-i yâra dokunma.

-Vezir deveden büyük fil var, zalimin zulmü varsa, mazlumun Allah'ı var. Kulak as, dedi.

*Bize bir taş deydi kalbi karadan
Hak nâ-hakkı aralasin Yaradan
Tıfil iken ayrı düştüm sıladan
Yetmedin sırrımın bir haberine*

Şah Abbas yanlış anladı. "Bize bir taş deydi kalbi karadan" sözünü, o sırf üstüne çekti.

Becan'a ikinci işareti alınca, gene kılıncını kaldırdı. Kılıncı çocuğa in ha in sırada, vezir yine boynundan tuttu, Becan'ın kılıncını yukarı kaldırdı.

-Ulan anan ağladırım senin deyip vura vura yerine oturttu.

Becan'ın hırsından burnunun körükleri örtüldü açıldı, örtüldü açıldı. İstiyirdi ki veziri tarumar etsin.

Geldi, Sevdakâr'ın yanına vezir:

-Menim yavrurum! Evvel Allah bir, iki kurtardım, artık üçüncüsüne de gücüm yetmez. Sen bilersen, dedi.

Sevdakâr el attı, cebinden hatem-yüzüğü çıkardı, Şah Abbas'ın verdiği nişaneyi. Götürüp üçüncü bendini bu şekil okuyur, men de okuyuram yahşi olanların sağlığına, hepimizin sağlığına:

*Koca Nene burdan götürdü meni
Hıfzında sakladı Yaradan Gani
Al hatemin budu(r) nişanen tanı
Emanet vermiştin yadigârına*

dedi ve yüzüğü babasına uzattı. Şah Abbas aldı yüzüğü. Yüzüğe baktı ki ne baksın filan zamanda, ikinci evlenmiş olduğu hanımına, Gülşah Sultan'a verdiği yüzük. Şah Abbas, heyecanından bir baygınlık geçirdi. Az sonra Şah Abbas, gözünü açtı.

-Vezir vezir vezir! Bugün bu saatin bu dakikasına kadar, men dünyada sadakatli dostumu tasdik eylememiştim. Ancak Allah'tan Resul'den sonra, benim dostum sensen. Aye yüzük de benim, bala da benim. Ey oğul! Doğru söyle göreyim, gurbet elde nasıl büyüdün, seni kim büyüttü?

Sevdakâr, aynı sözün devamında şunu söyledi:

*İtgin düştüm gören yoktu(r) üzümü
Kandehar elinde aştım gözümü
Bir Bağman'a oğul bildim özümü
Hizmet ettim Şah'ın hizmetkârına*

Şah Abbas, oğlunu bir Bağman'ın büyüttüğünü öğrendi.

Sevdakâr aldı bir daha:

*Tohundu bir eser mest oldum gene
Durdukça aşk odu kâr eyler cana
Leyla'dan ziyade Mecnun'dan fena
Kerem tek yanaram Ashî nârına*

Bunu duyan Şahoğlu Şah Abbas döndü vezire, dedi:

-Ya vezir! Bu balanın biraz yüzü açılmış Adam da babasına "Men bir kız sevmişem." diyer mi?

Ondan sonra oğlana sordu:

-Oğul, adımı ne koydular?

Orda dedi ki:

*Rüyamda içmişem aşkın gölünü
Onunçün çekerem gem hayalini
Eğer sorsan Sevdakâr'ın halını
Men yazığm neler geldi serine*

Söz tamama yetişti. Sevdakâr Şah, olup biteni bir de ağızdan anlattı. Bunlar orada birbirlerine sarıldılar, hasretlik çıkardılar. Şahoğlu Şah Abbas, Gülşah Sultan'ı da huzuruna çağırttı. Sevdakâr Şah, hiç görmediği anasıyla da sarıldı. Bunlar sevinçlerinden ağladılar. Allah cümle hasretlikleri kavuştursun.

Şahoğlu Şah Abbas, Allah'a söz vermişti ki "Menim oğlum olsa, bu çağlara gelse, tacımı tahtımı derhal ona terk ederem." Hemen başından çıkarttı tacı oğlunun başına koydu, taktı. Ona terk etti tahtını, tacını.

Şah Abbas gitti. Gülşah Sultan'ı kendi saraylarına getirdi. O âlemine baksın, Sevdakâr Şahzade yönetimine baksın...

Efendim! Sevdakâr Şah'ın bir tek saniye sevdiği Gülenaz Sultan, gözünün önünden gitmedi. Dört buçuk ay kader bu şekil burada hüküm sürdü. Artık sabrı taşıtı. Bir gün vezir Allahverdi Han'ı çağırdı, emir verdi. Dedi ki:

-Üç tane at ayarlınsın, Becan Pehlivan kuşansın, sen de kuşan. Her ne kadar men buraya hükümdar oldumsa sınırlarımızı hudutlarımızı bilmirem, ülkeyi bir gezeyim.

Her üçü süvar oldu, ülkenin topraklarını gezmeye çıktılar. Becan Pehlivan Allah'a yalvarırdı ki;

-Ya Rabü'l-âlemin! Bir dövüş kavga ola da biraz aynım açıla.

Önde Sevdekâr, arkasında vezir, en geride Becan, bir hayli yol gittiler. Becan'ı bir yuhu basdı. Atın üstünde sanki ölüm uykusuna yattı. Ne kadar sinek, böcek varsa Becan'ın yüzüne, ağzına doldu. Becan horultuya başladı, yata yata gitti.

Bir zaman sonra bir hududa dayandılar. Sevdakâr Şahzade baktı, bir hudut taşı. Döndü vezire dedi ki:

-Vezir! Bu sınır kimindir?

O da bir mesela dedi ki;

-Afganistan'ındı veya Irak'ındı. Buradan ileri bizim hakkımız yoktur.

-Öyle mi, dedi. Men buradan Kandehear'a gidecem. Siz de peşimden gelin, dedi.

Vezir:

-Şah'ım, ne sebep oraya gedeceğiz, bize bir sebebini söyle.

Orada atının başını çekti, eyletti. Götürdü, bu sözleri der. Hele Becan en az yarım kilometre gerideydi.

*Sevda mende yer eyledi
Onunçün böyle gederem
Öz kefirmi abdalyam
Düşmüşem yola gederem*

*Yâremiñ boyu yucadı(r)
Mine gerdanı sucadı(r)
Hasretem lebi goncadı(r)
Bülbülem güle gederem*

*Sevdakâr oldu divane
Müştakam Gülenaz Han'a
Aşk oduna yana yana
Dönmüşem küle gederem*

Söz tamama yetişti. Vezir Allahverdi, anladı ki: "Heyhat burada sevda meselesi var! Bize gitmek görünür. O zamana kadar Becan'ın atı bunların yanına yetişti. Becan gözünü aştı, sineyi mineyi bele döktü. Döndü baktı ki hudut taşı. Vezire dedi:

-Vezir hayrola! Böyle nereye gedirik?

-Orasını sorma Becan, sür atımı.

Atlarını sürdüler ecnebi toprağına, sür-ha-sür ettiler.

Bir günde Kandehar Şehri'ne dâhil oldular. Bahçenin kenarına geldiler. Sevdakâr Şahzade, attan indi, dedi:

-Siz benim atımı burada tutun, men sarayın önüne gideyim, size haber getireyim. Becan Pehlivan'la Vezir de attan indiler. Bahçenin kenarına durdular.

Sevdakâr Şahzade doğru sarayın önüne geldi. Yarem saat bekledi, saraydan kimse çıkmadı. Sevdakâr'ın var azasına şiddet-i zelzele düşüp payız gazeli kimin titremeye başladı. Götürsün orda bakalım saraya neler desin? Biz diyelim, bizi dinleyenler ve yahşı olanların sağlığına. Dem ü devranımız şâd olsun inşallah.

*Kanlı saray senden haber alıram
Emanet vermiştim onu n'eyledin
Sadrı mermer ey kaddi suca üz güleç
Cismi cennet gülistanı n'eyledin
Yar içerden
Kes bağırımı yar içerden
Gözüm kapıda kaldı
Çıkmadı yar içerden*

Balkona bir kız çıktı, Kandehar Şah'ın cariyelerinden.

-Ey şehzade! Ay bacayı savuştı, geç kaldım. Sen gittikten beş on gün sonra Tahran Şah'ı geldi, elçi düştü. Gülenaz Sultan'ı aldı götürdü. Bugün dört buçuk ay oldu, Gülenaz Sultan gideli. Bak bu yüzüğü de sana nişane verdi al.

Sevdakâr beyninden vurulmuşa dönüp ikinci kıtasını bu şekil okuyur:

*Yarın hasret kahrı sinemi dağlar
Görmedi gözlerim onu kan ağlar
Bozular gülşenler virandı(r) bağlar
Bülbül sevdalımı hanı n'eyledin
Oda yansın
Çek geylan oda yansın
Gedin deyin canana
Men yandım o da yansın*

Cariye dedi.

-Şehzade, ayıptır burada bağırma. İki yolun var, biri Tahran biri İsfahan.

Orada Sevdakâr şah aldı bir daha:

Bu dert meni keremlere dönderi(r)

Abdal eder her diyara gönderi(r)

Sefil Sevdakâr'ın yâri dildarı

Gül üzlü Gülenaz Han'ı n'eyledin

Üzen günü

Ata vur üzengünü

Kıyamet onda kopar

El elden üzengünü

Sevdakâr bunları söylediği zaman Gülenaz'ın cariyeleri odadan balkona çıktı. Sevdakâr dedi ki özü özüne; "Herhalde bu cariyeye mana deneme yapır. Hele bir de ismen bu kızlardan sorayım, Gülenaz Sultanı." Şimdi burada kızların ismini sayacak. Götürüp bu şekil okuyur. Biz de okuyalım bizi dinleyenler sağlığına, her zaman devranımız şâd olsun.

Telli, Gülşah melek simayı Gülbahar

Hani benim hoş avazlım görünmür

Ab-ı Ceyhun oldu çeşmim selleri

Etrafında kuba kazım görünmür

Minaya deyer

Kurban Mina'ya deyer

İl var bir güne deyme

Gün var min aya deyer

Döne, Gılavah Mehri, Süsene

Münever, Möhteber, sarı tel Suna

Zeynep tavaf olup hak-i yeksana

Humar gözlüm güleç yüzlüm görünmür

Yad eli

*Ya divana ya deli
Kabrim od tutup yanar
Sana deyse yad eli*

Gülenaz'ı çok seven bir sır kâtibi var, ismi Seyhat Hanım'dı. Durmadan ağlıyordu. Ona binaen tapşırmasını böyle dedi:

*Sevdakâr'am bugün sergen derem men
Seyhat Hanım yaş yerine döker kan
Teybe, Zeycan, Ayşe narin Esmerhan
Hani benim Gülenaz'ım görünmür
Güle naz
Bülbül eyler güle naz
Dünya bir gamhanedir
Ağlayan çok gülen az*

Söz tamama yetiştı. Gülenaz Sultan'ın verdiği nişane yüzüğü aldı, cebine koydu, "Allahısmarladık!" dedi, oradan Vezir Allahverdi ile Becan Pehlivanın yanında geldi. Becan, Allah'a dua edidi ki; "Yâ Rabbel-âlemîn! Bir harp ola da kılıcım bir kana değe, yuhum dağıla." diye.

Vezir dedi ki Sevdakâr'a:

-Oğul hayır ola! İnşallah hayırlı bir haber getirdin!

-Kulak as dedi vezir, dedi.

*Dalgalandı deli gönül kavgalıdır başım benim
Aklımı serden oynattı perakende huşum benim
Beş yüz min hicri gamım var bir döyül talaşım benim
Ötüşür şeyda bülbüller hani şahin kuşum benim
Gedif mübah növ-baharem gelen devr-i zemistandı(r)
Düşmüşüm şita kahrine bahar olmaz kışım benim*

*Bugün halım çok yamandı(r) sevda serhoş edif meni
El değer deymeز ağlaram kopuf aşkın Nuh tufanı
Beni yüz bin derde salan görünmez nevcivan hani
Yârin hasret firakından ah çeker dökerem kanı*

*İtirmişem evgahımdan gül üzlü Gülenaz Han'ı
Gözlerimde ab-ı boran akar çeşm-i yaşım benim*

*Sevdakâr'am zar çekerem ağlaram sinem yaralı
Gülmedim gönül kahrından firakım zulma varalı
Bu seyhatın evgâhında itirdim heflek maralı
Meylinin müfettişinden hayıf ki düştüm aralı
Düşmüşüm bahr-ı gamlara çok araram sevgilimi
Görünmez oldu gözüme hani ya sırdaşım benim*

Vezir durumu anladı. Dedi ki:

-Şah'ım! Sana n'oldu? Bir tuhaf oldun?

Sevdakâr Şah;

-Kulak as vezir dedi. Bakalım orada ne söyledi:

*Ağlaram didem yaşımdan
Seller tegayür olur mu
Dünya mana hor göründü
Eller tegayür olur mu*

*Bu yerden gitmek isterem
Baş alıp itmek isterem
Sevgime yetmek isterem
Yollar tegayür olur mu*

*Ayrıldım hublar şahından
Âlemin bedir mahından
Sevdakâr Şah'ın ahından
Güller tegayür olur mu*

Söz tamama yetişti. Her üçü ayaklarını koydular üzengiye, at bindiler. Ata bir zahma saldılar, ver elin bize Tahran.

Efendim, bunlar gitmede olsun... Önde Sevdakâr, arkada vezir, en geride Becan Pehlivan. Bunların önünden bir katile bezirgân geldi. Yetmiş seksen tene katır, arka arkaya düzıldiler. Hepsi, has kumaş yüklü. Öndeki katırın üzerinde bezirgânın şahsına ait bir keceba vardı.

Sevdakâr geldi, bezirgâna selâm verdi, ama Sevdakâr tebdili elbisede, Becan da vezir de tebdil kıyafeteydi.

-Selâmünaleyküm.

-Aleykümselâm.

Sevdakâr dedi:

-Bezirgân baba, nerden gelirsiniz?

Dedi:

-Tahran'dan.

-Kaç gündür çıkmışsınız yola?

Dedi:

-Oğul herhalde siz Tahran'a gedeceksiniz?

-Dedi:

-Evet.

-Sen menden gün, saat sormak istiyirsen, fakat bizim gelişimiz gidişimizle sizinkiler mukayese edilmez. Bezirgân demek seyyah, tüccar demektir. Biz bir kazada on gün kalarak satış yaparız, köyde bir gün kalarak satış yaparız, o vaziyetle geliriz. Ama siz bu atlarla, en tez beş güne gidirsiniz, fakat bunun bir kese yolu var. Bu kese yoldan orayla giderseniz iki-iki buçuk güne gidirsiniz. Yalnız, size bir şey haber vereyim. O kese yol üç beş yıldır kapanmış, yol çoraklanmış, kaybolmak vaziyettedir. Sebep şu: O geden yolun karşısında dağlar var, ormanlık var, orada kırk harami peydah olmuş. İnsanın kafasından hisar çekip, cendeğinden bina yapırlar. Oraya kuş gitse kanat, katır gitse tırnak salamaz. Bu yoldan iki güne, iki buçuk güne gidirsiniz.

Bu sırada oraya Becan geldi. Konuşulanların bir kısmını duydu.

-Ne ne ne, dedi bezirgân kardaş!

Bezirgân döndü baktı.

-Aye! Menim yaşım bu zamana çattı, bu yaşa kadar hele böyle bir adam görmemişem. Dedi, bir yol tarif ettim bu

delikanlıya, Bir yol var beş güne gedersiniz, bir yol var iki- iki buçuk güne gedersiniz. Ama o iki buçuk güne gedeceğiniz yol tehlikelidir.

-Niye kardaş?

Dedi:

-Orada kırk harami var.

-Bezîrgân Baba! Aman sen bize bu yolu güzel tarif et.

Sevdakâr'a dedi ki:

-Tarifi iyi al, bu yoldan gideceğik.

Yuhudan öldü, yolun tarifini alınca ne yuhu kaldı ne bir şey.

Bunlar orada Bezîrgân'a "Allahaismarladık" dedi. Bezîrgân sürdü menziline, bunlar da sürdü yollarına.

Efendim, bunlar bir gün yol gitmiştiler. İkinci günün sabahısı saat sekiz dokuz sularındaydı, sıklık ormana girdiler. Becan, gene arkada yata yata gelirdi. Tam haramilerin evgâhına yaklaşmıştılar. Haramibaşı, dürbünle baktı ki iki kişi gelir.

-Nice zamandır eline av geçmemişti, iki tane avım gelir, dedi, çok sevindi.

Çekti kılıncı, indi yolun üstüne. Bu sürede Sevdakâr Şahzade, haramiye yaklaştı. Yirmi beş otuz metre kadar kalınca atı eyledi.

-Selâmünaleyküm, dedi.

O da;

-Aleykümselâm, dedi selâmını aldı.

Haramibaşı, kargıyı bunların önünde tuttu.

-Eyleş. Buralar halı değil harabe değil. Bu yerin toprak bahşişi var, onu vermeden gidemezsiniz.

Bunu duyan Sevdakâr Şah, baş çevirdi geri Becan'a baktı ki Becan görünmür. Orada bir fırkat el verdi, bu ibareleri okudu. "Yedekli Guba Kerem" makamında okuyuram. İsteyenler

sağlığına, dinleyenler sağlığına... Götürüp Sevdakâr böyle okuyur:

*Muhannet sevdanın mihnet işleri
Gör ki meni neden neye yetirdi
Akıbet mi saldı ecel cengine
Ahvalim zar halım zaya yetirdi
Adalandı
Su geldi adalandı
Dindirmez sımk gönlümü
Yaralarım zedelendi*

*Dedim yetim yârin müşkül halına
Belki vukuf olam gam hayâlina
Akıbet mi saldı ölüm yoluna
Yeksan edip hak-i paye yetirdin
Gördüğünü
Ay doğdu gör düğünü
Namertte söz eylenmez
Mert demez gördüğünü*

***Sevdakâr**'am düştüm ahd ü amana
Dil bilmez zalimdi(r) gelmez imana
Akıbetim gark eyledi ummana
Sefinemi coşkun çaya yetirdin
Hazan ağlar
Od yanar kazan ağlar
Gurbet elde ölenin
Kabrini kazan ağlar*

Söz tamama yetiştı. Haramibaşı'na celallendi. Ded ki:

-Hey benim Allah'ım! Bunlar da dokuz aylık men de. Hele bak ki iki adam benim önümde ağlıyor. O fikire binaen Haramibaşı gayza geldi bu sözleri okudu:

*Gene bugün celalim var
Hiddetim kine yerışti
Gazabımdan kan ağlarlar*

Figanlar üne yerişti

Becan'ın atı yaklaşmıştı. Becan gözünü açtı ki bunların önünü, kaddi sürahi bir haramibaşı kesmiş. Ata öyle bir zahma vurdu ki atın kaburgası kaburgasına deydi. İki atlayışta haramiye yetişti.

-Harami, dedi, sen bir şey söyledin. Onu men anlamadım, bir daha söyle.

Aldı Haramibaşı:

*Gene bugün celalim var
Hiddetim kine yerişer
Gazabımdan kan ağlarlar
Figanlar üne yerişer*

Becan bunu işitir işitmez

-Hah hah hah! Öyle mi?

diye alaylı şekilde güldü. Kılıcını çekti, eyerin kaşına koydu.

-Haramibaşı! Kulak as, men ne derem, dedi.

Aldı Becan:

*Laf edip hırslı söyleme
Ataşım cana yetişir
Gazabımdan can kurtaran
Ad alır şana yerişer*

Aldı Haramibaşı:

*Gelmişem cıda atmaya
Sen teki şikâr tutmaya
Bu harfi ayırt etmeye
Beş yüz bin mânâ yerişer*

Aldı Becan:

*Sahib ol namus arına
Düşmerem fehle toruna
Güvenme kendi zoruna
Hayatın sana yerişer*

Aldı Haramibaşı:

*Haramibaşı'nın şanı
Baş kesip tökerem kanı*

*Hışmımın hâk-i yeksanı
Beş yüze bine yerışer*

Aldı Becan:

*Becan'am gönlü ganiyem
Pac vermem şikâr kanıyem
şah oğlunun aslanıyam
Zor gücüm hana yerışer*

O zaman cenkler silahla idi. Haramibaşı teklif etti.

-Pehlivan! Önce hamle sırası, sende mi, mende mi?

Dedi ki Becan Pehlivan:

-Arkadaş demin yüksekten konuşardım, benim kulaklarım biraz ağır işitir. Yakın gel bakalım, ne deyirsen?

Haramibaşı, tam Becan'ın atının üzengisinin yanına geldi, alttan yukarı bağırdı.

-Hamle sırası, evvela sende mi, mende mi?

deyince, Becan sol eliyle bunun başının kabağına ne teher vurduysa, Haramibaşı yere düştü. Becan, Haramibaşı'nın saçından tuttuğu gibi yukarı kaldırdı. Dedi ki:

-Babası rahmet! Bu dağın başında senden menden hamle sırası soran kimdi ki, mana hamle sorarsan?

Kılıcıyla ne teher vurduysa Haramibaşı'nın cendeği yere düştü, kellesi elinde kaldı. Kelleyi yere attı, Becan. Öteki haramiler çil yavrusu dağıldılar. İki tanesini tuttu getirdi yanına, bu ikisinin korkudan dudakları patladı. Becan dedi:

-Korkma ulan, erkek değil misin? Bu Haramibaşı nerede oturur, binası nerde?

-Pehlivan, buyur göstereyim, dedi.

Bir binanın önüne geldiler. Dedi;

Binası işte burası. Buraya bizim girmemiz yasak. Neyi var neyi yoksa buradadır, fakat kapı kilitlidir, anahtar cebindedir.

Becan dedi:

-Geç ulan, mende anahtar var.

Kapının o zirzesinden ne tevür tuttuysa, kapıyı söktü attı. Girdiler içeri. Baktılar ki içeri, bir sandık var, içi kıymetli eşyalarla dolu. Ayağıyla vurdu, darmadağın etti. Sandık altın dolu. Becan üç beş avuç cebine koydu. O parayı yarı böldü, o haramilere taksim etti, yarısını ona yarısını ona. İkisine de “Bir daha haramilik yapmayacaksınız diye” tövbe ettirdi.

-Haydi gidin memleketinize, dedi, bunları yolcu etti.

Becan döndü geldi, Sevdakâr'la vezirin yanına.

Dedi:

-Allah'a şükür, aynım açıldı yuhum muhum dağıldı.

Her üçü bindiler atlara, sür ha sür ettiler. “Ver elini bize Tahran” deyip gitmekte olsunlar...

*Uzatmayak hikâyeti,
Koparmayak kıyameti,
Aziz canlarımıza
Vermiyek zahmeti.
Âşık dili yüyüng olur,
At ayağı külüng olur,
Tez vurur tez yetirer,
Menzile tez götürer.
O zaman ayınan ilinen,
Bu zaman muhtasarı dilinen.
Güne bir menzil,
Tayy-i menazil...*

Tahran şehrine dâhil oldular. Bunlar bir hanım önüne geldiler. O zaman at, katır, deve bağlanan binaya han derlerdi. Atlarından indiler, hana bağladılar, kahvesine geldiler. Oturdu birer çay içtiler. Hanım sahibini çağırdılar. Dediler;

-Kardaş senin yatağın var mı?

Dedi:

-Hay hay! Üç katta da yatak odalarım var.

-Bize üç yatak hazırla, yatağımız göster.

Çaylarını içtiler, biraz de yemek yediler, çıktılar yataklarına bakmağa. Becan dedi:

-Yahu vezir, benim yatağım hangisi?

Vezir dedi:

-Becan hangisini istersen onda yat.

Becan hiç kemeri boşaltmadan, ağzı üstüne düştüğü gibi horultuya başladı. Vezir böyle oturdu, Sevdakâr da böyle. Vezir öz özüne düşündü: "Bu işte ya muvaffak olak ya olmayak! Allah müsaade ederse biz memleketimize giderik, Becan kılıncından dem vuracak, Sevdakâr Şah da planından dem vuracak, ya men?" Sevdakâr'a dedi ki:

-Sen otur burada men gelerem.

Vezir yalnız olarak indi aşağıya. Bir cadde üzerinde başladı yürümeye. Vezir Allahverdi Han baktı ki bir tellal bağırır. Tellal deyir di ki:

-Ey hekim, cerrah, lokman! Kimin kendisine güveni varsa, Şah'ın hanımı bir derde düçar oldu. Kim onun derdine ilaç bulursa, dünyalığını alacak, ahretine karışmayacak.

Bu neymiş? Gülenaz Sultan, babasının evinden keabaya bindiği dakikadan itibaren bu hileye başvurdu. Gözleri kör oldu, dili lal oldu, kulağı sağır oldu, kendisi kötürüm oldu. Geldiği günden beri yatakta hasta. Hâşâ tövbeler olsun, ne hastadır, ne bir şey. Kendisini o vaziyette gösterir ki belki Sevdakâr çıkar gelir. Aksi takdirde zehir içip ölecek.

Vezir Allahverdi Han, tellaldan bunu duyunca hemen bir manifatura mağazasına girdi. On dört metre patiska bez aldı, beyaz bez. Efendim, bir terziye geldi, girdi içeri.

-Selâmünaleyküm.

-Aleykümselâm.

Kolay gelsin.

-Sağol.

-Yavrum terzi, dedi. Men bu yerin garibiyim, kendim dervişim. Derviş külâhımla gömleğimi unutmuşum, uzak bir şehirde kalıram. Mümkünse, bu bezi mana bir gömlekle bir külâh dik. On liraya dikersen men sana yirmi lira verecem.

Terzi bunun ölçüsünü aldı. Vezir dedi ki:

-Külahımı üç karış uzunlukta dikeceksen.

Terzi;

-Tamam, dedi.

Allahverdi Han, buradan çıktı. Hemen Sevdakâr Şah'ın yanına geldi. Becan yatır. Sevdakâr'a;

-Oğul dedi.

-Buyur.

-Kızın sende bir nişanesi var mı?

-Var.

-Neyi var?

-Bir yüzüğü var.

Çıkarttı yüzüğü ona verdi. Vezir yüzüğü aldı, cebine koydu, döndü geldi terzinin yanına. Baktı ki gömlek de hazır külâh da.

Gömleği giyindi, külâhı başına koydu. Bezden biraz artmıştı, bezin arasına gazete parçası, defter yüzü, şeker torbası gibi lüzumsuz kâğıt mağıt topladı, bağladı. "Bu da bunun derviş kitabı" dedi, eline bir baston alıp piyasaya çıktı. Vezir çok uzun boylu idi. Külâhı da uzun. Bu şekil piyasaya çıkınca piyasadaki esnaflar birbirine haber verdiler.

-Allah'ımı seven dışarı çıksın, dünyaya böyle adam gelmiş mi, diye.

Eснаflar çıktı. Baktılar ki bir uzun adam, yürüdükçe başındaki külâh tir tir titriyor. Öyle baktılar. Vezir, çok siyasi bir adamdı. Aynı caddenin son başına kadar yürüdü. Orada bir dönemeç var. Oraya gelince tellal, gene karşısına çıktı. Yazık! Aynı o şekilde bağırdı. Tellal bunun yanına gelince, vezir buna gerildi gerildi öyle bir şamar çekti ki tellal yerde üç defa döndü. Dönüp baktı ki bir suratsız derviş ki Allah göstermesin!

-Derviş Baba! Menim suçum neydi, niye meni vurdun?

-Sarsak oğlu sarsak! Sana yazık değil mi, sabahtan beri burada bağırıp durursan, sende hal, idare kalmadı. Niye bağırırsan?

-Dedi:

-Emir altındayım.

-Sana kim emir verip seni bağırttırsa, meni onun yanına götür.

Tellal bunun önüne düştü, doğru Tahran şahı'nın huzuruna gitti. Geldi kapıyı vurdu, kapıdan içeri girdi. Tellal keyfiyeti bildirdi, geri çıktı. Vezir Allahverdi Han içeri girdi. Asanın ucunu yere vurunca külâh titredi başında. Tahran şahı döndü, buna bir baktı.

-Ne var ne istiyirsen?

Derviş dedi ki;

-Caddede tellalın nidasını duydum. Her halde hastanız varmış, onu tedavi için geldim.

-Haydi dedi çık dışarı. Senin gibi kaç tanesi geldi, yalancı çıktı, meni soyup soğana çevirdiler.

Vezir Allahverdi Han bilgili adam.

-Celâllenme şah'ım. Biraz sakin ol. Sizinle bir mukavele yapalım, mukavelemize şartname koyalım. Allah'ın keremiyle men senin hastanı hayata getirirsem mukavelemizdeki şartname ne ise onu bir tamam sizden alaram. Yok, eğer yapamazsam, şehrin kalabalık yerinde darağacını kurdurup, ipi boynuma takarsın; iki tane delikanlının eline elmas bıçaklar verirsın, etlerimi dilim dilim edip yere dökeler. Karga, kuzgun yer, kemiklerimi yere döker. Eğer bu şartı kabul edersen, mukavelemizi yapalım, yoksa mana Allahaismarladık.

Tahran şahı baktı; "Yahu! şimdiye kader gelen hiç kimse böyle söz söylememişti."

-Hay hay dedi,

Hemen mukaveleyi yaptılar. Bunun eline bir ferman verdi mühürledi, imzaladı. Hiç kimse ona dokunamaz. Nereye gitse

gider, ne isterse yapar, kimsenin bununla işi yoktur. O kâğıdı verdi eline ve yanına bir adam kattı, harem sarayına gönderdi. Vezir Allahverdi Han'ın önüne düşen adam onu doğru hasta olan sultanın yanına götürdü, geri saraya döndü.

Vezir Allahverdi Han salona girdi, baktı bir kapı var. Kapıyı vurdu, girdi içeri. Baktı ki o tarafta bir karyola var, karyolada bir hasta yatır, bir tane de cariye kız onun hizmetinde.

-Selâmünaleyküm,

dedi ve geçti oturdu sandalyeye. O beze bağladığı kâğıt mağıtı da önüne koydu, o da onun derviş kitabı. Dirseklerini masaya koydu, okudu, her köşeye üflemeğe başladı. Biraz okudu üfürdü. Az sonra cariyeye dedi ki:

-Kızım! Hastaya söyle mümkünse benim laflarıma kulak assın. Men kitaba bakacam.

Önündeki bezi açtı. Bezi yukarı tuttu ki kâğıt parçaları görünmesin.

-Kızım! Sor dedi, hastanın anasının ismi nedir?

Dedi:

-Fatma'dır.

-Kendi ismi nedir?

-Gülenaz.

İki ismi alt alta yazdı, bir çizgi çekti, hesaba vurdu. Ebced-i kebir hesabı çıktı, mesela 18.

-Tamam, buldum kızım dedi. 187. sayfayı açırım, dedi.

Bir-iki kâğıdı böyle çevirdi.

-Bak men demirem, kitap deyir. Kitap diyor ki "Bu hasta İsfahan'da Şahoğlu Şah'ın oğlunun sevgilisidir. O Şah Abbas'ın oğluyla buluşmasa, ona el vermese kimseye şifa bulamaz.

Gülenaz Sultan, yatakta bir yan değışti.

-Vay derviş! Binan dağılsın. Bizi belâya koydun, artık zehir içip ölmeden başka bizim çaremiz kalmadı.

-Kızım dedi, bak kitap deyir, men demirem.

Kapattı, bezi bağladı, öptü, gözün üstüne koydu, gene okuyup üfürmeye başladı. Bu sefer cariyeye kızını çağırdı.

-Kızım cariyeye!

-Buyur, derviş baba.

-Çay bardağı değil, su bardağı da değil, kahve fincanıyla bir fincan su getir, bu masanın üstüne koy.

Kız gitti bir fincan su koydu getirdi önüne. Çünkü çay bardağının içinde, suyun içerisinde ne olsa gözükür, camdır. Su bardağında da gözükür, ama kahve fincanının kenarından baksan içi gözükmez. Çekti önüne, okudu, üfledi, bir vesileyle Sevdakâr Şahzade'ye Gülenaz sultan tarafından verilen nişan yüzüğünü bu fincanın içine attı. Gene okudu, üfledi.

-Kızım cariyeye gel buraya dedi. Fincanın içine bakmayacaksın yoksa sihir bozulur. Eğer bozulursa ananı ağlatırım.

Kızım elini aldı fincana kapattı ağzına.

-Götür, dedi hastaya ver. Sana da bir saat izin verdim, git bahçelerde gez.

Efendim, hizmetçi cariyeye kız, izin alıp bahçeye gitti. O gidince Gülenaz Sultan, fincandaki suyu kaldırıp içti. Fincanı geri eğer eğer fincanın içinde bir cımkırtı peydah oldu. O sürmeli gözlerini eğdirip fincanın içine baktı ki ne görsün, içinde Sevdakâr Şahzade için vermiş olduğu yüzük. O zaman merakı mevce geldi, yatağının içinde doğruldu. Götürsün bakalım, burada ne söylesin? Derviş kıyafetine giren Vezir Allahverdi Han da ona ne karşılık versin? Her ikisine vekil okusun Karşılı Âşık İslâm, onu dinleyenler sağlığına, onların dostları sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun.

Aldı Gülenaz Sultan:

*Nice ağlamasın yaralı gönlüm
Göründü gözüme yar nişânesi*

*Meni bu yerlere itgin salanın
Viran olsun tacı tahtı binası
Denk eser
Seher yeli denk eser
Eller şirin yuhuda
Men olmuşam dengeser*

Aldı Vezir Allahverdi Han:

-Kızım hele meni dinle.

*Aman kızım açma yaralarımı
Men yazığın gam doludu(r) sinesi
Bu yerleri aktarmağa gelmişem
Bir terlânın itgin düşüf sonası
Gargamışa
Yol gider Gargamış'a
Yüz bin alkış neylesin
Bir felek gargamışa*

Aldı Gülenaz Sultan

*Müştâkımla muradıma ermedim
Yârdan ayrı yâda meyil vermedim
Gönül verdim bir vefâsın görmedim
Temelsizmiş hülusunun binası
Dağlar gezdim
Bahçalar bağlar gezdim
Bir gün şad u kam olmadım
Bahtıma ağlar gezdim*

Aldı Vezir Allahverdi Han

*Sefil Sevdakâr'ı saldın ataşa
Hali şada dönmez ahvali boşa
Senden cüda gamgin idi hemişe
Kara gelif ayı günü senesi
Menden al
Mende çekiç mende nal
Sinem atar dükkâm
Ne istersen menden al*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Gülenaz'am içtim aşkın zehrinden
Celâllı kevserin gâflet behrinden
Yarın hasret firakının kahrinden
Ab-ı Ceyhun oluf çeşmim danesi
Kalb ilendi
Ay doğdu kalb ilendi
And içerem kasem olsun
Bu kalbim o kalb ilendi*

Aldı Vezir Allahverdi Han:

*Evvel Vezir idim şevketi şanda
İndi el koymuşam fitne-yi fende
Türlü türlü gizli sırlar var mende
Beyan olsun bu harflerin manası
Belene doğru
Yol gider Belen'e doğru
Kes başım kanım ahsın
Kadir bilene doğru*

Söz tamama yetiştı. Gülenaz Sultan yatağından kalktı, gitti güzelce yıkandı yundu. Bir güzel elbisesini giyindi, kendisine bir düzen verdi. Vezir dedi:

-Kızım şimdi bunda hesap var. O hesap şu: Menim tembihimi iyice dinle. Men gidecem. Tahran Şahı'na müjde verecem. Diyecem ki; "Sana müjdeler olsun. Hastanın gözünün körlüğünü, kulağının sağırlığını kurtardım. Kötürümlükten de kurtardım. Yalnız hastanın dili lal, kulağı sağırdır. Gözünü açtı, kötürümlükten kurtardım. Fakat diliyle kulağına gücüm yetmedi. Yaşça benim torunum sayılır ilimce çok büyük bir derviş arkadaşım var. O da benimle beraber bu Tahran'a geldi. Şimdi, Şah sağ olsun, men arkadaşımı alıp geleyim. İnşallah o da gözünü, kulağını, dilini açar." Belki bu vesileyle Sevdakâr'ı buraya getirirem. Yalnız Şah'a benim bir tembihim var. Şaha söyleyecem ki; "Buyurun gidin, hastanızı gözünüzle görün." Şah buraya gelince, Şah'a çok hürmet et. Çay ver, kahve ver, hürmet et. Fakat Şah'a benim tembihim budur ki, elin dahi

elbisesine değerse bu sihir bozulur. O sana dokunamaz, korkma yalnız sen özenerek ona hürmet et. Öyle gör.

Baş üstüne Vezir baba, dedi Gülenaz.

Vezir Allahverdi Han, buradan çıktı. Doğru piyasaya geldi. Bir manifatura mağazasına girdi. Yine beyaz patiska bez aldı, kendisinin gözünün ayarında Sevdakâr Şehzâde'ye bir gömlek, bir külah yaptırdı. Verdi ölçüsünü. Dedi:

-Yap, men gelirem.

Baston elinde, aynı giyimle Tahran Şah'ının yanına geldi. Kapıyı açtı, içeri girdi. Asanın ucunu yere vurdu;

-Hak dost, dedi, külah titredi. Tahran Şah'ı böyle baktı.

-Derviş Baba! Hayır haber.

Ses yok.

-Derviş Baba! Hayır haber.

Gene ses yok. Biraz sonra dedi ki Şah'a:

-Menim bu külahımı bir hazineye gönder. Altın dolsun gelsin. Ondan sonra sana hayır haber verirem.

Külah gitti hazinede doldu geldi, Dervişe verildi.

-Şah'ım size müjdeler olsun. Hastanız hayata geldi. Allah'a çok şükürler olsun, gözünü de açtı. Senin benim gibi şimdi. Yalnız diliyle, kulağını açamadı.

Tahran Şah'ı dedi ki:

-Derviş Baba! Sana şeraitimiz vardı.

-Hay hay! Ne zaman yapamazsam aynı mukavelemizi tatbik et. Yalnız burada bir derviş arkadaşım var Şah'ım. Yaşça çok genç, fakat ilimce ilhamca menden çok çoktur. O da benimle Tahran'a geldi. Siz buyurun gidin hastanızı görün. Men o arkadaşımı bulup getireyim. İnşallah o dilini de açar, kulağını da.

Şah bunu kabul etti.

-Yalnız Şah'ım sizden bir ricam var. Hastanızı gidin görün, sırf göz misafiri... Lütfen eliniz elbisesine bile dokunmayın, yaptığımız sihir boşa gider yazıktır.

Şah, bu haberi alır almaz geçti gitti. Vezir Allahverdi Han gitti terziden Sevdakâr Şah için diktirdiği gömleği aldı, külahı aldı. Döndü hana geldi. Kapıdan içeri girdi ki; "Becan senin evin yıkılsın." Becan'ın horultusu oraları almış. Sevdakâr da beyle oturur.

-Oğlum! Seni Gülenaz Sultan'ın yanına götüreceğim. Bir şey sorma, bunu giyin.

Açtı heybesini, neyi varsa çıkardı. Sevdakâr'a Derviş gömleğiyle giyindirdi. Külahı da başına koydu. Aldığı bezden biraz artmıştı. Onunla da Şah tacını bağladı, koltuğuna viridi. Bunu derviş şekline soktu.

Bunlar burada bu şekilde kalsınlar, biz gelelim Tahran Şah'ına...

Şah, Gülenaz Sultan'ın odasına gitti. Efendim, Gülenaz Sultan baktı ki pillekenlerinde takırtı var. Hemen kapıyı açtı. Baktı ki Şah, veziriyle beraber gelir. Buyur eder şekilde kapıyı açtı. Konuşmur, dili laldı. Duymur kulağı sağırdı. Tabi bu tezgâhtı. Tabureyi gösterdi. Geçti, oturdular. Bunlara tatlı kahve yaptı, getirdi, kahve ikram etti. Tahran Şahı, Gülenaz Sultan'ın bu güzelliğine bakıp aklı hayali gitti. Kahveyi içtiler. "Allah mana sabırlar ver, Allah mana sabırlar ver."

Neyse, kahveyi içtiler. Bunlar biraz sonra kalktı tahtgâha geldiler. Herkes yerini aldı. Bunlardan yarem saat sonra, Vezir Allahverdi Han, Sevdakâr Şehzade yanında beraber geldiler. Vezir Allahverdi Han bir marifet işliyir. Ayağıyla vurdu kapıyı açtı. Kapı "tırnk" açıldı. Örtüldü bir daha açıldı örtüldü, girdiler içeri.

-Hâk dost, dedi.

Bastonunu yere vurunca külah titredi.

-Selâmünaleyküm.

-Aleykümselâm derviş baba! Hayır haber! Hani arkadaşım?

Arka tarafındaydı. Sevdakâr'ı böyle ileri getirdi.

-Aha arkadaşım.

Tahran Şah'ı döndü, Sevdakâr'a baktı şöyle.

-Bunun gözleri yaman oynuyor, bundan bize bir bela gelmeye? Aman derviş! Hastaya bir imkânın olacak mı?

-Cümle-i âlem hâşâ! Allah izin verirse olur, Allah izin vermezse olmaz. İnşallah u Teâlâ ki kurtarmağa çalışacağız. Bir serbestkârlık da yazdı, bunun eline virdi.

-Siz müstesnasınız dedi.

Her ikisi beraber çıktı, geldiler. Vezir Allahverdi Hân olanları bilir. Salona girdiler. Sevdakâr Şah, istiyirdi ki odanın kapısını bir an evvel içeri gire. Vezir Allahverdi Hân dedi:

-Dur oğlum. Seni bu biçim ölü kefeniyle bir güzel kızın yanına götürsem benim bu vezirliğim mana haram olsun.

Gömleği çıkarttı, külahı aldı. Zaten Şah derviş gömleğini elbiselerinin üstüne giymişti. Şahın tacını sardığı bezin içinden çıkardı Sevdakâr'ın başına koydu. Şöyle bir müşteri gözüyle baktı.

-Ha benim yavrum, şimdi gir, dedi.

İçeri girdi, Gülenaz Sultan ayağa kalktı. Vezir Allahverdi Han, gitti masanın yanında sandalyeye oturdu.

Bu iki sevgili ikisi de kupkuru kurudular. Bir iki dakika öyle kaldılar.

Sevdakâr Şah, hecalet çekirdi. Özür dilemek için biraz sonra bakalım Gülenaz Sultan'a ne desin, Gülenaz Sultan karşılık ne desin, Vezir dinlesin.

Aldı Sedakâr Şehzade:

*Ala gözlüm dide giryan olmuşam
Hiç bilmirem bu efkâra ne deyim
İsterem soruşam vâsf-ı halımı
Dilim tutmur gamlı yâra ne deyim*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Oğlan senin hiç insafın yoğumuş
Muhannetsen kalbi kara ne deyim
Zulümkar sevdamın mihnet işleri
Meni saldın âh u zâra ne deyim*

Aldı Sevdakâr Şehzade:

*O zalim gaddarlar duyar ünümü
Ara yerde na-hak töker kanımı
Tapşırar cellâda garib camımı
Eylederler pare pare ne deyim*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Fırsat elde iken bakmadın hale
İndi meni saldın bu galmagala
Beş yüz bin cavrasan bugünden bele
Daha olmaz derde çâre ne deyim*

Aldı Sevdakâr Şehzade:

***Sevdakâr**'am düştüm aşkın ahına
Civan ömrüm gider gam kütahına
Sıdk ile yalvaram şahlar şahına
Hak yerişsin havadara ne deyim*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz** gelir puç ilgarsan puç vade
Âşık maşuğundan düşer mi cüda
Adam aşnasından döner mi yâda
Senin teki bi-karara ne deyim*

Bunlar bu sözleri okumada olsunlar, biz gelelim kime Tahran Şahı'na...

Tahran Şahı'nın bir bacısı var idi, adı Zöhre Sultan idi. Çok güzel bir kız idi. O da Gülenaz Sultan'ın yaşındaydı, fakat erlik hüneri var. Allah ona o istidadı vermişti. Hani bir atasözü var: "Gen gününde yad komşu, dar gününde yar kardaş." Bu dervişler Gülenaz Sultan'ın yanına geldikten sonra, Tahran Şah'ı, bacısı Zöhre Sultan'ı çağırıldı. Dedi:

-Bacı! Ancak biz birbirimizin dar gününde elinden tutarık; yad oğlu bizim dar günümüze ortak olmaz. Bizim hastamızı tedavi etmek için iki derviş geldi. Sen, kendi elinle onlara yemek yap ve götür.

Zöhre Sultan, yemek yaptı. Tepsi başında, bunlar birbiriyle konuşurken kapıdan içeri girdi. İçeri girer girmez baktı ki dört-beş ay yataklarda sürünen yengesi, kardaşının hanımı giyinmiş. Yanında iki tane adam var, delikanlıyla birbirine söz okuyurlar. Tepsiyi, başından masanın üstüne koydu. Döndü, Sevdakâr Şah'a böyle baktı ki ne baktı. Vallahi aynı sedef gibi bir oğlan. Derhal ona gönlünü düşürdü. Sevdakâr Şehzâde'nin alınım ortasında bir aşk oku redd-i bedel olup Zöhre Sultan'ın sinasinden değdi bu kürek arasından çıktı. Akli başından gitti, yere düştü, bayıldı.

Vezir Allahverdi Han döndü:

-Kızım bu kimdir?

-Bu, Tahran Şah'ının bacısıdır.

Hemen Sevdakâr'ın başından şah tacını aldı. Külâhını koydu başına, yaptırdığı kıyafeti giydirdi.

Az sonra Zöhre Sultan ayılır ayılmaz, o yana bu yana bakındı. Orada bir firkat el verdi. Alsın bakalım Zöhre Sultan, ne desin Sevdakâr Şehzâde'ye. Dinlesin Gülenaz Sultan'la Vezir Allahverdi Hân. Men de okuyuram meni dinleyenlerin sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun inşallah!

Aldı Zöhre Sultan:

*Oğlan men anladım fitne feylini
Aç sırrımı men de olam sizinen
Şahin olan şikârına dolanar
Tülek terlan oynar tuba kazıman*

Aldı Sevdakâr Şah:

*Aman hanım tutarsızam bu yerde
Meni cenge salma cilve nazıman*

*Bilmem gözellerde ne hasiyetti
Hecalet danışar güleç yüzünen*

Aldı Zöhre Sultan:

*Müracat kâmdır gönlüm ehtacı
Sürahi kaddinin hasret muhtacı
Hünkâr kıyafetlim sere koy tacı
Yüz sürem hakine piyendazıman*

Sevdakâr Şehzâde baktı ki bu başında tacı da görür.
“Men deyim ki hâşâ tacım-macım yoktur.” Dedi içinden.
Götürüp Sevdakâr kendi sözünün ikinci bendini böyle okuyur.

Aldı Sevdakâr Şah:

*Ne tahtıgâhım var ne tacım benim
Bir bi-neva kuldu(r) bu garip canım
Sana kurban olam cıvelî hanım
Meni cenge salma bühtan sözünen*

Aldı Zöhre Sultan:

*Men Zöhre'yem oğlan sır tanma menden
Vallah ölene tek el çekmem senden
Olup üryan nikap çıkanda dondan
Başında tacımı gördüm gözünen*

Sevdakâr Şehzâde baktı ki; “Yok, bu iş böyle acılıknan
olmaz, tatlılıknan olur. Men buna deyim ki; Seni canım kadar
sevirem. Belki sonumuz bir aydınlığa varır. Bunu okuyak.”

Ona binaen Sevdakâr Şehzâde, bu beyiti okuyur:

Aldı Sevdakâr Şah:

***Sevdakâr**'am sonam seni sınaram
Ölene tek nice senden dönerem
Gördüm cemalını oda yanaram
Cismini pervayış ettin közünen*

Bu söz tamama yetiştî, böyle rivayet ederler ki; kızım
başında sarası varmış. O anda sarası tuttu, bu tarafa bayıldı.
Kaldırdılar, Zöhre Sultan'ı aynı yatağa yatırdılar ve üzerini

örttüler. Tam akşam lambalar yanma saatiydi, Gülenaz Sultan dedi:

-Vezir Allahverdi Han!

-Ne var kızım?

-Eğer ortalık karardığı sırada, buradan meni çıkarttım yola düşdün düşdün, düşmediysen, men sizi derhal kana verirem

Vezir Allahverdi Han dedi:

-Kızım atasözüdür; "Sabreden derviş muradına ermiş" Az sabret, men onun gereğine bakaram.

Bunlar burada kalsın.

Vezir Allahverdi Han kalktı, doğru Becan Pehlivan'ın yanına gitti. Çünkü bunlar Becan'sız iş göremez. Becan'ın yanına gitti. Hanın kapısına yeni gelmişti, Becan'ın horultusu dışarı geldi. Yatak odasına çıktı, baktı ki Becan öyle bir yuhu âleminde idi ki... Bir de bir direk var yatağının yanında. Yuhu âleminde kolunu direğe bu şekilde doluyup, başını göğsüne vurup, bu şekilde yatır. Girdi içeri, Becan'ı dürtmeye başladı.

-Aye! Becan, Becan!

Becan'ın bir huy varmış; eğer yuhudan biraz yarım kaldıran olsa, babası da olsa yırtarmış, dinlemezmiş...

-Hele Becan doymadın mı kalk. Ocağın batsın hele doymadın mı yuhuya?

Becan kalktı, oturanda direk de kolundan beraber geri geldi. Didi:

-Ne var?

-Becan gedeciyik.

-Özüm ölsün, men getmirem.

-Ya?

-Menim bu kılıcım bir kan görmedi.

-Aye Becan! Bu yuhudan bir kalk.

Becan kalktı, kılıcı belinde. Diğer kalkanı filan var, aldı eline. İndiler aşağı. Beraber yürüdüler. Efendim nizamiye kapısına yaklaştılar, Vezir Allahverdi Han dedi ki:

-Bak Becan! Men o pencereden ışık gelen saraylara gidirem. Bize geçiş serbest. Kapıda çift nöbetçi var, nizamiye nöbetçisi. Bak indi sen nasıl geleceksen!

-Aye, sen git men gelerem.

-Viy sesin ocağın batmasın, bağırma.

-Sen git, men gelerem, dedi.

Becan zaten bahane arıyır. Vezir geldi geçti nöbetçiler arasından. Yeni saraya dâhil olmuştu, Becan da saraya doğru yürüdü. Nöbetçiler baktı, bir değirmi bir şey gelir. Nöbetçinin biri böyle çekildi, biri böyle. Becan bunlara yaklaştığında ikisi de:

-Hişşt dur, dedi. Burası yasak. İşaret verdi.

-Hele gelin buruya, ne deyirsiniz siz, dedi.

-Bura yasaktır.

Bunun birini tuttu böyle başını aldı, bu koltuğunun altına koydu, paltonun altına başını aldı, öbürünü de tuttu öbür koltuğunun altına aldı. Bunlar orada çabalasın, Becan o vaziyette yürüdü, içeri girdi. Girdi içeri selâm virdi:

-Aleykümselâm, dedi.

Vezir kurudu, kaldı. Vezir dedi:

-Becan nasıl gelebildin?

Becan ayaktaydı. Bu koltuğunu boşaldanda "tuh" kellenin biri yere düştü, bu koltuğunu boşaldanda biri yere düştü. Vezir odada baktı kızın bir tanesi karyolada yatır, bir de çok nazenin bir kız var, böyle oturur, Sevdakâr da böyle oturur. Vezirde böyle, bunlara baktı, kellelere baktı, Becan'a bir mağrurluk geldi, başladı bu odanın içinde gezinmeye. Gezindi gezindi, sanki elbisesine sığmırdı. En son geldi vezirin üstünü kesti. Dedi:

-Aye Vezir!

-Buyur.

-Biz kaç adamız?

-Becan sen bir! Men iki, Sevdakâr üç, Gülenaz dört, Tezeter Cariye beş. Beş kişiyiz.

-Kaç atımız var bizim?

-Üç.

-Biz beş kişiyik, at üç. Nasıl gideceğiz?

Vezir dedi:

-Becan, sen atına bineceksen.

-Tamam.

-Sevdakâr atına binecek, kendi nişanlısını terkine alacak. Men de atıma binecem, torunum yaşlarındaki cariyeyi men terkime alacam, öyle gideceğiz.

Becan o ana kadar Vezir'in kıyafetinin farkına varmamıştı. Böyle döndü baktı, dedi:

-Hay senin o külâhın mıhta asılı kalsın! Men gelip buradan avrat götüreceğim, rezillik çekeceğim, hiç olur mu?

Yetiştii, Tezeter Cariyenin yakasından tuttuğu gibi yukarı kaldırdı. Kızın dudağı iki üç yerden çıtladı.

-Korkma kızım! Tavlahanayı bilersen mi?

-Evet.

-Yakın mıdır kızım?

-Yakındır.

-Düş önüme.

Önüme düştü. Yürüdüler, tavlahananın önüne geldiler. Kız dışarıda kaldı. Becan içeri girdi. Baktı, çift nöbetçi. Ortada fenerler yanır. Atlar iki taraftan bağlı. Girişin sağ tarafında doğrama tahtadan böyle bir yer yapılı ufacak bir kilit var, çift halkada. Nöbetçi baktı ki:

-Yav! Buraya bir dev geldi. Dedi:

-Kardaş sen necisen? Çık buradan dışarı.

Dedi:

-Hele yakın gelin, ne deyirsiniz?

Becan birini böyle tuttu, öbürünü de böyle birbirine vurdu. Var kuvvetiyen açtı böyle vurdu, açtı vurdu. İkisini de yapıyassı teneke gibi etti. Birini öyle attı, birini de böyle. Çekti halkaları çıkarttı, iki kanatlı kapı açıldı. En iyi iki atın her birine birer eyer vurdu. Atları çekti, tavladan çıktı.

-Kızım düş önüme, dedi, şaşırma.

Efendim, atlar besili idi, kâh gelir kâh gelmirdi. Becan kuvvetli çekse dizgini kopacak, başladı bağırmağa:

-Vezir vezir

Vezir çıktı dışarı:

-Vay, senin ocağın batmasın!

Yetiştirdi atın birini aldı. Birini Becan aldı. Gülenaz Sultan, Sevdakâr, Tezeter hepsi beraber burada düştüler yola. Ana yola geldiler. Atları, Sevdakâr Şah kızlarla beraber burada duttu. Vezir Allahverdi Han, Becan Pehlivanla gitti. Hamın, kahvenin, yatağın hesabını kesti. Atları çekti getirdiler. Her birisi at beline süvar oldu. Gece vakti, ver elini bize Şah-ı İsfahan diyip sür ha sür ettiler. O gece sabaha kadar yol gittiler.

Cümlemize hayırlı sabahlar olsun. İnşallah u Teâlâ açıldı hayırlı sabah, gün anasının koynundan çıktı. Dağlar donunu giyindi. Âlem nura belen oldu. Bunlar bir pınarın başına geldiler. Attan indiler. Atlar otlamakta olsun. Bunlar yüzlerini yıkadılar. Yiyecek getirdiler, yediler. Becan hemen yuhuya geçti.

Bunlar burada kalsın, biz gelelim Tahran iline, Tahran Şahı'na ve Tahran'ın vaziyetine.

Sabah yatağından kalkan baktı ki nizamiye kapısında çift nöbetçi yok, hekimler de yoktur, Gülenaz Sultan da yoktur, bacısı da yatakta hastadır. Bu sırta vukuf oldu. Emir verdi hemen ordu faaliyete geçti. Orduyu çekti yedeğine, sürdü bunların peşine. Epey bir müddet sonra Sevdakâr Şehzâde, Gülenaz Sultan, Tezeter, Vezir Allahverdi Han'ın olduğu yere kadar geldi.

Bunlar da orada istirahat halindeydiler. Tahran'a doğru baktılar ki asker gelir. Dağ taş asker. Sevdakâr dedi:

-İndi bizim ölümümüz geldi.

Becan, öyle uyuyordu.

-Evvvelallah Becansız hiç bir şey yapamak, dedi Sevdakâr.

Kam curasını çekip Becan'ın başucuna gelir. Becan'ı uyartmak için alsın bu ibareleri okusun. Becan uyanсын karşılık versin, her ikisinden vekili men okuyayım, bizi dinleyenler sağlığına. Her zaman devranımız şad olsun İnşallah.

Aldı Sevdakâr:

*Budu gelir Tahran Şahı
Uyan Deli Becan uyan
Feleğin zulmet kahrıdır(r)
Bizi bu günlere koyan*

Becan yuhunun içinde bir mırıldandı. Gözünü açtı:

-Git hele adamı yuhusunda koy, biraz yatalım.

-Becan Allah'ımı seversen böyle bir hafif dikel, bak geri yat.

Becan hiç istifini bozmadı. Dirseğini böyle koydu. Kafasını elinin içine koydu, böyle baktı, asker gelir. Dedi:

-Ula çal.

Aldı Becan:

*Duyuldu fitne feylimiz
İşlerimiz oldu beyan
Düşmana lelinci kalar
Uzağı yakını sayan*

Aldı Sevdakâr:

*Budu(r) gelen Şah'ın özü
İster ki katlede bizi
Bürüyüf etrafımızı
Kimi ath kimi yayan*

Aldı Becan:

*Gel senlen koşuna dalak
Cenge edek hem kılıç çalak
Düşmanın hakkından gelek
Gerek hasımına dayan*

Aldı Sevdakâr:

*Bu gelen düşman ünüdü(r)
Hiddeti töhmet kâmdı(r)
Şah'ımın müşkül günüdü(r)
Sen git kızıl kana boyan*

Becan

*Becan'am bahtın aşiyam
Şah'ımın şahin kuşuyam
Men kavga pervayîşiyem
Koy gelsin canına kıyan*

Bu söz tamama yetiştı. Becan çekti atın eğerini kayışlarını bekitti. Döndü bunların dördüne de böyle tembih etti:

-Babamın ervahına and olsun! Eğer bir tek taş bile atarsanız, geri döndümmü sizi parça parça ederem. Siz yalnız seyredin.

Ayağını koydu üzenginin ucuna. Efendim, ateşsiz silahlar zamanı. Tahran Şahının ordusu Becan'ı görende heybetinden geri kaçtı. Kattı önüne Becan, bunları bir zaman götürdü. Geldi dedi:

-Ey vezir gönlüm açıldı.

Atı eyerledi. Bindiler, sürdüler. Ver elini bize şehir-i İsfahan. Bir kaç gün yol yürüdükden sonra İsfahan şehrine dahil oldular. Şah Abbas'a müjdecı gitti ki Vezir Allahverdi Han, Sevdakâr Şah, Becan Pehlivan geldi.

Sevdakâr Şehzâde, hanımını ve cariye kızı aldı, saraylarına götürdü. Becan Pehlivan saraya vasil olunca ağzı üstüne düştü yattı.

Şah Abbas kırmızı giyindi, tahta çıktı. Vezir'i huzuruna celp etti.

-Sevdakâr Şah, yirmi yaşındayken, men tahta onu getirdim, yukarıda Allah, aşağıda senin sayende. Sen kaç aydır neredesin? Emir verdi;

-Cellât!

Üç tane cellât geldi, Vezir'in elini ayağını bağlayıp ortada durdular. Vezir Allahverdi, baktı ki bundan kurtuluş yoktur, kellesi gidecek. Dedi ki:

-Men dünyadan ilgimi kestim. Ey cümle-i âlem! Haklısın. Emir ve irade Allah'tan sonra sizindir. Haklısın. Kamım size helâl olsun. Yalnız size bir sözüm var. Bu ifademi verdikten sonra öldürsen adalet, azat etsen mürüvvet eylersin.

Vezir Allahverdi Han böyle deyir:

*Şerafetli şahım düşme hiddete
Şöhret alıp adı şana gelmişem
Pinhan matlubumuz yetti müddete
Zahir olup nümayana gelmişem*

*Müşkül kaldım Kandeher'in halında
Tegayür dolandım Tahran elinde
Çok cefalar çektim ölüm yolunda
Cebr ucundan el-amana gelmişem*

*Gûş yetir Vezir'in bu lisanına
Tebdil olup çıktım Şah divanına
Deli Becan girdi aslan donuna
Çalkayıp dünyayı kana gelmişem*

Söz tamama yetiştii. "Deli Becan girdi aslan donuna / Çalkayıp dünyayı kana gelmişem" deyince bu söz, Şah Abbas'ın hoşuna gitti. Şah Abbas'ın hoşuna gitti ki benim kuvvetim benim pehlivanım benim kılıcımın sesi, sedası nerelerden gelir... İnsafa geldi, emir verdi cellâtlara:

-Çözün bunun kolunu.

Kollarımı açtırdı, bunu affetti.

Artık günler gelip geçmekteydi. Günlerden bir gün Sevdakâr Şehzâde'yle Gülenaz Sultan'ın düğünlerini yaptılar. Onlar muradına nail oldu, Allah cümlemizi muradımıza nâil etsin.

Şimdi biz gelelim kime; Gülenaz Sultan'ın Kandehar'dan getirmiş olduğu öz hemşerisi Tezeter isimindeki cariye kıza.

Sevdakâr Şehzâde, her zaman tahtıgâhtan eve gelince, bu cariyeyi çok ağırlardı, buna para verirdi, harçlık verirdi, hürmet ederdi. Bu cariye kız da fikrinden geçirirdi ki; "Sevdakâr Şehzâde meni de sevir. Bir fend ile Gülenaz Sultan'ın başına bir belâ getirip bu Şahzade'ye sahip olabilir miyim." diye. Feller düzenlemeye başladı.

Günler böyle geçsin... Günün birindeydi, bu Tezeter Cariye güzel elbisesini giyindi, şehri gezmeye çıktı. Caddenin bir tarafında, iki adam bunun gözüne dokundu. "Bunları men görmüştüm." dedi içinden. Yanlarına gitti:

-Nerelisiniz siz, dedi:

-Biz Tahranlıyık.

-Necisiniz, dedi:

-Seyyar tüccar.

-Ne milletsiniz?

-Biz Musevîyik.

-Haa! Gelin benimle. Şimdi men size çok hayırlı bir haber verecem. Sizin Şah'ın, yani Tahran Şah'ının nişanlısını bizim Şah'ın oğlu kaçırdı, getirdi. Şimdi men onu size teslim etsem götürür verir misiniz? Bu dünyalığınızı alırsınız, öbür dünyalığımıza karışmam.

Bezirgânlar bunu duyduğu için çok memnun oldular.

-Aman hanımefendi, öyle bir şey olur mu?

-Şimdi siz benimle gelin.

Bunları aldı yanına bahçeye götürdü. Bahçenin çok sakin bir yerinde;

-Menim boyumun ölçüsünü alın. Menim boyumun ölçüsünde bir sandık yaptırın. Ağzına da kilit yaptırın. Getirin bu kavak ağaçlarının arkasında arkın içine koyun. Kendiniz de kervanınızı yükleyin, hisarın o tarafında beklesin. Siz de bu ağaçların arka tarafına sinin. Men o kızı getirip verecem size, siz de götürün, gidin.

Buradan bu Yahudiler bu emri aldıktan sonra, piyasaya gittiler, sandık yaptırmağa. Tezeter Cariye, döndü geldi saraya. İçeri girdi, suratını astı, ağlamağa başladı. Gülenaz Sultan:

Kız neden ağlıyorsan, niçin ağlıyorsan?

Tezeter dedi ki:

-Ey Hanım Sultan! Sen Sevdakâr gibi birine sahip olmuşsun. Çiftliğinde âleminde, mense böyle bir şeylerden yoksunum, mahrumum. Sen de insaf yoktur bir güne bir gün demirsen ki; "Elbiselerini giyin, bahçelere gidek."

Gülenaz Sultan:

-Kız o kadarlık mı?

-Evet.

-Haydi, men de elbiseleremi geirem.

Giyindi elbiselerini. Her ikisi beraber, bahçeleri gezmeye gitti. Gülenaz Sultan'ın tezgâhtan haberi yok. Kol kola takmışlar, bahçede gezirler. Sandık olan yere yaklaşmışlardı Tezeter Cariye kolunu bunun kolundan çıkardı, sağdan bir şey kopardı, soldan bir çiçek kopardı. Bu vesileyle biraz ilerledi. Tam sandığın yanına gitti. Sandığın ağzı açık, orda bekliyor. Tabi Yahudiler de arkada sinmiş. Geri döndü.

-Gülenaz Gülenaz! Hele acele gel. Bağdat, Şam, Mısır, İsfahan hepsi buraya toplanmışlar.

Acayip bir söz! Gülenaz Sultan ilerledi. Tam sandığın yanına geldi, gitti baktı, evet bir tabut biçiminde uzun bir sandık.

-Hani kız?

-Eğil bak. Yalan mı söylüyürem, doğrudu mu?

Gülenaz Sultan, sandığa eğilip baktığı sırada, bu cariye fırsattan istifade, Gülenaz Sultan'ın arkadan ayak bileklerinden nasıl çektiyse, bunu sandığın içine yuvarladı, yıktı. Çekti sandığı, ağzını kapadı. Yahudilere işaret verdi. Yahudiler sandığı kaldırdı, hisar duvarının o tarafına geçirip öndeki devenin üstüne bağladı. Hemen sür ha sür ittiler. Ver elini bize Tahran diyip gitmede olsunlar, efendim biz gelelim kime; Tezeter Cariye'ye.

Bu cariye döndü saraylara geldi. Öğle oldu. Sevdakâr Şehzâde, döndü tahtıgâhtan eve öğle yemeğine geldi. Kapıdan içeriye girdi. Yine bu cariye pul, para, bahşış verdi. Geçti, ceketini falan soyundu. Elini yüzünü yudu. Başlayacak yemek yemeye. Baktı, Gülenaz Sultan yoktur.

-Kız, hani Gülenaz Sultan?

-Bilmirem.

-Kız, hani Gülenaz Sultan?

-Bilmirem.

-Nasıl bilmiyorsun?

-Bilmirem.

Çok üstüne gitti. Baktı, "Hayır bu böyle olmaz." İşi tatlılıkla çözdü, Sevdakâr Şehzâde. Kalktı ayağa, kızın yanına geldi:

-Aferin Tezeter! Sen binlerce yaşa. Ne kadar anlayış var sende. Seni delicesine sevdiğimi neden anladın ki bu kader mana meyil virdin? Gülenaz'ı n'ettin? Men hemen seninle düğünümüzü yapacam.

-Öyle mi?

-Evet.

-Artık Gülenaz Sultan'ı kıyamette görürsün.

-Kız ne yaptın öldürdün mü?

-Yok.

-Peki, ne yaptın?

-Vallahi, Tahranlı iki seyyah tüccara teslim ettim. Sandığa saldım götürdüler. Bundan işte tahmin edirem, üç saat evvel.

-Öyle mi?

-Evet.

Sevdakâr Şehzâde, dedi ki:

-Şimdi dur. Sen erkekçe sözünde durdun, men de erkekçe sözümde duracam.

Çıktı dışarı tavlacıyı çağırdı, dedi ki:

-Bir ham katır getir.

Ham katırın boynuna büyük bir halat taktı, her iki yanından ipi uzattı. Bu cariye'nin ayağına taktı ipi, öbür taraftan koydu. Katır dağ, taş, dere, tepe bunu etti, param parça.

-Aha sana düğün.

Döndü geldi Sevdakâr Şehzâde, emir verdi, Vezir Allahverdi Han'la Becan Pehlivan' çağırttı. Bunlar geldiler. Vezir, baktı ki Sevdakâr'ın burnundan ateşi çıkar. Sordu;

-Ne oldu Şehzade'm, niye böyle kederlisen, niye ağlıyorsan?

Orada aldı Sevdakâr Şehzâde, Vezir'e ne dedi? Vekâleten men okuyum, hepinizin sağlığına.

*Felek meni gene zirdest eyledi
Müşgüldeyem ahvalımı bil vezir
Muradımın yeksan oldu müddeti
Gavvas olup bahr-ummana dal vezir.*

*Müşkül gönlüm ne dalıfsan gaflete
Kahbe felek meni saldı möhnete
Terlanın şikârı düşüf zirdeste
Ördek uçtu viran kaldı göl vezir
Sevdakâr'am n'eylemişem n'eylerem
İnip aşkın deryasını boylarım
Gece gündüz dad-ı figan eylerem
Dü çeşmimden akan oldu sel vezir*

Söz tamam yetti. Sevdakâr Şehzâde emir verdi:

-Atlar eyerlensin, yine bizim işimiz var, gideceğiz.

Atlar eyerlendi, her üçü at beline süvar oldu.

Bunlar yürümekte olsunlar, biz gelelim kime, seyyah tüccarlara ve Gülenaz Sultan'a.

Bunlar da yollarına devam etsinler, bunlar da burada kalsınlar, şimdi biz kime, Tahran'da, Tahran Şahı'nın bacısı Zöhre Sultan'a.

Zöhre Sultan, yatağında uyandı. Baktı ki ne Gülenaz Sultan var, ne Sevdakâr Şah. Orada ona bir firkat el verdi. Bu üç bent sözü okuduktan sonra, bakalım o ne yapacak.

Aldı Zöhre Sultan:

*Nece ki el çektim fani dünyadan
Bu şirin canımdan bezip ağlaram
Ara yerde olan nâ-hak işleri
Sine defterine yazıp ağlaram
Kara bahdım,
Okudum kara bahdım
Ya senin gül talehin
Ya benim kara bahtım*

*Elimden aldurdım dil eskârını
Göz görüftü gönül ister yârını
Felek perakende saldı seremi
Onun çün sergerder gezer ağlaram
Odu geçdi
Yaylanın odu geçti
Gözün kör ola avcı
Marallar odu(r) geçti*

*Zöhre Han'am serden çıkar dumanım
Yâra yetişmedi ahd ü amanım
Hiçbir yana çatmır elim gümanım
Her taraftan elim üzüp ağlaram
Ayaz olmaz
Buludu ayaz olmaz*

*Men ki gem tapdağyam
Gam menden ay az olmaz*

Bunu okuduktan sonra girdi soyunup giyinme odasına gitti. Zöhre Sultan orada bir erkek kıyafetine girdi. Saçlarını tepesinin ortasına topladı. O zamanın modası neyse, başına papak-kalpak koydu. Kılıcı bağladı ince beline, kalkamı taktı iki omuzunun arasına. On sekiz boğum kargıyı aldı eline. Çekti bir arap atı binek taşına, bindi üstüne. Arap ata bir zahma vurdu. Arap at dize kadar toprağa saplanıp yerin damarını söktü. At, gitmede olsun “Ya alacam yâremi ya verecem seremi. Ver elini İsfahan toprağı!” deyip sürdü.

Uzatmyak, güne bir menzil, İsfahan şehrine bir-bir buçuk gün kala bir yarımadan geçirdi. Dağın sağ tarafına baktı ki bir mağara. Atından indi, Zöhre Sultan. Atın dizginini ayaklarına bağladı. Çekti kılıcını, mağaranın içine girdi. Aynı bizim tren tünelleri gibi, etrafta dolap gibi ağaçlar var. Girdi baktı ki göz göz. Kendi kendine hesap etti ki:

-İşte benim yerim burasıdır.

Orada biraz oturdu, çıktı dışarı. Atın ayağını açtı, dizginini cevirdi. Eğerini geldiğı yola çevirdi, yüzünden öptü, sırtını okşadı:

-Git Allah'ın mübarek hayvanı. Artık benim senen hesabım yok. Git, belki bir fakir eline geçersin de seni satar, kendisine harçlık yapar.

Çekti kılıcı, orada bir müddet oturdu. Zöhre Sultan mağaradan dışarı çıktı, bir sırtın üstüne dürbünle yolları kontrol etti. Baktı ki bir kervan gelir. Bu gelenler Yuhudi tüccarlardı. Döndü girdi içeri, kendisine çekidüzen verdi. Kervan tam mağaranın istikametine gelmişti. Çekti kargısını, bunun önünde mart leyleğı gibi şaklattı.

-Burası halı değil, haraba değil; buranın da toprakbaşısı var.

-O zaman, bu Yahudilerin ikisi de indi yere.

-Aman pehlivanım buyurun!

Zöhre Sultan, hem erkek elbisesini giymişti, hem siyah ipek tül den yüzüne bir maske yaptırmıştı, olmuştu simsiyah bir Arap. Aslan gibi bir pehlivandı ki vasfı dile gelmezdi. Bunlara sordu:

-Kaç deveniz var?

-Seksen deve.

-Deve başçısı, iki deve vereceksen.

-Hay hay başüstüne.

En öndeki devenin üzerine böyle baktı ki uzunca bir sandık var.

-Bu sandık nedir?

-O sandığın içinde bizim etimiz, çayımız, şekerimiz, ekmeğimiz, kazımız, tuzumuz var. Tabi biz çöl adamıyık. Bu bizim iâşe sandığımızdır.

-Bu sandık benim çok hoşuma gitti, bunu indirin. Siz özünüze yine yaptırırız, bu sandığı mana verin.

Yahudilerde şafak attı.

-Pehlivanım! Siz de çöl adamısınız, biz de. Ama bu sandığın içinde bizim öte-berimiz var. Sen bunu bizden alma, alırsan biz pejmürde oluruz.

-Yooh önünüzde şehirler var, gidin yine yaptırın

Yahudiler baktı ki hayır, buna imkân yoktur.

-Pehlivanım! Size o sandığın beş fiyatını verek, sandığı bize koy.

O zaman Zöhre Sultan bu sandıktan iyice şüphelendi. Öz özüne dedi ki; "Bu sandıkta bir alamet var."

-Hayır, haraç da istemirem, deve başı iki altını da. Yalnız sandığı indirin.

Yahudiler yine vermek istemediler. O zaman bu, ikisinin de kafasını kesti. Hemen devenin üstündeki sandığı indirip, iplerini kesti. Efendim, bir taş aldı başladı "Tak tak tak!" sandığın ağzını tahtasını açtı. İyice açtı, içinde biri yatıyordu.

Bir de baktı ki bu yatan Gülenaz Sultan. O sırada Gülenaz Sultan da gözünü açtı, gördü ki karşısında bir zenci. "Men bir zenci Arap eline geçtim, herhalde, Allah göstermesin!" dedi.

Zöhre Sultan arz etmiştik ki erkek kıyafetinde, pehlivan suretine girmişti. Gülenaz Sultan'a elini uzattı ki tutup sandıktan çıkara. Gülenaz Sultan feryad u fizah etti.

-Arkadaş! Elin elbiseme de değmesin, kendimi öldürürüm.

Cep bıçağı vardı. Çıkardı, ağzını açtı:

-Sen ne istersen söyle, men yaparam, ama mana yaklaşma.

-Peki çık sandıktan.

Sandıktan çıktı Gülenaz Sultan, böyle durdu. Zöhre Sultan, elini kılıcının kabzasına koydu. Bunun önünde böyle bir gezmeye başladı. Döndü dedi ki:

-Yahu! Ne kadar güzel kızsın. Allah'a şükür, benim de burada eşim, yoldaşım yoktu. Şimdi sen mana eş oldun. Seninle evleneceğiz.

Gülenaz Sultan tabi bunun Zöhre Sultan olduğunu bilmirdi. Neyse biraz Gülenaz Sultan'ın yüreğini üzdükten sonra alsın görelim Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'a ne desin, o karşılık desin. Her ikisinden vekil men okuyuram hepinizin sağlığınıza olsun.

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

*Mevlâ'm seni mana şikâr yolladı
Sona tellim ne hayala varırsın
O bir çift sözünün müptelasıyım
Aşk okunu şirin cana vurursun*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Zülümkâr sevdanın möhnet işleri
Puç dünyanın hikmetine vururam
İnden bele mana sağlık haramdı(r)
Ağlayıban öz özümü araram*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

*Bu yerde yok idi sırdaşım benim
Hemdemsiz kalmıştı bi-neva canım
Men teki aslana sen teki hamım
Münasipdi(r) neden gamgin durursen*

Bu sözü duyan Gülenaz Sultan; "Ey âlemi yoktan var iden! Gönder melâikeni, benim ruhumu kabz etsin. Bu ne günler idi mana gösterirsen." deyip bu kıtayı okumağa başladı.

Aldı Gülenaz Sultan:

*Mevlâ senden özge yoktu tutarım
Ala yerde geder namusum arım
Gamdan ferah bulmur belâlı serim
Gözüm açıp gör ne günler görürem*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

***Haramî**'yem eyleyecem kan seni
Öldürerem bu hayâldan dön seni
Kılıç çalıp paralaram men seni
Ne sebepten o cevabı sorursan*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz**'am gönül vermem nadana
Kahir olsun mañ'a zulüm idene
Ruhum kuşu kec bahmasın bedene
Bir canım var yâr yolunda vererem*

Bu söz tamama yetişti. Harami kıyafetindeki Zöhre Sultan, yine elini kılıcının kabzasına koyup başladı orada gezmeğe. Gezindi gezindi gezindi... Merhameti mevce geldi. Dedi ki öz özüne; "Muhakkak bunun arkasını bırakmazlar, bunun sahipleri muhakkak gelecek."Orada götürüp Zöhre Sultan, Sevdakâr Şah'ın aşkına, bakalım Gülenaz Sultan'a son olarak ne söylesin? O karşılık desin. Her ikisinden vekili okusun Koca Âşık İslam, dinleyenlerin cümlesinin hepsinin sağlığına...

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

Siz gittikten sonra düştüm sevdaya

*Eserli seremde baksan dumana
Hasret bî-zarlığı koyduğuz meni
Neyleyim yetmedim o ne civana*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Sevdakâr'ım meni gamgin eyledi
Bu aşkım elinden geldim amana
Lelinciyem dide gıryan olmuşam
Rahm eyle harami sen gel imana*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

*Men de bu sevdanın dil-dadesiyem
Cevr ü möhnet hicri gam kalasıyam
Senin müştakımın mübtelâsiyam
Ruz uşeb ağlarım men yana yana*

Böyle deyince, Gülenaz Sultan bunu tamdı. “Vay zalım”
Demek sen Zöhre Sultan’san.” dedi içinden. Gülenaz Sultan
götürüp bu ibareyi okuyur:

Aldı Gülenaz Sultan:

*N’eylerem sen kimi bî-vefa dostu
Alupsan canımı bu sitem besti
Şahin nezaketli tellâl libastı
Aslan sıfatından giripsen dona*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

***Zöhre Han**’am menden kesme ülfeti
Düşem piyandaza edem hizmeti
Hafta yıllar aylar günler müddeti
Başına dönerem sene be sene*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz** der sıdk u itibar eyle
Durmuşam uğrunda başı ser ile
Bu hulus bu ilgar bu ikrar ile
Gel seninle gidek biz İsfahan’a*

Nısf-ı cihan olak Sevdakâr Hân'a

Zöhre Sultan yüzündeki maskeyi açtı. Saçları aşağı döküldü, kucaklaştı öpüştüler. Allah cümle hasretleri birbirine kavuştursun. Bunlar burada oturdular yemek yediler, konuştular, şad iken. Yalnız Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'a bu tembihlerde bulundu. Dedi ki:

-Gülenaz Sultan! Senin arkan koca bir hükümdardı. Seni böyle boş bırakmazlar. Muhakkak senin sahiplerin senin peşinden gelecek. Yalnız benim dediğim şekilde hareket itmezsen, and olsun babamın ervahına, başını bedeninden ayıraram. Menden müsaadesiz onlara gözükmiyeceksen.

Dışarı çıktı Zöhre Sultan. Dağın üstünden yollara baktı

Bir de ne görsün, İsfahan tarafından üç tane atlı gelir, ama atlının ikisi arka arkaya, biri çok geride aralıdır. Dağın üstünden indi girdi mağaraya. Dedi:

-Gülenaz Sultan, üç tane atlı gelir. Bilmem necidirler!

Aradan bir yarım saat kadar geçmişti. Bu atlar tam mağaranın ağzı istikametine gelende, Zöhre Sultan pehlivan kıyafetinde çekti kılıcı, bunların önünde mart leyleği gibi şakıladı.

-Dur anasını ağlattığım. Bu yerin haracı var. Onu vermeden nereye gedirsiniz?

Sevdakâr Şehzâde döndü geri baktı ki Becan Pehlivan üç kilometre geridedir, Becan'ın ocağı batsın.

-Peki, pehlivanım borcumuz nedir, haracımız nedir, ne vereceğiz? Ne kader altın para istiyirsen?

-Yooook! Men altun maltun istemirem.

-Ya?

-Men çok uzak illerden gelmişem. Bir adak adağım var, Allah'a böyle söz verdim. Dedim; "Ya Rabbelâlemin! Sen benim bu niyetimi kabul et. Men gidip İsfahan toprağında yüz dene insan kellesi kesecem." Düne kader doksan dokuzunu kestim, bugün mana bir kelle lazımdı. O geriden gelen sürüntü de sizin

arkadaşınız mıdır, o da gelsin. Anlaşın, aranızda biriniz kelleyi versin, ikiniz de kurtulsun.

Biraz sonra, Becan'ın atı bunların yanına gelende at durdu, Becan gözünü açtı. Baktı ki çok genç, çok güzel bir Arap, Vezir Allahverdi Han'la Sevdakâr'ın önünü kesmiş. Atını biraz daha ileri sürdü.

-Ne o, Arap kardaş, ne istiyirsen?

Zöhre Sultan, buna döndü baktı:

-Haraç haraç, yolun haracını istiryirem.

-Bu yol bu topraklar kimindi?

-Menimdi.

-“Bir tarda iki horuz olmaz.” Senin değil bura, Şah Abbas'ın toprağıdır.

-Fazla herze yeme. Menim haracımı ver, ondan sonra git.

-Peki, ne istiyirsen?

-Kelle.

-Ne kellesi?

-İnsan kellesi.

Deminki sözü kullandı.

Becan:

-Verek. Bir şey demirem, ama sen Şah Abbas'ın Becan isminde pehlivanını duymuş musan?

-Ne olacakmış? Duymuşam. Herhalde sensen. Senin boyun batsın ne olacak ki?

-Ona göre menden kelle iste.

O zaman Zöhre Sultan, karşısındaki Sevdakâr aşkına dayanarak götürsün Becan'a ne desin? Becan karşılık desin. Dinlesin onlar. Vekâleten men okuyum, bizi dinleyenler sağlığına, hepimizin sağlığına...

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

Bilmirsen edeb erkânı

*Gel haddini tanı oğlan
Getir ver yolun pacımı
Azad idim seni oğlan*

Aldı Becan:

*Gel gelek kılıç kılıca
Giyindim cenk donun oğlan
Zalımlar zulumkâryam
Sefil bilme meni oğlan*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

*Her an yalvarram pirime
Sen yetemezsin sırrıma
Gözlerinden yaş yerine
Akıdacam kanın oğlan*

Aldı Becan:

*Terlan baş indirmez sara
Sırrımız duyulur sonra
İmdi vuracam bir nara
İşidersen ünü oğlan*

Aldı Harami (Zöhre Sultan):

***Haramı'yem** kelle kesen
Cenk eyle cebrimden usan
Eceli mağallahdasan
Bada verdi canı oğlan*

Aldı Becan:

***Becan'am** yalvarmam yâda
Kuldan kula gelmez gada
Ne yazıp alınma Huda
Göreceğim onu oğlan*

Söz tamama yetişti. Becan attan indi, her ikisi çektiler kılıcı, tutular kalkanı. Vezir Allahverdi Han'la Sevdakâr Şehzâde bunlara seyredirdiler. Bunlar giriştiler birbirine. Aman Allah!

Şakkıltı göğe yükselir. Saatlarca bunlar harp ittilerse de, biri birine bir zerre bir zafer kılabilmedi. O zaman Becan Pehlivan dedi ki:

-Pehlivanım! Silahları atak, güleş tutak. Kim kimi yıkarsa, o onun kafasını kessin.

Öte tarafta Gülenaz Sultan'da mağaranın içinden kendisini göstermiyor bunları seyredirdi. Bunlar bu sefer güleş tuttular. Saatlarca güleştiler. En sonunda Zöhre Sultan:

-Ey on sekiz bin âlemi bir lahzada "Kün" kelimesiyle yoktan var iden Allah! Sana sığındım, dedi.

Bunu demesiyle Becan'ı nasıl kaldırıysa, lor tulumu gibi Becan'ı yere vurdu. Dizini Becan'ın sinesine koydu. Çekti kılıcı hırtleğine dayadı.

-Ulan kesim mi seni?

Becan'ın kanı kurudu. Becan öz özüne dedi ki; "Ömrümüm bu gününe kadar men alt olmadım. Bu ne demektir?" Bir cevap vermedi.

Zöhre Sultan, Becan'ın yüzüne vurdu.

-Sana söylüyürem. Anlaşmamız böyleydi, kesim mi boğazımı?

-Pehlivan! Bizim orada bir atasözü var. Derler ki; "Yiğit bastığını boğazlamaz." Sen bilirsin!

Zöhre Sultan bu sağ kolunu boşalttı. Becan'ın suratına öyle bir hudey şamarı çekti ki bunun üstüne döndü. Arkadan kollarını dirsekten bileğine kader bağladı.

-Kalk ayağa.

Becan kalktı. Döndü vezir ile Sevdakâr Şehzâde'ye. Vezir'e dedi:

Hey moruk! Atları delikanlıyla, bu mağaraya sür.

Atları mağaraya çekti. Becan'ı da mağaraya götürdü. Tabi Gülenaz Sultan'da arkalarından gitti mağaraya gizlendi. Mağaranın her bir gözüne bir at bağladı. Bunun üçünü de getirdi, böyle mağaranın içinde dizdi yan yana. Becan'ın kolları

arkadan bağlı. Bunların kanı kurumuş. Eli kılıcının kabzasında, bunların önünde böyle bir gezdi. Dedi ki onlara;

-Menim sözüm sözdür. Şimdi anlaşın biriniz kellenizi verin, size uğur olsun.

Kim kellesini verir? Bunlarda hiç ses yoktur. Biraz daha poz yaptı, gezindi. Becan'ı kattı önüne:

-Gel, didi. Sen takımın şeklini çok bozursan. Götürdü bunu mağaranın bir gözünde böğür üste yıktı, dizlerini katladı, ayak bileğinden de el bileğine bağladı. Döndü geldi mağaranın ağzına. Vezir'i çağırdı:

-Moruk sen de gel.

Moruk da geldi. Moruğu da götürdü başka bir gözde bağladı. Sevdakâr Şehzâde orada yalnız kaldı. Geldi bunun yanına:

-Delikanlı!

-Buyur pehlivanım!

-Onun ikisinin de kafasını uçurdum. Şimdi senin de kafanı kesim mi, azad mı edim?

Sevdakâr'ın dudağı iki yerden çıtladı korkusundan. Yarım damla kan çıktı.

-Ula erkek değil misen? İnsan bir avuç kana böyle içerin atar mı? Senin de kafanı kesim mi?

O zaman Sevdakâr, korkuyla götürüp haramî sandığı Zöhre Sultan'a bunu okuyur. Men de okuyuram hepinizin sağlığına

Aldı Sevdakâr:

*Zulumkâr sevdanın mihnet işleri
Gör ki meni neden neye yetirdi
Akıbeti düştüm ecel cengine
Ahvalimi zorlu zaya yetirdi*

*Dedim yetem yârin müşkül halına
Belki vakıf olam yar hayalına*

*Akıbet salındım ölüm yoluna
Yeksan edip hak-i paye yetirdi*

*Sevdakâr'am düştüm ah u figana
Dil bilmez zalımdı(r) gelmez imana
Yâr uğruna yolum geldi yamana
Şita vurup pus dumana yetirdi*

Söz tamama yetti. Zöhre Sultan biraz önünde gezindi mezindi gene. Geldi Sevdakâr'ın üstünde durdu. Dedi:

-Delikanlı! Senin gözlerin çift oynuyur. Bir kız getirsem onunla biraz eğlenir misen?

-Hâşâ!

-Sus insanoğlu! At, arpa yemese olur mu? Getirecem.

-Sen bilirsin.

Gitti, Gülenaz Sultan'ın elinden tuttu. Dedi ki ona;

-Gülenaz! Vaziyet budur ki içeri girince men seni öpecem. Sen de benim iki yüzümden üç defa öpmezsen, vallahi başımı vuraram.

İkisi kol kola taktı geldiler Sevdakâr'ın bulunduğu yere. İçeri girdiler. Bu Arap kıyafetli ceylan kız, Gülenaz Sultan'ı bir defa öptü, Gülenaz Sultan da onu üç defa öptü. Bunu öpünce Sevdakâr Şah:

-Ey Allah'ım! Azrail'i gönder benim hesabımı görsün. Bu ne hayâsızlıktır? Böyle bir hayâsızlık olur mu?

O yerde götürdü Sevdakâr Şah, bu sözleri dedi. Gülenaz Sultan karşılık verdi. Zöhre Sultan dinler. Biz okuyak bizi dinleyenlerin sağlığına. Devranımız şad olsun inşallah!

Aldı Sevdakâr:

*Hayf oldu çekdiceğim cefâya
Bu nice hayaldı(r) bu nice haldı(r)
Meğer sevdiceğim sihirbaz imiş
Bu nice fitnedi(r) bu nice feldi(r)*

Gülenaz Sultan karşılığını böyle verdi:

*Garip kuşum bu yerleri bilmirem
Bu nice sehradı(r) bu nice çöldü(r)
Damyıf lelinci eyleme meni
Bu nice töhmetti(r) bu nice dildi(r)*

Arap kıyafetine giren kızın elleri hiç durmur. Ne yapır?
Gülenaz Sultan'ın bu göğüslerini böyle Sevdakâr'ın gözünün
önünde böyle böyle sıkır. Bunu gören Sevdakâr:

-Ey ya Rabbel-âlemin! Menim ruhumu kabzettir,
deyip bu sözü dedi:

Aldı Sevdakâr:

*Çıkaydı gözlerim vereydim seri
Keşke böyle günde görmeydim yâri
Atıpdı(r) hayâyı namusu ârı
Bu nice erkândı(r) bu nice yoldu(r)*

Aldı Gülenaz Sultan:

*Bu mekânda zirdest etti han meni
Gafletteyem hiç bilmirem men meni
Na-hak yere garga verdin sen meni
Bu nice ummandı(r) bu nice seldi(r)*

Aldı Sevdakâr:

***Sevdakâr** zâr çeker sübh-i çağma
Gene mehman oldum gam otağına
Hoyrat eli değdi dostun bağına
Bu nice bülbüldü(r) bu nice güldü(r)*

Aldı Gülenaz Sultan:

***Gülenaz** gelir sana bu canım feda
Öyle hayâl teftiş getirme yâda
İmdi malum olar dönersen şâda
Bu nice bendedi(r) bu nece kuldu(r)*

Söz tamama yetiştii. Zöhre Sultan, Gülenaz Sultan'ın koluna girdi. Öpüşe öpüşe ikisi de çıktı gittiler. Gittiler döndü geldi Zöhre Sultan, Sevdakâr Şah'ın yanına. Dedi:

-Delikanlı! Kızı beğendin mi?

-Allah sahibine nasip itsin.

Sahibi de kendisi bilersen mi?

-Şimdi sana başka bir kız getirecem. Biraz da onunla eğlen.

Zöhre Sultan çıktı, gitti. Üzerine giymiş olduğu erkek elbisesini soyundu. Kız elbisesini giyindi. Kolunu taktı Gülenaz Sultan'ın koluna, ikisi beraber bunun yanına geldiler. İçeri girince Sevdakâr şaştı. Baktı: "Yahu! Bu Tahran Şah'ının bacısı Zöhre Sultan'da burada. Hay Allah! Acaba o Arap haramî pehlivan nerdedi(r). Meni bunlarla görse öldürür." diye düşündü.

O zaman Zöhre Sultan aşka gelir. Bakalım orda ne desin, Sevdakâr Şehzâde karşılık desin. Dinlesin, Gülenaz Sultan. Bunlardan vekâleten men okuyum, hepinizin sağlığına inşallah!

Aldı Zöhre Sultan:

*Hulus dost aşnaya sırrın ya deyemez yâda diye
Âlemde hükmün Zıllullah benziyirsen şehzadeye
Buldum çölü sahralarda getirdim halvet oduya
Al muhabbet şerbetini el uzat dolu badeye
Gam yiyip perişan durma canımı verrem fedaya
Cesette birce canım var sana vermem hediyeye*

Aldı Sevdakâr:

*Gel hanım dindirme meni düşmüşem zâr-ı sedaya
Olmuşam aşkın ummanı reyizde geçmez adaya
Bu hayalnan dal kaddimi korkuram felek budaya
Yüz min sene yârsız kalsam meyil vermerem*

madaya

*Muhannete bel bağlayan olmuş böyle şermendeye
İnanmam ihtibarsıza vahy gelse emr-i Huda'ya*

Aldı Zöhre Sultan:

*Yâr yâra zulum edende nice düşer âh u zâra
Men senin sergenderinem vücudumu yaktın nâra
Eyledik ahd ü amanı itgin düştüm derbedere
Kırk günde gaflette kaldım sonra aklım geldi sere
Sizi zirdest etmek için mekânım olmuştu bura
Senin insafın yok imiş sen mennen vaz geldin niye*

Aldı Sevdakâr:

*Üy be üy var azamada hicri gam olufdu neden
Gözümün mübtelâsından var cismim arza giden
Gelip mesken edip hemen dört etrafı burcu beden
Usandım şirin canımdan el çektim fani dünyadan
O duran kanlı zalımdı(r) meni dide giryan eden
Muhannet bi-insaf yârı uğrasın olmaz gadaya*

Aldı Zöhre Sultan:

*Umudum takatım sensen vallah benim birce
tanem
Gece gündüz leyl ünehar aşkın oduna püryanam
Becan'la kalmagal kurupsizi zirdest eden menem
Tahran Şahı'nın bacısı ala gözlü **Zöhre Han'am**
Soyunsam cenk urbasından oluram nazenin senem
Girende aslan postuna tanımam şahı gedayı*

Aldı Sevdakâr:

***Sevdakâr'am** aşk ateşin gece gündüz yanar canda
Hayalım düşten dağılır akıl başta perakende
Nazıman aldın canımı takat ki kalmadı mende
Dil bilmez tanrı zalımı heç mi insaf yoktu sende
Ettin bize sen meydamı pes dedi sana Becan da
Bağrı taş olan dayanmaz bu kadar cilveye edaya*

Söz tamama yetişti. Zöhre Sultan gitti. Vezir Allahverdi Han'ın bağlarını açtı. Becan Pehlivan'ın bağlarını açtı. Bunları da getirdi. Hepsi burada birleştiler. Sevdakâr Şehzade, Vezir

Allahverdi Han'a tembihte bulundu, onu şehre gönderecek, kendileri de peşinden gidecekler. Götürüp burada Sevdakâr Şah, Vezir'e bu sözleri okuyor. Bu, hikâyenin hatimesidir, yani sonudur.

Aldı Sevdakâr:

*Vezir sana ne malumat edeyim
Şah babama bu hayâl diyersen
Açsın mutfak hane yığsın kalmagal
Harç eylesin devlet malı diyersen*

*Murat aldım muhabbetim hoş oldu
Yâr elinde dolu bade nuş oldu
Zöhre Hân'la nazarıma duş oldu
Gülenaz'm mah cemalı diyersen*

*Bu bir hikâyedî(r) tasnifi yüzde
Künhü yüz kırk hane otuz sekizde
Tarih bin iki yüz doksan dokuzda
Kul **Şenlik**'in vâsf-ı halın diyersen*

Vezir Allahverdi Han, önden gitti böyleyken böyle olmuştur diye Şah Abbas'a müjde virdi. Şah Abbas umumi bir af çıkardı. Hapisleri bıraktı, çıplakları örttü, açları doyurdu.

Efendim, bunlar da geldiler İsfahan'a. Aradan birkaç gün geçti. Şah, Zöhre Sultan'ın Sevdakâr'la ikinci bir hamım olarak düğününü yaptı. Men duvakgâhını okuyuram. Hepinizin sağlığına, cümlemenizin sağlığına.

*Allah'dan dilek dilerem
İrevan'da bağım ola
Dört yanı mermer huvuzlu
İçinde otağım ola*

*Şah-ı tahtta oturam
Her ne deseler bitirem
Özümü yâre yetirem
Kara kalkan dağım ola*

*Kara kalkan dağ havası
İçinde var altın tası
Yedi yüz bade şişesi
Sekiz yüz sakim ola*

*Konuşa yeyim içeyim
Dostu düşmandan seçeyim
Koca Tiflis'e geçeyim
Gocur'da yaylağım ola*

*Gocur'da var Terekeme
Koyun gelir dem ha deme
Gümüş kemer lezgi kama
Cevherden kolçağım ola*

*Kolçağı alam koluma
At binem düşem yoluma
Hata gelmeye dilime
Teze civan yârim ola*

***Elesker** yâri n'eylerem
Dünyada varı n'eylerem
O ki dünya sonu boştur
Beş arşın ağım ola*

Söz tamama yetişti, ikinci bir Zöhre Sultanla Sevdakâr Şehzâde'nin düğünleri oldu. Onlar muradına nail oldular, Allah cümlemizin ve bu kaseti izleyenlerin, cümlesinin ve benim çocuklarımın muradına yetiştirsin, İnşallah u Teâla. Bu hikâyemiz burada sona erdi. Hepiniz bahtlı olun İnşallah.

SÖZLÜK

-A-

<i>ağı:</i>	Zehir.
<i>ağır kelime:</i>	Küfürlü söz.
<i>ahd ü peyman:</i>	Yemin ant.
<i>aktarmak:</i>	Çevirmek, aramak.
<i>aşna:</i>	Tamıdık, bildik.
<i>aye:</i>	Ey.

-B-

<i>badâğ:</i>	Güreşte ayak oyunu.
<i>bağman:</i>	Bahçevan.
<i>bahtavar:</i>	Bahtlı, talihli.
<i>bar:</i>	Meyve
<i>başmak:</i>	Ayakkabı.
<i>behr:</i>	Bahr, deniz.
<i>bele:</i>	Böyle.
<i>bende salmak:</i>	Bağlamak.
<i>bende:</i>	Kul, köle.
<i>besti:</i>	Yeter, kafi.
<i>bi-vefa:</i>	Vafasız.
<i>bi-güman:</i>	Şüphesiz.
<i>bi-insaf:</i>	İnsafsız.
<i>bi-neva:</i>	Zavallı, bahtsız, kısmetsiz.
<i>bezesten:</i>	Bedesten, üstü kapalı çarşı.
<i>buhağ / buhah:</i>	Gerdan, boyun
<i>buta:</i>	Sevgili, maşuka.
<i>butağ / butah:</i>	Budak.

-C-

<i>Cavramak:</i>	Çalışıp gayret etmek.
<i>cehd etmek:</i>	Çabalama, gayret gösterme.
<i>celâll:</i>	Kızan, öfkelenen.
<i>cendek:</i>	Ölü vücut.
<i>cevr:</i>	Sıkıntı, eziyet.
<i>cünha:</i>	Ufak cürüm, küçük suç.

cünun: Delilik, çıldırma.

-Ç-

çalı çapraz: Çalı çırpı, çer çöp.
çeşm: Göz.
çıkanda: Çıkınca.
çil: Yabani keklük.
çiyin: Omuz.

-D-

danmak / danımak: İnkâr etmek.
dest: El.
dîde: Göz.
dil-dade: Gönül vermiş olan, âşık.
dindirmeynen: Dindirme.
don: Elbise, kıyafet.
döyül: Değil,
duş olmak: Görünmek.
düşmerem;: Düşmem.
düyün: Düğüm.

-E-

ehdibar: İtibar, saygınlık
ehtaş: İhtiyaç.
ehtibarsız: İtibarsız, saygı gösterilmeyen.
el götürmek: El çekmek, bırakmak.
elçi düşmek: Dünür olmak.
elfaz: Sözler.
evgah: Yer, mahal.
evgâh: Yer, mahal.
eylenmek: Durmak.

-F-

fehle: Tuzak.
fel, feyl: Tuzak, hile.

-G-

<i>galmagal:</i>	Kavga, gürültü, bağırış, karışıklık.
<i>gamgin:</i>	Gamlı.
<i>garga vermek:</i>	Beddua etmek, ilenmek.
<i>gargamak:</i>	Beddua etmek.
<i>gayza gelmek:</i>	Öfkelenmek.
<i>gazel:</i>	Yaprak.
<i>gen ün:</i>	Varlık iken.
<i>giryân:</i>	Ağlayan.
<i>goşa:</i>	Çift.
<i>göz:</i>	Bölüm, kısım.
<i>guş yetirmek:</i>	Kulak vermek, duymak, işitmek.
<i>gûş:</i>	Kulak.
<i>gûlab:</i>	Gül suyu.
<i>gûlgez:</i>	Gül bahçesi, kırmızı
<i>gûlşan:</i>	Gül bahçesi.

-H-

<i>hab-ı gafletten:</i>	Gaflet uykusu.
<i>ha-hak:</i>	Haksız yere, haksız olarak.
<i>hâk-i pay:</i>	Ayak toprağı.
<i>hamı:</i>	Hepsi.
<i>hanı:</i>	Hani.
<i>hara:</i>	Nere, nereye.
<i>hasyet:</i>	Tabiat, huy, mizaç.
<i>hatem:</i>	Yüzük.
<i>havadar:</i>	Yardımcı.
<i>havlu:</i>	Avlu.
<i>hecalet:</i>	Mahcubiyet, pişmanlık, utanma.
<i>heflek:</i>	Ürkek, korkak.
<i>hemîşe:</i>	Devamlı.
<i>hercayî:</i>	Kararsız.
<i>hırtlek:</i>	Gırtlak.
<i>hicr-i gam:</i>	Gam ayrılığı.
<i>hub:</i>	Güzel.
<i>hûlus:</i>	Saflık, gönül temizliği

-İ-

<i>ilendi:</i>	1. Beddua etti. 2. İledir.
<i>ilgar:</i>	Söz verme, kaviil.
<i>inden bele:</i>	Bundan böyle.
<i>indi:</i>	Şimdi.
<i>intizar:</i>	Bekleme, gözleme.
<i>itgin düşmek:</i>	Kaybolmak.
<i>itgin salmak:</i>	Kaybetmek.

-K-

<i>kabak:</i>	Ön, karşı.
<i>kadağa:</i>	Yasak.
<i>kadd:</i>	Boy.
<i>kalmagal:</i>	Gürültü, patırtı.
<i>kân:</i>	Madenin kaynağı.
<i>kanmak:</i>	İçip doymak.
<i>kec:</i>	Yan, eğri.
<i>keçeba:</i>	Deve üzerine kurulan bir çeşit tahtırevan.
<i>kef:</i>	Keyif.
<i>kese yolu:</i>	Kısa yol, kestirme yol.
<i>kıya bakmak:</i>	Dikkatli bakmak.
<i>kimi:</i>	gibi.
<i>koruk:</i>	Olgunlaşmamış, ham.
<i>koşun:</i>	Ordu, asker.
<i>kulak asmak:</i>	dinlemek.
<i>külek:</i>	Rüzgâr.
<i>kühü:</i>	Temel, dip, kök.
<i>kütah:</i>	Kısa.

-L-

<i>lelimes:</i>	Yalvarıp yakarma.
<i>lelinci:</i>	Yalvaran.
<i>leng:</i>	Topal, aksak.
<i>leyl ünehar:</i>	Gece gündüz.

-M-

<i>mada:</i>	Başka, gayrı.
<i>mağallah:</i>	Muallâk, asılmış, havada, boşta

<i>maral:</i>	Dişi geyik.
<i>matlub:</i>	İstenilen şey.
<i>mehman:</i>	Mihman, misafir
<i>Melekü'l-mevt:</i>	Ölüm meleği, Azrail.
<i>mevce gelmek:</i>	Dalgalanmak.
<i>mih:</i>	Çivi.
<i>mine:</i>	Şişe, cam, billur.
<i>mübah:</i>	İşlenmesinde sevap ve günah olmayan iş.
<i>müştak:</i>	İştiaqlı, özleyen, can atan.
<i>müzevir:</i>	Yalanı abartan, arabozucu.

-N-

<i>nagehan:</i>	Ansızın, birdenbire.
<i>nadan:</i>	Cahil.
<i>nevrağ:</i>	Yeni yeşermiş, taze çimen.
<i>nikab:</i>	Örtü.
<i>növbahar:</i>	İlkbahar.
<i>nûş eylemek:</i>	İçmek.
<i>nümayan:</i>	Görünen, meydanda.

-O-

<i>od:</i>	Ateş.
------------	-------

-P-

<i>pac:</i>	Yol haracı.
<i>paraynan:</i>	Parayla.
<i>payız:</i>	Sonbahar.
<i>pervayış:</i>	Korkulu.
<i>pervaz:</i>	Kapı, pencerelerin yanındaki uzun parça.
<i>peyman:</i>	Yemin, ant.
<i>pilleken:</i>	Merdiven
<i>pilte:</i>	Lamba fitili.
<i>pinhan:</i>	Gizli.
<i>piyala:</i>	Kadeh.
<i>piyendaz:</i>	Önemli kişilerin ayaklarına serilen halı.
<i>puç:</i>	İşe yaramayan, çürük, boş, fani.

-S-

<i>sergender:</i>	Şaşkın, perişan, sersem, avare.
<i>sona:</i>	Suna, göl ördeği.
<i>suca:</i>	Güzel.
<i>sucalanmak:</i>	Güzelleşmek.
<i>sübh-i çağ:</i>	Gençlik zamamı
<i>sür ha sür:</i>	Devamlı yol alma.

-Ş-

<i>şahmar:</i>	Zehirli, iri yılan.
<i>şan şan:</i>	Delik delik, oyuk oyuk, göz göz.
<i>şerafet:</i>	Şerefli olma.
<i>şermende:</i>	Utangaç.
<i>şeyda:</i>	Aşktan aklını yitirmiş, divane, şaşkın.
<i>şita:</i>	Kış.

-T-

<i>tafsırmak:</i>	Şiirde mahlas söylemek.
<i>taksirli:</i>	Kusur işlemiş, kusurlu.
<i>talamak:</i>	Soymak, yağmalamak.
<i>tanmak:</i>	Gizlemek, saklamak.
<i>tapmak:</i>	Bulmak.
<i>tavlahana:</i>	At ahır.
<i>tegayür:</i>	Başka türlü olma, zıt olma, uymama.
<i>tek:</i>	dek, kadar.
<i>teki:</i>	gibi.
<i>terlan:</i>	Doğan, şahin.
<i>tevür:</i>	Tavır, tarz, şekil.
<i>tor:</i>	Av.
<i>töhmet:</i>	İsnat edilen suç, suçlama.
<i>tülek:</i>	Çevik.

-U-

<i>ucundan:</i>	Sebebiyle.
-----------------	------------

-Ü-

<i>ülfet:</i>	Alışma, kaynaşma, dostluk.
<i>ürüşan:</i>	Parlak.
<i>üy be üy:</i>	Her taraf.
<i>üz:</i>	Yüz.
<i>üzlü:</i>	Yüzlü.

-Y-

<i>yad:</i>	Yabancı.
<i>yada gelmek:</i>	Hatırlamak.
<i>yahşı:</i>	Güzel.
<i>yaziğ / yazık:</i>	Aciz, zavallı, bedbaht.
<i>yeksan:</i>	Düz, bir düzeyde, beraber.
<i>yerişmek:</i>	Kavuşmak, ulaşmak.
<i>yuca:</i>	Yüce.
<i>yuhu:</i>	Uyku.
<i>yuymak:</i>	Yıkamak.

-Z-

<i>zahma:</i>	1. Üzengi kayışı, 2. Vurma, darbe.
<i>zar çekmek:</i>	Ağlamak, figan etmek.
<i>zemistan:</i>	Kış
<i>Zillullah:</i>	Allah'ın gölgesi.
<i>zir ü zemin:</i>	Yerin altı.
<i>zirdest:</i>	Hizmetçi, yardımcı.
<i>zirze:</i>	Kapı zinciri.

KAYNAKÇA

- Alaydın, Nusret Feridun, Çıldırılı Âşık Şenlik Hikâyelerinden *Sevdakâr*, İstanbul, 1938.
- Altaylı, Seyfettin, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü*, C. I-II, İstanbul, 1994.
- Alptekin, Ali Berat-Nizamettin Coşkun, *Çıldırılı Âşık Şenlik Divanı (Hayatı, Şiirleri, Atışmaları ve Hikâyeleri)*, Ankara, 2006.
- Altınkaynak, Erdoğan, "Kars Halk Şairleri Âşıkları Ozanları I. Âşık İslâm Erdener", *Erciyes*, 252, XXI, 1998.
- Aslan, Ensar, *Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri-Karşılaşmaları-Hikâyeleri*, II. Baskı, Basıldığı yer yok, 1992, s. 417-471.
- Âşıkoğlu, İsmail, "Âşık Şenlik", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 162, İstanbul, 1963.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C. 1-2-3, İstanbul, 2008.
- Baranseli, Z. Mahir. "Âşık İslâm Erdener.", *Kars Eli Dergisi*, Yıl 3, Sayı 26, Eylül, Kars, 1966:8-9.
- Boratav, Pertev Naili, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ankara, 1946.
- Çetin, İsmet "Dil-İ Gam Yahya Bey Hikâyesi Ve Âşık İslâm Erdener", *Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara, s. 39-67.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Lügat*, Ankara, 2008.
- Erdener, İslâm, *Âşık Şenlik Divanı*, Kars, [1960].
- Türkmen, Fikret, Mete Taşhova, Nail Tan, *Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri*, Ankara, 2008.
- Yıldız, Yusuf. "Karşılı Halk Ozanı Âşık İslâm Erdener", *Türk Folkloru Dergisi*, S. 22, İstanbul, Mayıs 1981.